

MILJØKRIM

APRIL 2014

NR. 1 – ÅRGANG 17 – MAGASINET UTGIS AV ØKOKRIM

**– En forbrytelse å la alvorlig
miljøkriminalitet forbli forseelser**

// SIDE 30

**Internasjonal bekjempelse
av miljøkriminalitet:**

FN // SIDE 40

INTERPOL // SIDE 45

Eurojust // SIDE 50

Politimester i Østfold, Beate Gangås:

**– Ansvaret for miljøkriminalitet
skal ligge i linjen**

// SIDE 4

INNHold 1#2014

04 – Ansvaret for miljøkriminalitet skal ligge i linjen

Portrett: Politimester i Østfold, Beate Gangås

10 Miljøkrimarbeid i støpeskjeen

– Østfold politidistrikt

12 Smånytt

16 MiljøInfo

– Nytt rapporteringssystem for miljøkrimkontroller

18 INTERPOL mot avfall

19 Prostataproblemer truer afrikansk tre

Helsekostprodusent og importselskap fikk bot og inndragning for ulovlig innførsel av ekstrakt fra et afrikansk tre

21 – Viktig for miljøkriminalitetsområdet

NOU 2013: 10 – naturens goder – Om verdier av økosystemtjenester

24 Samarbeid mot arbeidsmarkeds-kriminalitet

26 «Shit in – shit out»

Obduksjon av ville dyr

30 – En forbrytelse å la alvorlig miljøkriminalitet forbli forseelser

37 Environmental Forensics i USA

40 Miljøkriminalitet på agendaen i FN

– INTERPOL-møte i Nairobi

45 INTERPOLs engasjement mot miljøkriminalitet

Hva er INTERPOLs rolle internasjonalt, og hvordan skjønner de den? Hvordan bidrar de til bekjempelsen av miljøkriminalitet?

50 Hva kan Eurojust bidra med i saker om miljøkriminalitet?

«Towards an Enhanced Coordination of Environmental Crime Prosecutions across the EU: the Role of Eurojust»

52 Organisert kriminalitet i mange former

53 Viktige dommer

LEDER

ANSVARLIG REDAKTØR
HANS TORE HØVISKELAND

Evaluering av miljøkoordinatorrollen i politiet

Medio november 2013 var Politidirektoratets rapport *Evaluering av miljøkoordinatorrollen ferdig*. Rapporten er ennå ikke offentlig, men formålet var å evaluere miljøkoordinatorrollen for å fremskaffe et beslutningsgrunnlag vedrørende fremtidige roller og oppgaver innen fagområdet. Rapporten diskuterer også fordeler og ulemper ved miljøkoordinatorrollen.

I dette nummeret av Miljøkrim kan en lese om Østfold politidistrikts grep for å bedre arbeidet med bekjempelse av miljøkriminalitet. Også Vestfold politidistrikt er i gang med et slikt arbeid. Dette er viktig, og det viser hvor lite som skal til før bekjempelsen av miljøkriminalitet blir mye bedre!

Miljøkrim har tidligere hatt flere artikler om miljøkoordinatorrollen, og det er fortsatt mitt hovedinntrykk at de fleste politidistrikter ikke har en fungerende koordinatorordning. Dette kommer særlig til uttrykk ved at koordinatorens stillingsandel er lav i forhold til oppgavene som ble foreslått i PODs miljørundskriv. Resultatet er at koordinatoren «spises opp» av annen tjeneste. Vi får også stadig meldinger om koordinatorer som slutter i stillingen eller settes til arbeid som gjør det vanskelig å utføre koordinatoroppgavene. Det har også vært vanskelig å besette stillingene. Dette har formodentlig en side til: Miljøkriminalitet har ikke vært tema i Politidirektoratets styringsdialog med politidistriktene, og kun et fåtall distrikter har lokale måltall og risiko- og sårbarhetsanalyser.

Resultatet er få saker, mange henleggelses

og en generelt meget begrenset og tilfeldig bekjempelse av kriminalitet rettet mot fellesverdier som natur, kulturminner mv.

Den svake innsatsen står ikke i forhold til miljøkriminalitetens plass og prioritet i Riksadvokatens årlige prioriteringsrundskriv. I Riksadvokatens rundskriv nr. 1/2014 *Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2014* punkt V er miljøkriminalitet viet stor plass. Her fremkommer det at arbeidet med miljøkriminalitet skal videreføres. Dette rundskrevet er nærmere omtalt på s. 13 i dette nummeret av Miljøkrim.

Jeg mener den svake innsatsen heller ikke er i samsvar med Politidirektoratets omverdensanalyse, kapittel 4, Politidirektoratet 2012/10 og ØKOKRIMs trusselvurdering 2013–2014 s. 30 flg. Fra ulike hold, særlig internasjonale fora som eksempelvis Eurojust-møtet Towards an Enhanced Coordination of Environmental Crime Prosecutions across the EU: the Role of Eurojust (Haag, 27.–28. november 2013), trekkes det frem at grensekryssende organisert kriminalitet i økende grad omfatter miljøkriminalitet som ulovlig handel med truede arter, avfallseksport mv. Miljølovgivningen er også blitt vesentlig skjerpet de senere år.

Det er derfor svært gledelig at Politidirektoratet i sitt Disponeringsskriv for politi- og lensmannsetaten 2014 pkt. 3.1.2.4 nå skriver: «Politidirektoratet har evaluert miljøkoordinatorrollen og avdekket behov for at politidistriktene styrker denne rollen. Politidirektoratet vil sette i gang et arbeid for å gi tydeligere føringer om

organisering og stillingsandel. I tillegg vil Politidirektoratet utvikle egnede resultatmål for miljøkriminalitet.»

Nå venter vi i spenning på hvordan Politidirektoratet vil arbeide videre med rapporten *Evaluering av miljøkoordinatorrollen*. Jeg håper og tror de vil komme i gang med dette arbeidet i nærmeste fremtid.

Tekst: politioverbetjent **Kenneth Didriksen**, ØKOKRIM / Foto: rådgiver **Lillian N. Øktner**, ØKOKRIM
// kenneth.didriksen@politiet.no

Politimester i Østfold, Beate Gangås:

– Ansvar for miljøkriminalitet skal ligge i linjen

Vi har denne februar dagen tatt turen til Østfold for å få vite hvordan politimester Beate Gangås allerede nå har tatt grep og omorganisert sine våpen- dragere på en nytenkende måte – men fortsatt innenfor boksen.

– Når begynte du som politimester i Østfold, Beate Gangås?

Vi åpner intervjuet forsiktig mens vi knasker statlig møteromskjeks og takker ja til rykende varm kaffe. Stedet er politimesterens hjørne- kontor i fjerde etasje i et flunkende nytt politihus bygd med livsløpsstandard og universell utfor- ming. Utenfor tykke energivinduer og bortenfor Quality Hotel skimtes trafikken på E6.

Jeg tiltrådte i 2010, sier politimesteren, og minnes tilbake noen år.

– Og hva slags politidistrikt møtte du da?

Da kom jeg til et tradisjonelt politidistrikt som ble omtalt som veldrevet, altså med en sunn økonomi og en veldig generalisttilnærming gjennom en «lensmannskontormodell» og politi- stasjoner. Organiseringen var ganske lik som før politireformen. Og oppgavene var også mye de samme, men noen endringer var gjort gjennom mulighetene som oppstod da man slo sammen fire politidistrikter til ett.

– Så Østfold var mer oppdelt tidligere?

Her ble fire politidistrikter til ett; Halden, Fredrikstad, Moss og Sarpsborg ble samlet i Østfold politidistrikt. De gamle distriktene hadde flere lensmannskontorer, og de omfat- tet også kommuner som nå er organisert i Follo. De foretok noen endringer i politidistriktenes struktur den gang også, sier Gangås med hen- tydning til den pågående debatten rundt politi- ets fremtidige distriktsinndeling.

« Miljøkriminalitet er et område der vi må ha et fagmiljø som er bedre enn alle de andre »

– Det var vel en del av «politireform 2000»?

Ja, og det nye distriktet var oppe og gikk fra 2002, forteller Gangås, og fremholder at Østfold gjorde en del endringer da som var forut for sin

tid. Blant annet det å opprette en samlet utlen- dingsforvaltning. Det ble opprettet en sentral etterforsknings- og utlendingsenhet som hadde ansvar for grenserelaterte saker på Svinesund og lufthavnen.

– Du dekker mye landegrense i distriktet?

Ja, vi har mye grense, og det får også inn- virkning på miljøområdet, smiler Gangås og penses samtalen inn på vårt hovedtema.

Da jeg kom til Østfold, brukte jeg vel ett år på å bli kjent i distriktet. Jeg reiste mye rundt og stilte mange spørsmål for å finne ut hvordan ting fungerte – også innenfor etterforsknings- fagene, der miljø er ett av dem. Jeg forhørte meg om tydeligheten i ansvar og roller, hvordan man samhandler på tvers og hvordan vi kan spisse oss på områder der det er nødvendig. Jeg hadde behov for å vite hvordan koordinator- funksjonene fungerte, og hvem som hadde ansvaret for disse. Det ble mye spørsmål, sier Gangås og gir seg selv en kunstpause før hun engasjert fortsetter, – og så startet vi en relativt intensiv omstillingsprosess.

Når jeg forklarer dette, pleier jeg å vise frem organisasjonskartet med status før og etter – og man ser nesten ikke forskjell.

Samtidig som hun innrømmer sin svakhet

for data og tekniske ordninger, vekkes Mac-en til live og en PowerPoint-presentasjon dukker opp på den nymonterte flatskjermen på veggen.

Tegner kartet på nytt. Men inni boksene, presiserer politimesteren, der har det skjedd ganske store endringer, og det handler om at jeg er opptatt av tydelighet i ansvar og roller. Og når jeg sier at vi skal spisse et fagfelt, så innebærer det å ikke ha kun én person på dette fagfeltet fordi den har lyst til å holde på med dette. Det skal derimot være forankret i et system som er solid nok til at fagfeltet ikke faller sammen i hele politidistriktet dersom denne personen slutter eller har lyst til å begynne med noe annet.

Politimester Gangås snakker seg varm med engasjert overbevisning og er allerede ved kjer-
nen av sin omorganiseringstanke.

Det andre jeg synes er veldig viktig, er å bygge opp avdelinger som får lov til å bli gode på noe, altså litt bedre enn gjennomsnittet. Miljøkriminalitet er et slikt område der vi må ha et fagmiljø som er bedre enn alle de andre.

– Og hva er din oppskrift på å bli best?

Før var det jo sånn at all etterforskning foregikk ute på stasjonene og lensmannskontorene. Da fordelte man saker på vanlig måte uavhengig av om det var en forurensningssak med spesielle utfordringer som dukker opp en sjelden gang, eller en veldig ordinær sak som kommer ofte. Det betød jo at det hver gang kunne være en ny etterforsker som ble satt på de vanskelige sakene, og som da ikke hadde med seg erfaringen fra de tidligere sakene.

Og min påstand er at det ikke er en garanti for at vi blir veldig gode, understreker Gangås mens hun lener seg frem over bordet og forklarer at det politidistriktet må gjøre, er å bygge opp et godt fagmiljø som ikke bare er seg selv nok.

Vi skal bygge opp en organisasjon som har definerte ansvar og roller, men som også trigger til samhandling på tvers. Vi har sett et par eksempler på det i det siste, blant annet i grensegangen mellom arbeidsmiljøkriminalitet og organisert kriminalitet, og mellom kulturminnekriminalitet og høyreekstremes aktiviteter som grenser inn mot PSTs område. – Det er kjempebra!

« Vi skal bygge opp en organisasjon som har definerte ansvar og roller, men som også trigger samhandling på tvers

Beate Gangås har lang erfaring fra politietaten, både fra sentralt hold som politimester og konstituert assisterende politidirektør i POD, og også flere stillinger ved Oslo politidistrikt, blant annet som leder av økonomiseksjonen og påtaleseksjonen. Gangås var også Norges første likestillings- og diskrimineringsombud en periode. Den 25. august 2010 ble hun i statsråd konstituert som politimester i Østfold, og kom da fra en stilling i POD som seniorrådgiver Stab tilsyn.

Det å få samhandling på tvers av fagområder, å ha folk som vet hvordan man skal bruke andres kompetanse, det er kongstanken min, konkluderer Gangås og fremholder at vi ikke må la oss begrense av for eksempel ansvar for geografiske områder.

Da blir det igjen sårbart. Vi utfordrer nok her en tradisjonell og innarbeidet tankegang om ansvarsgrenser, men vi skal ha oppgaveløsingen i sentrum og vi skal utvikle gode fagmiljøer samtidig som vi må bruke hele kapasiteten vår.

I tråd med politianalysen. – *Hvor lenge har denne nye organiseringen fått virke? Har du en evaluering å vise til?*

Foreløpig har den virket i veldig kort tid, men vi har én erfaring å vise til innen ordensarbeid, hvor vi har gjort noe av den samme omorganiseringen: Vi var litt tidlig ute på det området og var allerede i gang da rapporten fra Gjørvkommisjonen kom. Der var utfordringen den samme: Innsatslederne var spredd rundt omkring, hundetjenesten og kriminalteknikerne likeså. Det var vanskelig å få tak i folk, og på spørsmål om vi kunne ringe til andre utenfor distriktet for å få bistand, så sa jeg nei. Dette er helt grunnleggende politioppgaver. Det skal vi klare selv.

– Så nå sitter alle generalistene på lensmannskontorene?

Ja, og så skal jeg spisse også det. Og det er litt spennende. De skal få lov til å bli gode på nærpolioppgaver. Vi skal ha en bevisst holdning til hva lokalt forankret politi er. Vi skal spørre oss selv: Hva har vi fordel av å ha nært,

hvilke oppgaver skal vi gjøre mer av der ute i lokalmiljøene?

– *Hvilken betydning spiller politianalysen i denne omorganiseringen? Tar du med deg resultatene fra rapporten i det lokale arbeidet her i Østfold?*

Ja, det gjør jeg. Denne rapporten har jo kommet underveis, og resultatene derfra er kjempe nyttige og har jo passet som hånd i hanske med det vi har holdt på med her i distriktet. Og det som er kvalitetsreformen i politianalysen, vil jeg påstå er nettopp det vi driver med.

Men vi har jo også eksempler på at innbyggerne i et område er veldig opptatt av det lokale politiet sitt, men ikke alltid vet hva det lokale politiet driver med. Hvis det lokale politiet for eksempel bare driver med grensesaker og ikke de lokale sakene, så får ikke innbyggerne i den kommunen de tjenestene jeg ønsker at de skal få.

Utnytter handlingsrommet. – Endringene i Østfold politidistrikt og måten dere jobber på, synes jo betydelige. *Ligger denne omorganiseringen innenfor politimesterens styringsrett, eller har du fått en spesiell aksept fra POD til å prøve noe nytt?*

Nei, jeg har utnyttet handlingsrommet mitt og er opptatt av det. Jeg er ikke så opptatt av å gjøre det vi ikke har anledning til, slike ting som folk med andre roller i etaten skal ordne opp i, og som er regulert i dokumenter som kongelige resolusjoner osv. Det har ikke førsteprioritet hos oss. Først skal vi utnytte rommet vi faktisk har. Det handler om å ta noen upopulære avgjørelser, det handler om å sette seg ned med både

lederne og de tillitsvalgte for å finne ut «hvordan bør vi jobbe da...?»

Da holder det ikke å henvise til at «sånn har vi alltid gjort», men vi skal være rausere nok til underveis å vurdere om det blir riktig eller om det er noe vi må endre på.

Men allerede nå synes jeg at jeg ser en vesentlig endring i holdningen til dem som er med her – og de har jo vært utsatt for mye på kort tid, sier politimesteren selverkjennende og ler.

Hun blir igjen alvorlig når hun forteller at politidistriktet gjør dette for å gi folk muligheten til å gjøre en så god jobb som mulig.

Da blir folk med i prosessen og får et eier-

« **Hvor mye skal vedkommende drive med etterforskning, og hva er egentlig miljøkoordinatorstillingen?**

forhold til prosessen, avslutter hun.

Vi tenker inn på miljø, og ser på organisasjonskartet at dette fagområdet er plassert i den samme boksen som økonomi etterforskning (se organisasjonskartet på side 10).

Miljøkoordinatorens rolle. – *Hvilke mannskapsressurser har Østfold politidistrikt innenfor miljøkriminalitet i dag?*

Vi holder på å ansette folk nå, så dere skal få en oppdatert oversikt når vi etterpå tar turen opp i byen der de sitter.

Vi befinner oss som nevnt i det nye politihuset med adresse 1712 Grålum. Det er riktignok i Sarpsborg kommune, men 10 minutter kjøring fra sentrum der miljøetterforskerne holder hus.

Jeg hadde en runde med alle koordinatorene i distriktet og deres ledere, for det er en leders oppgave å sørge for at de får gjort jobben sin og å være ansvarlig for fagområdet. Hele den kabalen har ført til noen endringer, blant annet at koordinatoren nå sitter sammen med fagmiljøet, i et miljøteam, som vi har lagt til en samordnet avdeling for etterforskning av økonomisk kriminalitet, brannsaker og miljø saker.

– *Hvilken stillingsprosent har miljøkoordinatoren i Østfold, og hva anser du som mest formålstjenlig?*

Det diskuterer vi akkurat nå. Hvor mye skal vedkommende drive med etterforskning, og hva er egentlig miljøkoordinatorstillingen.

Det er jo også et spørsmål vi har stilt oss, om vedkommende er ute i sin lensmannstjeneste og tilfeldigvis jobber med ulovlig fiske, er det da vanlig lensmannstjeneste eller er det en miljøkoordinatoroppgave?

Spørsmålet blir hengende i luften en kort stund før vi ber om å få vite hvordan Østfold politidistrikt definerer miljøkriminalitet.

Politimesteren summer seg, teller med fingrene og ramser så opp flere fagfelt. – Vi har forurensning, fiske, vi har mye kulturminner og vi har en del utfordringer med CITES-saker på grunn av grenseovergangene i distriktet. Vi definerer det vel egentlig bredt, men jeg har lagt merke til at arbeidsmiljø til tider har vært utenfor definisjonen av hva som er miljøoppgaver. Jeg

synes arbeidsmiljø er svært viktig tema som skal være med i «miljøfamilien».

– Flere av våre kolleger som jobber med miljø, har vel en innarbeidet forståelse av at miljø hovedsakelig er oppgaver knyttet til natur og oppsyn, med den følge at arbeidsmiljø, kulturminner og til dels også forurensing ikke har blitt prioritert?

Ja, og dette må vi utfordre. Jeg tror at koordinatorfunksjonene skal være en sikkerhetsventil, nærmest en pådriver på et fagfelt, ikke minst for å sørge for at lederne husker på det, men jeg vil jo gjerne som leder ta det ansvaret selv. Jeg mener det er min forpliktelse å sørge for at, ja, det står ikke så mye i de forskjellige rundskrivene, men det står litt hos Riksadvokaten, sier Gangås engasjert og trekker frem Riksadvokatens mål- og prioriteringsrundskriv (rundskriv nr. 1/2013) og peker på at Riksadvokaten har satt miljøkriminalitet som ett av sine høyest prioriterte områder – alvorlig miljøkriminalitet!

Og så tenker jeg som så at det er lov å tenke selv. Spesielt når vi jobber i et politi som bruker mål- og resultatstyring og «new public management», og som har ettårsbudsjetter.

Vi er nødt til å ha politimestre som tenker litt lengre enn det – og miljøkriminalitet er et område der man er nødt til å tenke langsiktig.

Det kommer stadig satsingsområder som er styrt av hendelser og nye trender, men vi må samtidig være i stand til å håndtere det jevne arbeidet på viktige områder. Miljøkriminalitet er for meg et slikt område som ikke går av seg selv dersom man ikke aktivt legger til rette for å utvikle fagmiljøet. Koordinatorfunksjonen er for så vidt fin til det formålet, men jeg er redd at koordinatoren ofte kan bli en sovepute. Vi krysser av for at vi har en koordinator, men så gjør denne alle andre typer oppgaver.

– Blir miljø saker nå også en del av målstyringen i politidistriktet? Tradisjonelt har vi blitt målt på antall trafikksaker og mengde beslaglagt

narkotika. Vil vi også kunne se miljø på samme statistikkskjema etter hvert?

Dette har vel med hvordan man organiserer seg. En ting er målene som kommer ovenfra i linjen, men så har vi også våre egne strategiske satsingsområder. Tre av våre fem strategiske satsingsområder er knyttet til at vi et grensefylke. Vi har mange slike saker her i distriktet.

– Andre politidistrikter utvikler kompetanse på lokale arbeidsoppgaver og trusler, eksempelvis har Rogaland nå ansvar for hendelser i offshoresektoren, som de har opparbeidet seg

Jeg synes det er gøy når en av miljøjuristene mine forteller at det ikke lenger suksess og okkes når man blir tildelt en miljøsak

kompetanse på, og innlandsdistrikter kan mye om rovdyrproblematikk. Østfold har grenseovergangene og en flyplass. Vil du kunne prioritere inn- og utførsel av kulturminner og transport av CITES-produkter og EE-avfall som en del av det naturlige miljøarbeidet i Østfold?

Ja, det vil i hvert fall inngå i de prioriterte oppgavene til den felles kriminalenheten som vi nå har bygd opp, og vil da få et helt annet fokus enn tidligere.

– Hvordan opplever du ØKOKRIM og vår rolle overfor distriktet, jeg tenker spesielt på rollen som nasjonal miljøkoordinator og bistandsfunksjonen?

Jeg opplever vel at ØKOKRIM er positivt nysgjerrige på det vi holder på med innen utvikling, og har vel også hørt fra mine medarbeidere at de ringer og får råd og veiledning når det er nødvendig. Nå har vi jo også invitert ØKOKRIM til en «kick-off» rundt den nye organiseringen

vår. Det tror jeg blir en bra samling som kan virke motiverende for å fortsette det gode arbeidet vi har begynt.

Status og kompetanse. Jeg synes det er gøy når en av miljøjuristene mine forteller at det ikke lenger suksess og okkes når man blir tildelt en miljøsak, sier Gangås og understreker at holdningen i politiet har endret seg.

– Tradisjonelt har vel ansatte i politietaten ansett vold- og narkotikasaker som høystatusområder. Sier du at statusen for å jobbe med miljø saker er på vei oppover?

Ja, jeg opplever det slik. Nå er dette saker som inngår som del av målstrukturen. Vi må få frem de gode eksemplene, som når våre kolleger i PST skryter av miljøetterforskerne fordi de får frem viktig informasjon, og når miljøetterforsking kan brukes i etterforskningen av organisert kriminalitet, utlendingssaker, økonomisk kriminalitet og brannsaker, eksempelvis brann på kulturminnesteder.

– Er det stor utskifting i avdelingen nå? Sliter dere med å beholde fagfolkene deres?

Miljøfaget er så nytt for oss at det har vi ikke erfart ennå, men det er jo en utfordring når det

i

Østfold politidistrikt

Østfold politidistrikt ble etablert 1. januar 2002 etter sammenslåing av de fire tidligere politidistriktene i Moss, Fredrikstad, Sarpsborg og Halden.

Foruten bykommunene inngår Aremark, Fredrikstad, Halden, Hvaler, Marker, Moss, Rakkestad, Rygge, Rømskog, Råde, Sarpsborg og Våler i politidistriktet.

gjelder etterforskning generelt. Riksadvokaten og POD skrevet noe om dette i en rapport som nettopp har kommet. Det handler både om hva man tjener og hvilken anseelse etterforskningsfaget har.

– Og ditt lokale tiltak er?

Her er jeg opptatt av å bruke de mulighetene jeg har. For å bruke lønn som insitament kan jeg aktivt bruke 2.3.3.-forhandlingene.

Det blir feil når hele bunnen i miljøarbeidet faller ut fordi en koordinator slutter. Altså, Gangås trekker pusten uten å miste tråden, det er min jobb som politimester å sørge for at Østfold prioriterer alvorlig miljøkriminalitet, og at vi tenker litt lenger enn budsjettåret 2014, både når det gjelder å bygge opp kompetanse og å ta tak i bredden av saker.

På eget initiativ finner politimesteren frem en trusselvurdering og statistikk og viser at grunnlaget for saker er mangfoldig i Østfold.

Vi har ulv i Aremark og Rakkestad har jeg

sagt, men da får jeg kjøft fra Halden, for vi har ulv også der, sier Gangås. Og vi har hummerreservat, og folkene våre er gode med fiskesaker, de har vi mange av. CITES-saker har vi. Vi kunne nok hatt flere, men vi er litt avhengige

Det er, som dere ser, ikke miljø som utgjør den store delen av kaka, men det gjør det ikke mindre utfordrende

av kompetansen hos Tollvesenet. Og så har vi ulovlig motorferdsel i utmark, og hos oss gjelder det mopedkjøring på Vannsjø, som er drikkevannskilden vår, sier Gangås og peker samtidig i retning av vannet.

Det er, som dere ser, ikke miljø som utgjør

den store delen av kaka, men det gjør det ikke mindre utfordrende. Vi må tørre å satse på de prioriterte saksområdene som ikke utgjør de fleste sakene i statistikken. Det krever nitid arbeid fra lederne, som må tenke langsiktig, også når det gjelder å bygge kompetanse.

Dette er en utfordring når man forholder seg til politiets mål- og resultatstyring, som er veldig tallbasert. Men det er lov å tenke i tillegg. Ledere som ikke tenker samtidig som de bruker «new public management», er skummelt.

Gangås blar videre i statistikken og peker på at forurensingskriminalitet alltid er aktuelt og noe de må bli bedre på. Truslene innen forurensing kommer av at Østfold er et industrifylke. Vi har landbruk, og vi har betydelig transport gjennom fylket, og politimesteren er i full gang med omorganisering, målstyring og miljø.

– Vi er cirka 600 ansatte, sier hun idet vi begynner på en guidet omvisning på det flotte, nye politihuset.

i

Beate Gangås

Født 24. april 1963 i Asker.

Beate Gangås var Norges første likestillings- og diskrimineringsombud, men har hatt mesteparten av sin yrkeskarriere i politiet.

Gangås har vært ansatt i Politiet fra 1992, og ble i 2001 utnevnt til politimester i seksjon mot organisert kriminalitet i Politidirektoratet. Hun var konstituert som assisterende politidirektør fra april til desember 2005, men har tidligere hatt ulike stillinger i Oslo politidistrikt – blant annet som leder av Økonomiseksjonen og Påtaleseksjonen. Her omfattet hennes arbeidsområder blant annet menneskehandel,

familievold og rasisme, og hun har arbeidet med likestillingsrelaterte oppgaver angående kjønn og etnisitet.

Gangås satt som likestillings- og diskrimineringsombud for en åremålsperiode på fire år fra 1. januar 2006. Ombudet var da nyopprettet ved en sammenslåing av Likestillingsombudet, Likestillingssenteret og Senter mot etnisk diskriminering. Gangås ønsket derimot ikke å forlenge åremålsperioden, men tok sikte på å fortsette i politiet.

25. august 2010 ble Gangås konstituert av Justisdepartementet som politimester i Østfold politidistrikt.

Tekst: politioverbetjent **Kenneth Didriksen**, ØKOKRIM / Foto: rådgiver **Lillian N. Øktner**, ØKOKRIM
// kenneth.didriksen@politiet.no

Miljøkrimarbeid i støpeskjeen

Østfold politidistrikt har etter en gjennomgang av sine funksjoner og oppgaver besluttet å samlokalisere sine miljøer innenfor økonomi-, brann- og miljøetterforskning med sikte på å gi disse fagområdene mulighet til å trekke veksler på hverandres kompetanse. Politimester Beate Gangås tar oss med rundt i politidistriktet for å møte fagmiljøene og se hvordan status er så langt i arbeidet.

– Vi sitter trangt, men vi vet at det er en overgangsperiode, så det går helt fint, sier Sten Andersson, distriktets miljøkoordinator. Tonen er lett og ledig på det som sannsynligvis ble bygd som et tomannskontor, men som nå huser fem personer. Vi finner det som er politidistriktets miljøteam, i tredje etasje i en eldre bygård i Sarpsborg sentrum. Dataskjermer, pc-er og saksdokumenter til fem personer er stablet i et sinnrikt system på skrivebord og benker, alt har sin plass. På korttavlen på veggen henger flere bilder, blant annet saksbilder fra en brann på et fredet fortidsminne.

– Saken omfatter jo både kulturminne og brann, fortelles det, – og det passer jo bra! Hentydningen til at etterforskerne på miljø, økonomi og brann er samorganisert er tydelig. Vi får vite at det var en gjeng med sans for det okkulte som rundt vintersolverv markerte dette på en kirkegård. Markeringen førte blant annet til skadeverk og ble anmeldt.

Østfolds politimester har plassert kompetansen for etterforskning av miljøkriminalitet og økonomisk kriminalitet i samme boksen i den hensikt at de skal kunne jobbe mer effektivt og smartere. Som eksempel nevner hun forurenssaker som har ligget ute på lensmannskontorene og blitt altfor gamle og kanskje heller ikke godt nok etterforsket.

– Hva er årsaken til det, spør Gangås retorisk. – Jo, de trenger noe økonomietterforskning for å komme i mål – noe spisset kompetanse på det – og da må man kunne hjelpe til på tvers av linjer med det som er ens eget spesialområde.

Variert fagbakgrunn. – Vi ser frem til å få nye lokaler, sier Cathrine Steffensen. Hun er den sist ansatte, og har i tillegg til Politihøgskolen også utdanning som arkeolog. Steffensen er,

sammen med Geir Austvik, etterforsker på miljøteamet. Han har i tillegg til politiutdannelsen også kompetanse innen sjøfart.

Janne Eriksen, Birthe Svartdal og Jørgen Engebretsen er etterforskere på økonomisakene, og avsnittet har i tillegg to politirevisorer og en brannetterforsker, Frode Sivertsen. Østfold politidistrikt har to jurister som jobber med miljø saker, Elisabeth Rastad og Morten Lundén. Er disse to miljøjuristene skjermet mot andre sakstyper? Spørsmålet går til politimesteren.

– Tja..., den ene er nok mer eller mindre skjermet, men hun har ikke full stillingsandel. Men de vil nok aldri bli helt skjermet, det er jo også et spørsmål om kapasitet. Det blir opp til lederne å utnytte de resursene de har og samtidig sørge for å prioritere miljø saker og utvikle fagmiljøet.

Sten Erik Andersson er etterforskningsleder og har jobbet med miljø saker i lang tid. Som

politidistriktets miljøkoordinator er han nestor på laget. Han var tidligere plassert på Hvaler lensmannskontor, men nå er stillingen plassert sentralt sammen med resten av fagmiljøet.

– På Hvaler lensmannskontor jobbet det fem stykker, og kontoret trakk alle typer saker inkludert sivile saker, forteller Gangås. – Da kan vi ikke levere den tjenesten lokalbefolkningen der ønsker og har behov for, og miljø satsingen blir også skadelidende. Derfor har vi foretatt endringer. I sum ønsker befolkningen seg forebyggende polititjeneste og uniformert politi, spesielt i tiden på sommeren når det strømmer til med feriegjester.

Miljøarbeidet i Østfold er absolutt i støpeskjeen nå, og kollegene sitter ganske trangt i påvente av å få flytte til nye lokaler. Det blir spennende å se resultatet av alle endringene som venter miljøgjengen i Østfold.

Østfold politidistrikt organisasjonskart

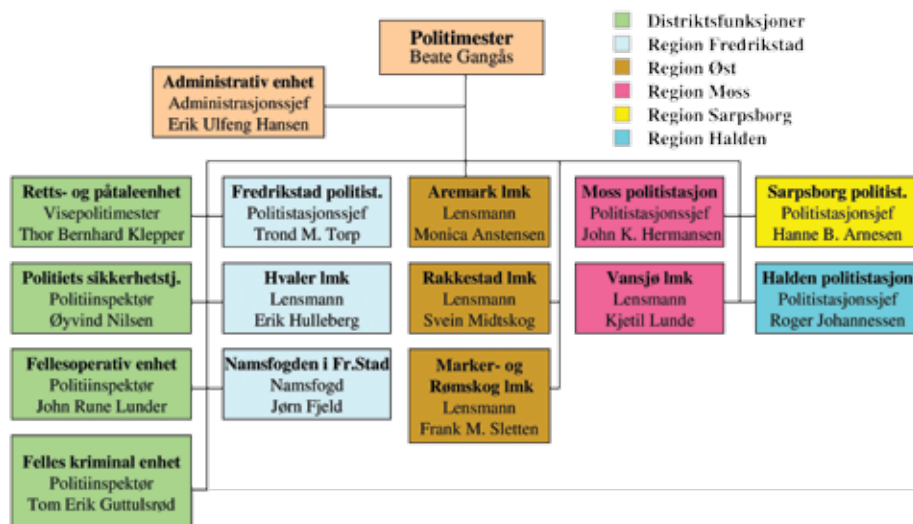

Foto 1 fra venstre: Politimester Beate Gangås, leder Tom Erik Guttulsrød, etterforsningsleder/miljøkoordinator Sten Erik Andersson, etterforsker Frode Sivertsen, etterforsker Geir Austvik og etterforsker Cathrine Steffensen.

Foto 2 fra venstre: Politiadvokat Morten Lundén og politiadvokat Elisabeth Rastad.

ØKOKRIMs strategi for 2014–2016

ØKOKRIM ga tidligere i år ut strategien for 2014–2016. Strategien er resultatet av en intern strategiprosess gjennom 2013, i en tid med store bevegelser i enhetens omgivelser. Gjennom å slutte seg til strategien tar ØKOKRIMs medarbeidere et aktivt valg til beste for bekjempelsen av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet, og til beste for norsk politi- og påtalemyndighet.

ØKOKRIMs oppdrag og målbidde. ØKOKRIM er den sentrale enheten for etterforskning og påtale av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet, og skal i hovedsak behandle særlig alvorlige eller prinsipielle overtredelser innen disse områdene. ØKOKRIM skal også utføre finansiell etterretning med basis i MT-rapporter og ivareta forpliktelser som følger av internasjonale avtaler i denne sammenheng. Enheten skal

også yte bistand til politidistriktene og bidra til kompetansebygging og -deling innenfor sine ansvarsområder.

ØKOKRIM er Norges kraftsentrum for bekjempelse av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet. Vår produksjon av straffesaker gir sterk allmennprevensjon, vår leveranse av bistand og kompetansedeling til politidistriktene sikrer god effekt av de ressursene politiet og påtalemyndigheten nasjonalt bruker på å bekjempe økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet, og vi samarbeider godt med våre partnere.

ØKOKRIM har et godt omdømme og er en attraktiv arbeidsplass. Vi benytter egne ressurser effektivt, har riktig kompetanse og er dyktige til å endre og utvikle oss.

Av strategien fremkommer ØKOKRIMs fremtidige satsingsområder:

SATSINGOMRÅDE 1
**Kraftsentrum for bekjempelse
av økonomisk kriminalitet
og miljøkriminalitet**

SATSINGOMRÅDE 2
Nasjonalt fagansvar

SATSINGOMRÅDE 3
Teknologibruk i front

SATSINGOMRÅDE 4
Lærende organisasjon

Oddekalv dømt for trusler i forbindelse med miljøaksjon

Norhordland tingrett har idømt Kurt Oddekalv bot på 50 000 kroner for å fremsatt trusler i forbindelse med en miljøaksjon han ledet på vegne av Norsk miljøvernforbund. Oddekalv ringte først til daglig leder av et Lerøy Seafood oppdrettsanlegg og ordføreren i samme kommune, og uttalte i følge dommen at han ville helle giftstoffet rotenon i sjøen ved oppdrettsanlegget og at fisken kom til å dø i løpet av tre til seks timer. Senere ble det gjennomført en aksjon hvor Oddekalv satte opp plakater på anlegget og sprøytet cirka 1 000 liter vann iblandet melk like ved oppdrettsanlegget.

Retten kom til at kombinasjonen av uttalelser og gjennomføringen av aksjonen var å anse som et straffbart foretagende av en kvalifisert alvorlig grad, og under slike omstendigheter at trusselen var skikket til å fremkalle alvorlig frykt, jf. straffeloven § 227. Oddekalv fremholdt forjeves at alle på basis av hans tidligere handlinger som miljøvernere, måtte forstå at han aldri ville ha drept fisk eller drevet skadeverk på denne måten. Til NRK Hordaland har Oddekalv uttalt at formålet var å få oppmerksomhet om Miljøvernforbundets budskap om at de ønsket fiskeoppdretteren ut av fjorden og en spissformulering om at de håpet fisken døde «fordi det er fisk som overhodet ikke skal være der. Dette er en oppsamlingsplass for villaks som skal opp i Vossovassdraget, og for smolten som skal ut i havet».

Saken er anket.

Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2014 – politiet og statsadvokatene

Riksadvokatens rundskriv nr. 1/2014

Hvert år gir riksadvokaten ut et prioriterings-rundskriv. I årets rundskriv er miljøkriminalitet godt omtalt. Det fremgår først og som tidligere år, at alvorlig miljøkriminalitet som rammer det indre miljø (arbeidsmiljøet og arbeidsmarkedet) eller det ytre miljø (natur, forurensning, kunst og kulturminne) er en prioritert sakstype.

Videre står det i rundskrivet: «Arbeidet med å avdekke miljøkriminalitet skal videreføres. Politiet har en sentral rolle for å redusere slik kriminalitet gjennom rask etterforskning av brudd på miljølovgivningen. Rømming av oppdrettsfisk utgjør et alvorlig problem, og vil i enkelte tilfeller være alvorlig miljøkriminalitet. Manglende journalføring og uriktige rapporteringer til offentlig myndighet, blant annet om biomasse og omfanget av lakselus, utgjør i enkelte tilfeller også et alvorlig problem. Etterforskning av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet har mange fellestrekk, og riksadvokaten tilrår at politimestrene vurderer å legge etterforskning av miljøkriminalitet til økoteamene slik at det blir rom for en viss spesialisering og kompetanseoppbygging. Det er en klar forutsetning at medarbeiderne i politiets økoteam i utgangspunktet skal skjermes mot andre oppgaver, og at teamene i hvert distrikt er samlokalisert.

Også handlinger rettet mot viktige marine bioressurser, herunder ulovlig, urapportert og uregulert fiske (uuu-fiske) kan i enkelte tilfeller karakteriseres som alvorlig miljøkriminalitet. Ulovlig avlaving av ulv vil regelmessig måtte anses som alvorlig miljøkriminalitet, også om straffeloven § 152b ikke finnes anvendelig. Det samme vil kunne gjelde noen tilfeller av brudd på lovgivning som skal verne mot innførsel eller

spredning av fremmede organismer. Lovbrudd ved avfallshåndtering vurderes å utgjøre den største trusselen innenfor forurensningskriminalitet, jf. ØKOKRIMS trusselvurdering for 2013–2014.

Samarbeid mellom politiet og miljøforvaltningen er viktig, for eksempel SNO, fylkesmennene og direktorat. Riksadvokaten understreker betydningen av en aktiv og målrettet innsats mot kriminalitet som rammer arbeidslivet. Alvorlige brudd og tilsidesettelser av sikkerhetsforskrifter og internkontrollrutiner skal møtes med strafferettslig forfølgning og reaksjon, selv om det ikke er inntrådt ulykke eller påvist skade. I rundskriv nr. 1/1996 har riksadvokaten understreket at alvorlig arbeidsmiljøkriminalitet skal etterforskes grundig og med høyt tempo. Det må foreligge klare og praktikable arbeidsrutiner mellom politiet og andre offentlige myndigheter, som for eksempel Arbeidstilsynet.

Ulovlig bruk av utenlandsk arbeidskraft kan – avhengig av omfanget – være alvorlig økonomisk kriminalitet som dekkes av riksadvokatens retningslinjer, jf. omtale foran av alvorlig organisert kriminalitet. Kampen mot sosial dumping er et viktig satsningsområde for myndighetene. Arbeidstilsynet har gjennom tilsyn og inspeksjoner avdekket uverdige forhold for utenlandske arbeidere i Norge. Tilsynet kan benytte egne sanksjoner mot brudd på allmenngjøringsloven og utlendingsloven. Det er lagt opp til rask reaksjon ved bruk av slike sanksjoner. Det er bare de alvorligste tilfellene som nå politianmeldes. Politiet må effektivt følge opp de tilfeller som blir anmeldt, både gjennom rask behandling og adekvat reaksjon.

Vang almenning ilagt forelegg for skade på fredete kulturminner

Vang almenning er ilagt 75 000 kroner i bot av Politimesteren i Hedmark etter å ha etablert skiløyper i område med automatisk fredete kulturminner. Ansatte i almenningen unnlot å kontrollere i kartverk og reguleringsplan

før de igangsatte avvikning av skog. Skogs-entreprenørens arbeid medførte totalskade på merket kullgrop og skade på merket jernvinne, samt kulturminnenes sikringsone. Forelegget er vedtatt

Forsøksfiske etter makrellstørje i 2014

Nærings- og fiskeridepartementet har besluttet å åpne opp for et forsøksfiske etter makrellstørje (tunfisk) i 2014.

Norge har i en årrekke hatt et forbud mot fiske etter makrellstørje.

Høsten 2013 fikk Norge gjennomslag i den internasjonale kommisjonen for bevaring av atlantisk tunfisk (ICCAT – The International Commission for the Conservation of Atlantic Tunas) for at det kan åpnes for fiske etter makrellstørje i norsk sone i den perioden arten befinner seg i våre farvann.

Makrellstørja er en stimfisk som kan bli over tre meter lang og veie mer enn 500 kg. Den er utbredt over hele Nord-Atlanteren og Middelhavet, og totalt er det satt av en kvote på 13 400 tonn i 2014. Den norske kvoten er på 30,97 tonn.

Det er utstedt særskilt forskrift for prøvufisket FOR-2014-02-13-122¹ med hjemmel i deltakerloven og havressursloven. Det vil bli gitt tillatelse til ett fartøy som har de nødvendige kvalifikasjoner til å gjennomføre slikt fiske. Det forutsettes at internasjonale observatører og norske forskere skal kunne overvåke og delta under prøvufisket, samt at det tas forskningsprøver av fanget fisk.

Makrellstørjen er en sterkt truet fiskeart internasjonalt og samtidig en svært ettertraktet fisk i ulike markeder, særlig i Japan. En enkelt makrellstørje kan omsettes for flere millioner kroner, og verdensrekorden ble satt i januar 2013 for én størje, omsatt på Tsukiji fiskemarked i Tokyo for 10 millioner norske kroner.²

1. http://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2014-02-13-122?q=2014-02-13*
2. http://www.imr.no/nyhetsarkiv/2014/februar/norge_tar_opp_igjen_fisket_pa_makrellstørje/nb-no

Anmeldelser fra Statens naturoppsyn (SNO) i 2013

Av: seniorrådgiver John Ole Grøtte, Statens naturoppsyn / Foto: Jon Erling Skåtan, SNO.

Med lov av 21. juni 1996 nr. 38 om statlig naturoppsyn (naturoppsynsloven), fikk vi den første helhetlige lovgivning om tilsyn og kontroll med den delen av miljøforvaltningens lovgivning som er knyttet til bærekraftig bruk og vern av naturmangfold og utmark. Loven la grunnlaget for opprettelsen av Statens naturoppsyn (SNO) som tilsynsmyndighet og miljøforvaltningens operative feltorgan.

« **Formålet med oppsynet og den overordnede rollen til SNO er å ivareta nasjonale miljøverdier og forebygge miljøkriminalitet**

Formålet med oppsynet og den overordnede rollen til SNO er å ivareta nasjonale miljøverdier og forebygge miljøkriminalitet, jf. naturoppsynsloven § 1. Loven retter seg følgelig både mot naturen selv og mot menneskelig adferd i naturen. En del tilsyn i form av naturoppsyn utføres som et såkalt helhetlig oppsyn. Oppsynet retter seg både mot naturtilstanden og mot overholdelse av regelverk innenfor oppsynets ansvarsområde.

Naturoppsynsloven § 2 første ledd pålegger oppsynet å føre kontroll med at bestemmelser gitt i eller i medhold av friluftsløvsloven, naturmangfoldloven, motorferdselloven, kulturminneloven, viltloven, lakse- og innlandsfiskeloven, småbåtloven § 40 og markaloven blir overholdt. Det samme gjelder forurensningsloven så langt departementet bestemmer. Småbåtlovens § 40 er siste tilskudd på listen over de lover oppsynet

plikter å føre etterlevelseskonsroll med, og kom inn i samband med revisjon av loven i fjor.

I samband med revisjon av naturoppsynsloven i 2013 ble også hjemmelsgrunnlaget for Statens naturoppsyns kontrollvirksomhet presisert med nærmere angivelse av oppsynets fullmakter og kontrollobjektets plikter.

Etterlevelse av de enkelte lovverk gjøres først og fremst gjennom veiledning, informasjon og kommunikasjon, men slike virkemidler er ikke alltid tilstrekkelige. Anmeldelse og trussel om straff vil være ett av flere håndhevings- og sanksjonsmidler (administrative sanksjoner) til rådighet for det statlige oppsynet. Prinsipielle og alvorlige miljølovbrudd blir alltid anmeldt. Det samme gjelder saker der den allmennpreventive effekten ved å anmelde er stor.

Foruten brudd på de åtte miljølovene anmeldes også overtredelser av bestemmelser i andre lovverk når de avdekkes under kontroll med miljølovene og det anses hensiktsmessig, for eksempel overtredelser av bestemmelser i havressursloven og vegtrafikkloven.

I 2013 ble det anmeldt 196 lovbrudd fra SNOs faste ansatte og gjennom tilsyn SNO kjøper fra Statskog Fjelltjenesten i Nordland og Troms. Dette er lavere tall enn foregående år, blant annet ble det i 2012 anmeldt 472 lovbrudd. Dette skyldes hovedsakelig færre anmeldte forhold etter lakse- og innlandsfiskeloven. Fra 1. januar 2013 ble det statlige naturoppsynet gitt adgang til å inndra visse fiskeredskap og fangstredskap som er satt ut i strid med loven eller forskrift i medhold av loven. For 2013 har dette nye virkemiddelet resultert i 255 inndratte fiske- og fangstredskaper, redskaper det tidligere ble tatt beslutning i (i medhold av begrenset politimyndighet) og som ble anmeldt til lokalt politi. Oversikten viser også at SNO har anmeldt flere forhold det siste året etter motorferdselloven og naturmangfoldloven enn i 2012. For

regelbrudd etter motorferdselloven er det flest tilfeller av ulovlig snøscooterkjøring. Når det gjelder brudd på naturmangfoldlovens regler, er det en overvekt av lovbrudd i verneområder (landskapsvernområder, nasjonalpark og naturreservat).

Det er avgitt flest anmeldelser til Østfinnmark, Troms og Hordaland politidistrikt.

Per 1. mars 2014 hadde SNO mottatt underretning om saksavgjørelse i 88 av de anmeldte sakene. Av disse har man 49 forelegg, én dom på bot, én dom på frifinnelse, fire påtaleunntattelser og 33 henleggelses. For de henlagte forholdene er 20 henlagt grunnet manglende opplysninger om gjerningsperson, 12 etter bevisets stilling og én grunnet manglende saksbehandlingsskapasitet. Flere av henleggelsene er fulgt opp med klage til overordnet påtalemyndighet, primært gjelder dette forhold henlagt etter bevisets stilling.

Oversikt over anmeldte forhold i 2013 fordelt på lovverk:

Anmeldelser	Antall
Naturmangfoldloven	38
Motorferdselloven	58
Viltloven	24
Lakse- og innlandsfiskeloven	36
Markaloven	2
Fritids- og småbåtloven	2
Plan- og bygningsloven	2
Straffeloven	5
Vegtrafikkloven	6
Havressursloven	23
Totalt	196

Foto: Lensmann **Nils Roger Duna**, Flatanger lensmannsdistrikt (Nord-Trøndelag politidistrikt). Bildet viser en fjelltjæreblomst ved Gaajsjaevrie, Røyrvik kommune, Nord-Trøndelag politidistrikt.

Hvis du har et bilde du vil dele med leserne, send ditt bidrag til miljokrim.okokrim@politiet.no med beskrivelse av motivet, evt. en tittel. Husk i såfall å sende en fil med høy oppløsning (gjern i JPG-format).

FN mot organisert kulturminnekriminalitet

Tekst: politioverbethent **Kenneth Didriksen**, ØKOKRIM

En trend i organisert kriminalitet er at den stadig oftere også omfatter kulturminner, og FNs program for narkotika og kriminalitet (UNODC) har på bakgrunn av de senere års utvikling nå utarbeidet retningslinjer for bekjempelse av kulturminnekriminalitet.

Flere av FNs medlemsland har meldt om utfordringer blant annet ved etterforskning, gjenfinning og tilbakeføring av nasjonale kulturskat-

ter som illegalt er blitt ført ut av landet og sin opprinnelige sammenheng.

Etterspørsel fra betalingsvillige aktører rundt om i verden genererer både tyveri av kulturskatter og plyndring av arkeologiske steder. Slike objekter transporteres i stadig større grad ut til sluttmarkedene som en del av organisert kriminalitet. Mange land melder om at de kriminelle lokkes av høy fortjeneste, lav straff og liten risiko for å bli oppdaget.

Arbeidet med retningslinjene fra UNODC ble sluttført på et møte i Wien i januar i år, der Norge deltok. Retningslinjene, som tar utgangspunkt i flere eksisterende FN-konvensjoner, er ikke bindende for medlemslandene, men er ment å

være et hjelpemiddel for medlemslandene til å jobbe mot kulturminnekriminalitet i samarbeid med resten av verdenssamfunnet. Retningslinjene har også som formål å være en referanse for lovgivende myndigheter i deres utforming av nasjonale regelverk.

Les mer

Link til nettside med rapport og retningslinjer: http://www.unodc.org/documents/organized-crime/UNODC_CCPCJ_EG.1_2014/UNODC_CCPCJ_EG1_2014_E.pdf

Tekst: politioverbetjent **Oddgeir Buraas**, ØKOKRIM / Foto: **Dag Nordsveen**
// oddgeir.buraas@politiet.no

* Politilovens § 20 og Justisdepartementets rundskriv G-107/2000

MiljøInfo

- nytt rapporteringssystem for miljøkrimkontroller

I Politidirektoratets plan- og rammeskriv for 2013 ble det besluttet at politidistriktenes aktivitet mot miljøkriminalitet skulle føres i det som kalles MiljøInfo fra 1. januar 2013. Dette er et nytt, nasjonalt rapporteringsverktøy som vil bli viktig i bekjempelsen av miljøkriminalitet, og som nå er tatt i bruk i de fleste politidistrikter.

MiljøInfo er en nettbasert applikasjon hvor man registrerer politiets gjennomførte miljøkrimkontroller. Brukergruppen er i hovedsak miljøkoordinatorer og miljøkontakter. Alle miljøkrimkontrollene skal så snart de er gjennomført registreres i MiljøInfo. Kontrollene gjelder alle fagområdene som kan omfattes av miljøkriminalitet: natur og fauna, kunst og kultur, forurensning og arbeidsmiljø.

MiljøInfo er utviklet av PDMT – med utgangspunkt i NATSTAT, som Nord-Trøndelag politidistrikt har benyttet til samme formål over flere år. I MiljøInfo kan man blant annet stedsplassere kontrollene slik at de kan visualiseres i applikasjonen «webkart».

Hva skal rapporteres? Personell utenfor politiet og som er tildelt begrenset politimyndighet (BP), er underlagt politimesteren ved utøvelse av politimyndighet, og politiet kan stille krav til rapportering.* Det er derfor kun politiets egne kontroller, samarbeidskontroller eller andre etaters kontroller der utøvelse av BP har blitt anvendt, som skal føres i MiljøInfo. Etterretningsinformasjon fra miljøkrimkontroller skal derimot ikke registreres i MiljøInfo.

Hva er målsettingen? Samfunnet stiller stadig krav til de ulike etaters kunnskap om miljøet og aktivitet på miljøfeltet. I tillegg er det en rekke føringer i politiets mål- og resultatstyring som stiller krav til kunnskap og dokumentasjon. Målsettingen med rapporteringssystemet MiljøInfo er å dokumentere politiets egen aktivitet

både lokalt og nasjonalt på miljøfeltet og dermed forenkle mål- og resultatstyringen.

Kontrollvirksomheten bør planlegges og gjennomføres i samarbeid med andre kontroll-etater ved at det utarbeides tiltaksplaner, årshjul osv. Det er imidlertid viktig å være bevisst på roller og hjemmelsgrunnlag ved slike samarbeidskontroller.

« MiljøInfo-statistikk hentes fra dataverktøyet PAL-PO (MiljøInfo). Statistikken som hentes ut, har samme standard slik at man får et sammenlignbart og lettfattelig datagrunnlag.

Miljøinfo-registreringer i 2013. Miljøkoordinatorene som var til stede på ØKOKRIMs fagseminar høsten 2012, fikk en gjennomgang av verktøyet, og det ble også laget en brukerdokumentasjon som ble utsendt til alle miljøkoordinatorer. Enkelte politidistrikter tok dette verktøyet i bruk umiddelbart, mens noen få distrikter fortsatt ikke har tatt i bruk verktøyet. Tilbakemeldingene fra distriktene har vært få, og det kan tyde på at de fleste synes applikasjonen er brukervennlig.

MiljøInfo-statistikk hentes fra dataverktøyet

PAL-PO (MiljøInfo). Statistikken som hentes ut, har samme standard slik at man får et sammenlignbart og lettfattelig datagrunnlag.

Fra MiljøInfo kan man blant annet hente ut en nasjonal statistikk fordelt på hvert enkelt politidistrikt, som viser:

- totalt medgått timeverk fordelt på politi og personell med begrenset politimyndighet
- antall kontroller
- type reaksjonsform som følge av kontrollen, fordelt på tre hovedreaksjonstyper: muntlig advarsel, politianmeldelse/forenklet forelegg og forvaltningsgebyr
- antall reaksjoner fordelt på lov (22 lover)
- antall kontrollerte objekter fordelt på objekttype: person, bil, båt, ATV, traktor, fiskeredskap m.fl.

En gjennomgang av første driftsår med MiljøInfo viser et svært ulikt aktivitetsnivå i politidistriktene. Ti politidistrikter hadde færre enn seks registrerte miljøkrimkontroller i løpet av 2013. Disse politidistriktene ble kontaktet for å høre om antallet registrerte miljøkrimkontroller i MiljøInfo stemte. Fem av politidistriktene beklaget mangelfulle registreringer i MiljøInfo og opplyste at de hadde gjennomført mer enn ti miljøkrimkontroller i løpet av 2013.

Statistikkgjennomgangen for 2013 viser en noe ulik praksis for hva og hvordan ting er blitt ført i MiljøInfo. Slike innkjøringsproblemer skal vi få rettet på, og målsettingen for 2014 må være å få en ensartet praksis på føringene i MiljøInfo og at alle politidistrikter tar i bruk verktøyet.

INTERPOL mot avfall

Deponering av avfall truer det globale miljøet og utgjør en alvorlig helserisiko. Project Eden er navnet på INTERPOLs arbeid for å bekjempe ulovlig handel med avfall.

Problemene. Når avfall gjennom uregulert handel håndteres på feil måte eller uten hensyn til miljøkrav, utsettes luft, vann og jordsmonn for fare. Den ulovlige handelen med avfall undergraver internasjonale avtaler og legitime renseanlegg, og fører også til tap av utvinnbare råmaterialer. Dette truer varig økonomisk bærekraft og nasjonal utvikling.

« INTERPOL vil støtte medlemslandene i kompetansebygging blant annet for å øke forståelsen av internasjonale konvensjoner som gjelder for dette området

Løsningen. INTERPOLs Project Eden ble lansert under møtet «The Environmental Compliance and Enforcement Events» som ble holdt i Nairobi, Kenya, i november 2013.

Prosjektet samarbeider tett med INTERPOL Pollution Crime Working Group og har definert noen mål:

- øke oppmerksomheten rundt ulovlig transport av avfall over landegrenser og de miljø- og helsemessige konsekvenser dette medfører
- etablere National Environmental Security

Task Forces (NEST-enheter) for å sikre samarbeid mellom nasjonale etater, de nasjonale INTERPOL-kontorene og andre internasjonale partnere

- utvikle bærekraftig institusjonell kapasitet for statlige organer med ansvar for å håndheve miljølovgivning
- fremme en etterretningsbasert tilnærming og utføre operasjoner som slår ned på kriminell aktivitet og forstyrrer ulovlig handel
- undersøke transport av elektronisk avfall innen og ut av Europa gjennom CWIT-prosjektet (Countering WEE Illegal Trade), et tverrfaglig konsortium finansiert av EU-kommisjonen.

Project Eden tar sikte på å oppfylle disse målene gjennom å støtte medlemsland med utveksling av etterretning og analyser for å identifisere kriminelle nettverk, deres omfang og måten de jobber på.

Det oppfordres til regionale, målrettede operasjoner utført i import- og eksportland på samme måte som Operasjon Enigma Fase I, som var rettet mot transport av elektronisk avfall mellom Europa og Afrika. Tilsvarende var operasjonene Haz og Haz II rettet mot den ulovlige transporten av farlig avfall mellom USA og Canada.

INTERPOL vil støtte medlemslandene i kompetansebygging blant annet for å øke forståelsen av internasjonale konvensjoner som gjelder for dette området.

INTERPOL

INTERPOL – International Criminal Police Organization – er en internasjonal organisasjon etablert i 1923 for å bidra til internasjonalt kriminalpolitisamarbeid.

Med 188 medlemsstater er INTERPOL verdens største internasjonale organisasjon etter FN. INTERPOL har sitt hovedkvarter i Lyon i Frankrike.

For å holde organisasjonen politisk nøytral, er INTERPOL gjennom sin konstitusjon forhindret fra å engasjere seg i kriminalitet som ikke dekker flere land, og kriminalitet som gjelder politiske, militære, religiøse eller rasemessige forhold.

Organisasjonens arbeid er hovedsakelig rettet mot sikkerhet og terrorisme, organisert kriminalitet, narkotikaproduksjon og -handel, våpensmugling, menneskehandel, hvitvasking, barnpornografi, økonomisk kriminalitet, høyteknologisk kriminalitet og korrupsjon.

Tekst: politiadvokat **Tor Anders Persen**, Follo politidistrikt / Foto s. 19: **Shutterstock**, s. 20: **Tollvesenet**,
// tor.anders.persen@politiet.no

Prostataproblemer truer afrikansk tre

Prostataproblemer kan gi strafferettslige problemer. Dette erfarte en helsekostprodusent i Follo og et importselskap i Nittedal, som hver fikk 200 000 kroner i bot og inndragning av henholdsvis 200 000 og 80 000 kroner for ulovlig innførsel av ekstrakt fra et afrikansk tre.

Verdens helseproblemer blir ikke bare ivaretatt av tradisjonell skolemedisin. Det globale markedet for naturpreparater og helsekostprodukter er meget stort, og en del av vår klodes arter av vill flora og fauna har egenskaper som dette markedet etterspør. Overhøsting kan medføre at en planteart reduseres kraftig eller forsvinner helt. CITES skal sikre en bærekraftig utnyttelse og beskytte ville dyr og planter som er utsatt for internasjonal handel.

Den innførte varen. *Prunus africana* er et treslag som er gjenstand for internasjonal handel. Treet har sin opprinnelse i den tropiske delen av Afrika. Det er barken fra treet som høstes. Barken, kjent som pygeum, høstes fra viltvoksende trær og er et kjent middel for bruk mot prostataproblemer. Fra å være et lokalt produkt brukt i afrikanske land har det blitt et populært produkt i Vesten. Overhøsting har medført at treet nå er i fare for å bli utryddet, og det er av den grunn oppført på CITES II-listen.

Et selskap i Follo som driver med produksjon og utvikling av produkter innenfor helsekost, kosttilskudd og kosmetikk, så store fortjenestemuligheter i å tilby et produkt til menn med prostataproblemer. (Pygeum er kjent for å ha lindrende egenskaper ved godartet forstørrelse av prostatakjertel.) Selskapet hadde undersøkt i legemiddellovgivningen og funnet ut at ekstraktet ikke var klassifisert som et legemiddel, og mente derfor at det var en lovlig handelsvare som kunne importeres fritt. De helt innledende samtaler mellom tollregionen og vareeier tydet på at virksomheten ikke var klar over restriksjonene på planteproduktet.

Anmeldelsen. Importen av barken, totalt 150 kg, ble avdekket gjennom en kontroll på Gardermoen hvor Tollvesenet sammen med flere etater hadde en koordinert aksjon med fokus nettopp på innførsel av truede arter til bruk i naturpreparater. Kontrollen ble gjennomført som et ledd i en større aksjon initiert av INTERPOL og ledet av ØKOKRIM i Norge. Problemet i denne saken var at sendingen fra Kina ikke inneholdt verken eksportlisens eller re-eksporttillatelse fra avsenderlandet, hvilket er et krav for CITES II-produkter. Når en slik eksporttillatelse mangler, er det umulig å dokumentere opprinnelsen, og da har man ingen garanti for at

produktet tilhører et lovlig uttak av plantearten.

Tollvesenet, som naturlig nok er dem som først avdekker det straffbare forholdet, gjorde en god jobb da anmeldelsen ble utarbeidet, og skrev gode rapporter i saken. Et nystartet miljøteam fikk dermed et godt utgangspunkt for den videre etterforskningen.

I kjølvannet av denne kontrollen gjennomførte Follo politidistrikt sammen med Tollvesenet en etterkontroll i selskapets lokaler hvor det ble avdekket to tidligere importerte av samme vare, til sammen 175 kg. Heller ikke her forelå det noen dokumentasjon. Totalt hadde helsekostprodu-

senten innført 325 kg pygeum. Etterkontrollen medførte beslag i et restlager av produktet på 60 kg. 260 kg var allerede benyttet i produksjonen og videresolgt.

En skulle tro at helsekostprodusenten etter dette ville avstå fra ytterligere befatning med produktet. Det viste seg imidlertid at helsekostprodusenten åpenbart trengte ekstraktet (firmaet er en kontraktsprodusent som selger etter bestilling fra varemerkeier), for nå gikk de vekk fra å importere selv, men bestilte i stedet varen fra en annen norsk importør, som gjorde de samme feilene, nemlig å importere uten å forsikre seg om at de påkrevde papirene forelå. Helsekostprodusenten kjøpte totalt 450 kg pygeum som importøren i Nittedal skaffet til veie. Dette forholdet ble avdekket av Tollvesenet gjennom en etterkontroll initiert av en henvendelse fra Direktoratet for naturforvaltning, som igjen hadde fått informasjon om at firmaet hadde innført pygeum.

Felles for begge selskapene var at de nektet straffskyld i avhør og skyldte i hovedsak på avsenderen av den bestilte varen. Det hører med til historien at varedeklarasjonene ikke inneholdt noen opplysninger om forsendelsens innhold utover at det var urter, ei heller var det opplyst at forsendelsen krevde tillatelse fra andre myndigheter ved innførsel (herunder CITES-dokumentasjon), hvilket er et krav når det er snakk om ervervsmessig innførsel. Ingen av selskapene tok ei heller kontakt med Tollvesenet etter mottak av varen når de måtte oppdage at det ikke fulgte med noen CITES-eksporttillatelse.

Follo politidistrikt ferdigstilte sakene i 2013, de har da blitt tre år gamle. Resultatet ble et forelegg (foretaksstraff) på 200 000 kroner til hver av importørene og inndragning av hhv. 200 000 og 80 000 kroner fra hver part. Hos politiet ble det straffbare forholdet vurdert til å være alvorlig, og botens størrelse skulle reflektere dette. På den annen side var saken blitt gammel, og det måtte også gjenspeiles

i straffutmålingen. Begge selskapene vedtok etter en betenkningstid foreleggene.

Erfaringer. Det er en kjensgjerning at disse sakene tok for lang tid å etterforske og påtalevurdere. Sakstypen er viktig. Norge har forpliktet seg internasjonalt gjennom CITES-

« Tollvesenet og Miljødirektoratet er viktige ressurser som politiet bør spille på »

konvensjonen, hvilket betyr at sakstypen skal behandles med stort alvor. Rettspraksis de senere år viser en skjerpet holdning overfor miljøovertredelser. I Rt 2003 side 634, som gjelder ulovlig innførsel av gjenstander utsmykket med deler fra truede dyrearter, uttaler Høyesterett at det er sterke allmennpreventive hensyn bak straffutmåling i saker som gjelder overtredelser av forbudet mot inn- og utførsel av CITES-listede gjenstander når overtredelsen skjer i næringsøyemed. Utgangspunktet bør være ubetinget fengsel når overtredelsen skjer i næringsøyemed, uttalte Høyesterett.

Tollvesenet og Miljødirektoratet er viktige ressurser som politiet bør spille på. Erfaringene ved Follo politidistrikt er at de kjenner og er interesserte i saksfeltet, og er mer enn villige til å bistå politiet med sin kompetanse. Miljødirektoratet er for øvrig forvaltningsmyndighet for Norges del av CITES-avtalen.

Kort om den rettslige siden. Innførsel av CITES-produkter reguleres av CITES-forskriften, og overtredelse vedrørende planteprodukter straffes etter lov om innførsle- og utførselregulering § 4. Strafferammen for forsettlig overtredelse er bot eller fengsel opptil seks måneder

(eller begge), hvilket gir en foreldelsesfrist på to år. Alle som har jobbet i politiet eller påtalemyndigheten, har opplevd at en straffesak har måttet bli henlagt på grunn av foreldelse. Det kan være fort gjort å glippe på CITES-saker hvis man ikke har gode rutiner eller egne miljøetterforskere eller miljøjurister som er observante på foreldelsesreglene. Det er viktig at fristavbrytende skritt tas innenfor toårsfristen. Når det gjelder innførsel, er det imidlertid slik at en overtredelse som regel innebærer en overtredelse av tolloven med forskrifter. For de tilfeller man kan klassifisere tollovertredelsen som særlig grov, forhøyes strafferammen i tolloven fra seks måneder til to år (seks år ved forsettlig eller grovt uaktsom overtredelse), hvilket igjen gir en foreldelsesfrist på fem år (ti år). Ved idealkonkurrens (når man overtrer flere straffebud i en og samme handling) så følger straffansvaret den lengste foreldelsesfristen. Dette innebærer at en sak etter lov om innførsle- og utførselregulering ikke nødvendigvis er foreldet etter to år. Man bør sjekke om man i tillegg står overfor et brudd på tolloven § 16-7 (særlig grov overtredelse).

I dette tilfellet bød ikke vurderingen av hvorvidt tollovertredelsen var særlig grov på særlige vanskeligheter idet nær sagt samtlige momenter i § 16-7 annet ledd var til stede i vår sak idet omfanget i seg selv var stort, varen var ment for omsetning, og innførselen var underlagt særlige vilkår.

Tekst: politiadvokat **Inge Svae-Grotli**, ØKOKRIM / Illustrasjon: ØKOKRIM
// inge.svae-grotli@politiet.no

NOU 2013: 10 – naturens goder – Om verdier av økosystemtjenester

– Viktig for miljøkriminalitetsområdet

Den 28. oktober 2011 nedsatte Stoltenberg-regjeringen et ekspertutvalg som skulle arbeide med problemstillinger tilknyttet økosystemtjenesters verdi. Utvalget har hatt en økonomisk og naturvitenskaplig sammenstilling og la frem sin utredning, *NOU 2013: 10 – Naturens goder – om verdier av økosystemtjenester*¹, til Miljøverndepartementet 29. august 2013. Utredningen har vært på høring, med frist 1. januar i år.

Hva er økosystemtjenester? Mennesket er avhengig av naturen. For å synliggjøre dette har man valgt å se på naturens goder som tjenester. Økosystemene bidrar direkte og indirekte til all menneskelig velferd gjennom:

- **grunnleggende prosesser:** De renser luft og vann, og binder karbon blant annet gjennom fotosyntese, jord- og sedimentdannelse
- **regulerende tjenester:** De regulerer klimaet, sørger for pollinering av planter og blomster, og beskytter mot flom og ras
- **forsynende tjenester:** De gir oss mat, fiber, medisiner og genetiske ressurser
- **opplevelses- og kunnskapstjenester:** De er et utgangspunkt for mye av menneskets rekreasjon, friluftsliv, kunnskap og læring.

Dersom de utnyttes og forvaltes på en bærekraftig måte, kan økosystemene fortsette å levere disse livsviktige tjenestene i overskuelig fremtid.

Imidlertid er utnyttelsen og forvaltningen langt fra bærekraftig i dag, og den negative påvirkningen av naturens økosystemer er mer

omfattende og går raskere enn tidligere antatt. Både verdens hurtig voksende folketall, og teknologiene vi har utviklet, gjør oss i stand til å utnytte og påvirke økosystemene på en helt annen måte enn tidligere.

For billig å forbruke natur. Internasjonale prosjektstudier (*Millennium Ecosystem Assessment – MA² og The Economics of Ecosystems and Biodiversity – TEEB³*) har vist hvordan vårt store forbruk av økosystemtjenester i stor grad er en konsekvens av at tjenestene fremstår som gratis eller billige å utnytte.

Når beslutninger om produksjon og forbruk fattes, tar man tar ikke hensyn til at naturkapitalen er knapp og at det koster å gi avkall på den. Studienes hovedbudskap er at økosystemtjenestenes betydning – og knapphet – må synliggjøres for alle som utnytter dem.

For å oppnå dette kan man beregne økosystemtjenestenes økonomiske verdi, hvis mulig. Siden vi som oftest bruker og overbelaster naturen som en del av vår økonomiske virksomhet, kan det være fornuftig at også kostnadene ved tap av natur måles i penger.

« Siden vi som oftest bruker og overbelaster naturen som en del av vår økonomiske virksomhet, kan det være fornuftig at også kostnadene ved tap av natur måles i penger »

Utvalgets sammensetning

Utvalget har hatt følgende medlemmer:

- Administrerende direktør **Stein Lier-Hansen**, Drammen (leder)
- Professor **Pål Vedeld**, Ås
- Miljøøkonom **Kristin Magnussen**, Fredrikstad
- Seniorforsker **Iulie Aslaksen**, Oslo
- Professor **Claire Armstrong**, Tromsø
- Professor **Dag Hessen**, Oslo
- Forsker **Peter Johan Schei**, Trondheim
- Professor **Kjell Arne Brekke**, Oslo
- Assisterende forskningssjef **Signe Nybø**, Trondheim
- Direktør **Kristin Sørheim**, Tingvoll
- Førsteamanuensis **Morten Clemetsen**, Aurland
- Professor emeritus **Karl-Göran Mäler**, Stockholm

Sekretariatet har bestått av følgende personer:

- **Anne Brendemoen**, Miljøverndepartementet (leder)
- **Kirsten Grønvik Bråten**, Miljøverndepartementet
- **Finn Katerås**, Miljøverndepartementet

De internasjonale studiene understreker at lover, regler, avgifter, subsidier og andre rammebetingelser som offentlige og private aktører handler under, må reflektere økosystemenes betydning og knapphet. Nasjonalregnskap og andre overordnede rapporteringssystemer må utvikles slik at økosystemtjenestenes verdier tydeliggjøres.

« Utredningen er med på å understreke behovet for å styrke miljøarbeidet generelt og bekjempelsen av miljøkriminalitet spesielt

Utvalgets arbeid og vurderinger. Utvalget og utredningen er en direkte følge av de internasjonale studiene og rapportene. Utvalgets mandat har i hovedsak bestått i å vurdere:

- i hvilken grad begrepene og konklusjonene fra de internasjonale studiene er relevante for Norge
- tilstanden og utviklingen for norske

økosystemer og økosystemtjenester

- metoder for å synliggjøre betydningen av økosystemene og deres tjenester
- om rammebetingelsene til private og offentlige beslutningstakere i tilstrekkelig grad formidler betydningen av og knappheten på økosystemer og økosystemtjenester

Det har vært reist en del kritikk mot de internasjonale studiene fordi de setter fokus på naturens verdi for mennesket, på økonomisk verdi og virkemidler.

Det er imidlertid vanskelig å benekte at dagens tilnærming er forfeilet. Ved å fokusere på økosystemtjenestenes verdi vil man bidra til å synliggjøre naturens betydning. Tilnærmingen vil være et nyttig supplement som på flere måter kan sikre at et bredere spekter av virkemidler blir tatt i bruk slik at forbruk av natur ikke blir for billig eller ikke får tilstrekkelig negative konsekvenser.

Utvalget har gjort en grundig og god analyse av norske økosystemers tilstand og utviklingstrekk. Imidlertid trengs mer kartlegging og forskning for å kunne synliggjøre Norges naturverdier på en tilfredsstillende måte i alle relevante sammenhenger.

Hvordan kan fokuset på økosystemtjenestenes verdi bidra på miljøkrimområdet?

Arbeidet med å synliggjøre, analysere og kartlegge verdien av våre naturgoder kan og må kobles sammen med arbeidet som politi, påtalemyndighet og domstoler er satt til å utføre. I så måte er utredningen med på å understreke behovet for å styrke miljøarbeidet generelt og bekjempelsen av miljøkriminalitet spesielt.

Den grundige utredningen av naturgoder, økosystemer og økosystemtjenester er et skritt i riktig retning. Det er viktig for alle deler av miljøarbeidet at verdien av fellesgoder, naturgoder mv. blir belyst i et helhetlig perspektiv med god faglig, nøytral forankring og prioritering. Man kan se en sammenheng mellom utredningens formål og innhold og det viktige arbeidet som ble gjort ved etableringen av Artsdatabanken i 2003/2004.

Artsdatabanken er en enhet opprettet utenfor forvaltningen og straffesakskjeden med det formål alene å fremskaffe nøytral, forskningsbasert kunnskap om alle norske arter og naturtyper. Artsdatabanken utarbeider blant annet meget verdifulle lister, rødlisten og svartelisten, som danner et viktig grunnlag for politiets og påtalemyndighetens arbeid mot natur- og faunakriminalitet. En systematisert kartlegging og en forskningsbasert tilnærming til alle typer naturgoder og økosystemtjenester, slik utredningen legger opp til, kan organiseres som Artsdatabanken. Dataene bør også bli offentlig tilgjengelige.

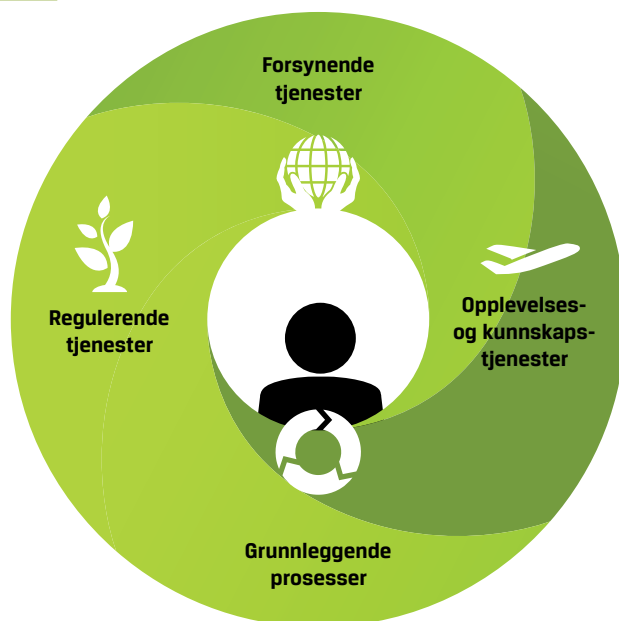
Økonomiske kontra juridiske virkemidler. Utredningen drøfter særlig behovet for å sikre kunnskap om naturgoders og økosystemtjenesters tilstand og verdi før beslutninger tas. Beslutningene må baseres på samfunnsøkonomiske betraktninger og konsekvensanalyser av ulike tiltak.

Utvalget mener samtidig at foreslåtte økonomiske virkemidler skal supplere dagens juridiske virkemidler (herunder straffesakskjeden) og ikke erstatte dem. Utredningen nedtoner eller marginaliserer derfor ikke straffesanksjoner eller andre juridiske virkemidler.

Tvert imot taler utredningen for å styrke bekjempelsen av miljøkriminalitet også med juridiske virkemidler, nettopp med tanke på

Økosystemene

Mennesket er avhengig av naturen. For å synliggjøre dette har man valgt å se på naturens goder som tjenester. Økosystemene bidrar direkte og indirekte til all menneskelig velferd gjennom grunnleggende prosesser, regulerende tjenester, forsynende tjenester og opplevelses- og kunnskapstjenester.

de samfunnsøkonomiske verdiene naturgodene representerer. Det er derfor viktig at den komplementære sammenhengen mellom økonomiske virkemidler og juridiske virkemidler i straffesakskjeden følges opp og videreutvikles på bakgrunn av utredningen.

Innenfor politiet, påtalemyndigheten og domstolen er det fortsatt et stort behov for å styrke miljøkrimkompetanse og miljøkunnskap generelt. Utredningen belyser hvor sentrale miljøverdiene og naturgodene er. Videre er miljøkriminalitet ofte grov og organisert kriminalitet som rangeres høyt i trusselvurderinger sammenlignet med annen type kriminalitet. Se for eksempel ØKOKRIMS trusselvurdering 2013–14.⁴

Det kan også vises til Riksadvokatens rundskriv 1/2013⁵, punkt V, hvor miljøkriminalitet nevnes blant Riksadvokatens sentrale og landsdekkende prioriterte områder for etterforskning.

Kartlegging av økosystemtjenestenes økonomiske verdier som grunnlag for juridiske sanksjoner mot miljøkriminalitet. Mandatet og innholdet i utredningen viser at sanksjoner, politi eller påtalemyndighet ikke har vært tema for utvalget i deres arbeid; de har tatt utgangspunkt i rent økologiske og samfunnsøkonomiske perspektiver. Sammensetningen av utvalgsmedlemmene underbygger også dette.

Utredningen bør føre til en diskusjon av hvordan arbeidet med å synliggjøre, analysere og kartlegge verdien av våre naturgoder kan og må kobles sammen med arbeidet som politi, påtalemyndighet og domstoler er satt til å ut-

« Når man setter en uavhengig prislapp på konsekvensene av miljølovbrudd, vil de bli enklere å synliggjøre og sanksjonere mot

føre. (Tilsvarende vil gjelde for tilsynsorganene/kontrolletatene i forvaltningen.)

Når man setter en uavhengig prislapp på konsekvensene av miljølovbrudd, vil de bli enklere å synliggjøre og sanksjonere mot. Dersom vi greier å konkretisere våre naturverdier, enten ved å beregne økonomisk verdi, eller ved å styrke den kvalitative eller kvantitative synliggjøringen av økotilstanden, vil vi kunne bidra til å øke rekkevidden og rammen av de straffereaksjoner som allerede finnes mot miljøkriminalitet. Dette gjelder vurderinger knyttet til:

- fengselsstraffens lengde sammenlignet med lovbruddets alvorlighetsgrad
- om forholdet rammes av straffeloven § 152 b (generalklausulen) eller § 60 (organisert kriminalitet)
- størrelsen på bøter og forelegg, blant annet ved foretaksstraff, jf. straffeloven § 48 a
- konkretiseringen av grunnlag for inndragning, jf. straffeloven § 34 flg.
- interesseavveiningen ved illeggelse av rettighetstap, jf. straffeloven § 29 flg.

Forvaltningen vil tilsvarende ha glede av

slik uavhengig kunnskap og verdsetting ved fastsettelsen av blant annet overtredelsesgebyr og tvangsmulkt, samt i vurderingen av administrativ inndragning av innvilgede tillatelser hvor miljølovene hjemler slik adgang.

Det er god grunn til å anta at de økonomiske verdidataene som kommer i kjølvannet av utredningen vil vise hvor viktig det er å prioritere bekjempelsen av miljøkriminalitet i årene fremover.

Man bør derfor se nærmere på hvordan de samfunnsøkonomiske og økologiske analysene kan kobles sammen med de eksisterende juridiske virkemidlene for reaksjoner og sanksjoner i miljø- og straffelovgivning.

Styrking av samarbeid og spissing av miljøkrimarbeidet. Kartleggingen av objektive økonomiske verdidata som utredningen foreslår, bør legges til en uavhengig enhet som også utvikler IKT-verktøy. Både forvaltningen og politiet/påtalemyndigheten bør få tilgang til dette verktøyet.

En slik organisering vil gi økt mulighet for bedre samordning og samarbeid mellom politiet, påtalemyndigheten og forvaltningen i miljøkrimsaker. Koordinerings- og dialogmøter vil kunne systematiseres bedre enn i dag. De økonomiske analysene som utredningen legger opp til, vil gjøre det enklere å prioritere et mer systematisk arbeid og å spisse straffesaksarbeidet mot de mest alvorlige overtredelsene.

Utredningen synliggjør i seg selv hvor viktig det er å erkjenne hva naturgodene betyr for oss.

En viktig brikke i vernet om disse naturgodene er bekjempelse av miljøkriminalitet.

Noter

1. www.regjeringen.no/nb/dep/kld/dok/nou-er/2013/nou-2013-10.html?showdetailedtablofcontents=true&id=734440
2. Millennium Ecosystems Assessment – www.maweb.org/en/index.aspx

3. The Economics of Ecosystems & Biodiversity – <http://www.teebweb.org/>
4. Trusselvurderingen finner du på ØKOKRIMS nettside. (www.okokrim.no/www/okokrim/resource.nsf/files/www93sf)

5. www.riksadvokaten.no/filestore/Dokumenter/2013/Rundskrivnr1for2013-Mlogpriorstraffesaksbehandlingen.pdf

Tekst: politiinspektør og leder for Felles utlendings- og forvaltningsenhet **Leif Ole Topnes** & politispesialist/pob **Fred Sherling** ved FUFU/ Utlendingsseksjonen, Rogaland politidistrikt. Foto: **Rogaland politidistrikt**.

Samarbeid mot arbeidsmarkeds kriminalitet

Arbeidsmarkeds kriminalitet er en sekkebetegnelse for blant annet tvangsarbeid, sosial dumping, svart omsetning, svart arbeid, fiktiv fakturering, hvitvasking av kriminelt utbytte, kamuflering av straffbare handlinger, bruk av ulovlig arbeidskraft m.m.

Mange kriminelle har oppdaget at det er relativt lett å hvitvaske penger fra kriminell virksomhet gjennom firmaer, ofte med stor fortjeneste og liten oppdagelsesrisiko.

Vår erfaring er at de kriminelle i arbeidsmarkedet utnytter at deres virksomhet gjerne faller mellom flere stoler/etater – og at det ofte er vanskelig å avdekke omfanget av den kriminelle virksomheten uten omfattende kontroller eller undersøkelser i samarbeid mellom flere etater. Ved at disse velger ikke å følge norsk lov, lager de seg et handlingsrom og en driftsforutsetning som bransjer som driver lovlig, ikke klarer å konkurrere med.

Dette er en stor samfunnsutfordring som kan undergrave store deler av den lovlige bransjen.

Riksadvokaten har også påpekt dette i sitt rundskriv 1/2014 datert 27. februar 2014 – mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen 2014, der han påpeker at det må rettes større oppmerksomhet mot bekjempelse av organisert arbeidsmarkeds kriminalitet, og at ulovlig bruk av utenlandsk arbeidskraft også kan være alvorlig økonomisk kriminalitet.

Hvem kjøper tjenestene? Norske firmaer, særlig i byggebransjen, forteller at firmaer som helt eller delvis driver ulovlig, overtar mye av

markedet. Vår erfaring er at vi kan dele markedet i to grupper.

Den første gruppen konkurrerer sjelden med norske arbeidere om jobbene. Det kreves heller ikke fagutdanning eller språkkunnskap. Dette gjelder bilvask, rengjøring, massasje og lignende. Her er ofte norske borgere villige kunder, uten å spørre seg selv hvorfor tjenesten er så billig.

Den andre gruppen er forskjellige typer byggnæringer, der firmaer som driver kriminell virksomhet, utkonkurrerer firmaer som driver legalt. Frisørvirksomhet omfattes også av denne gruppen. Felles for begge gruppene er kundene. De er norske.

Men problemet er ikke bare ukritiske kunde-grupper, men også enkelte større firmaer som i noen tilfeller ukritisk kjøper tjenester fra dem som kommer med det laveste anbudet.

Her spiller media en viktig rolle i bevisstgjøringen av kjøpergruppene.

Hvilke etater samarbeider lokalt mot arbeidsmarkeds kriminalitet. Felles utlendings- og forvaltningsenhet ved Rogaland politidistrikt har gjennom egne utlendingskontroller eller felles kontroller sammen med blant annet Arbeidstilsynet (ATIL) arbeidet aktivt mot firmaer som driver med ulovligheter. Det har ofte

vist seg at firmaer som driver med ulovligheter, er i flere etaters søkelys, blant annet på grunn av ulovlig arbeid, bruk av ulovlig arbeidskraft, svart arbeid, doble kontrakter, NAV-svindel, mat-hygiene, kjøp av smuglervarer, brannsikkerhet, boforhold osv.

Arbeidstilsynet i Rogaland (ATIL) er meget aktivt og sørger for å sjekke at firmaene følger retningslinjer og at arbeidernes rettigheter blir etterfulgt.

Brannvesenet i Sør-Rogaland kontrollerer brannsikkerheten hos firmaer og i privatboliger. Politiet har vært med på flere kontroller der man har avdekket at utenlandske arbeidstakere har bodd under dårlige forhold.

Andre aktuelle samarbeidspartnere er Skatt Vest (også SFU – Sentralskattekontoret for utenlandssaker), NAV, Mattilsynet, Tollvesenet, Stavanger kommune og Sandnes kommune.

Rogaland politidistrikt har utført en rekke kontroller mot firmaer med utenlandske arbeidstakere. Det har vist seg at en del av disse firmaene ikke er kjent med regelverket, blant annet når det gjelder bruk av utenlandske arbeidstakere. Derfor har ATIL og politiet utformet et felles informasjonsskriv som skal hjelpe disse firmaene til å forstå og etterfølge regelverket.

Ofte er det bare politiet og ATIL som utfører

I forrige utgave

Kunne du lese om arbeidsmarkeds kriminalitet og Arbeidstilsynets utfordringer i praktisk tilsynsarbeid. Skrevet av tilsynsleder Gro Ellingsen i Arbeidstilsynet Vestfold.

kontroll sammen. Men nå skal Skatt Vest og NAV også delta i kontroller, og da er logistikken og forståelsen for forskjellig tilnærming mot felles mål viktig. Man er i ferd med å utarbeide et felles kontrollskjema til bruk for kontrollatene (skatt, NAV, ATIL og politi), noe som vil forenkle oversikten for den kontrollerte, og i stor grad også forenkle informasjonsflyten mellom kontrollatene innenfor de rettslige rammene for dette.

Skatteetatens oppfølgingsmulighet som følge av kravet til føring av personallister i enkelte bransjer, i kraft fra 1. januar 2014, er også et viktig virkemiddel for å forebygge og bekjempe arbeidsmarkeds kriminalitet.

Felles trusselvurderinger. Rogaland politidistrikt har i andre sammenhenger hatt gode erfaringer med at det utarbeides trusselvurderinger eller situasjonsrapporter som sikrer at ulike etater og myndigheter får samme felles fakta og situasjonsforståelse. Dette bør utarbeides rundt arbeidsmarkeds kriminalitet. Da får ulike myndigheter som skatt, NAV, politi, utlendingsmyndigheter m.fl. samme samfunnsforståelse av de utfordringer denne typen kriminalitet representerer. Dette er også påpekt i *Meld. St. 7 (2010–2011) Kampen mot organisert kriminalitet*, hvor også analyse, etterretning og samarbeid med statlige kontrollatater fremheves som viktig, ikke minst i forbyggende hensikt.

Virker sanksjonene? Straffereaksjonene overfor arbeidsmarkeds kriminaliteten ser ikke ut til å ha den nødvendige preventive effekten. Fortjenesten er gjerne så stor og oppdagelsesrisikoen oppleves som så liten at den ulovlige virksomheten fortsetter selv om man er ilagt en straffereaksjon.

Enkelte kontrollatater som Skatteetaten og Arbeidstilsynet har anledning til å ilegge overtredelsesgebyr for visse overtredelser.

Etter vår mening bør det imidlertid også utredes om utlendingsmyndigheten bør kunne nedlegge tidsbestemte karantener for arbeidsgivere/virksomheter som gjør bruk av ulovlig utenlandsk arbeidskraft. I dag er dette mulig overfor vertsfamilier som bryter utlendings-

lovens bestemmelser ved oppholdstillatelse for au-pairer, jf. utlendingsloven § 27b, og overfor arbeidsgivere som misbruker ordningen med tidlig arbeidsstart, jf. utlendingsloven § 27a og utlendingsforskriften § 6-35. En slik karantene for ulovlig bruk av utenlandsk arbeidskraft vil være kriminalitetsforebyggende ikke bare mot bruk av ulovlig arbeidskraft, men også med tanke på utnyttning av utenlandsk arbeidskraft som er i en sårbar situasjon.

Det bør også utredes om brudd på en karantenebestemmelse eller gebyrbestemmelse bør

skjenkesteder, jf. serveringsloven §§ 17–20 og alkoholoven § 1-8a.

Samfunnsutfordringer. Arbeidsmarkeds kriminalitet utfordrer alminnelige folks rettsoppfatning. Noen vil uttrykke at «det er bedre at de arbeider enn at de bedriver kriminalitet». Andre synes det er greit å få kjøpt en tjeneste eller vare billig, selv om de burde visst at de ved å gjøre dette bidrar til å holde liv i og skape grunnlag for fortsatt arbeidslivskriminalitet.

Det er en kjensgjerning at det oppholder seg utlendinger i Norge som er nektet opphold, og som er pålagt å forlate landet. Andre sirkulerer mellom ulike land. Disse menneskene er ofte utøvere av arbeidsmarkeds kriminalitet, også den som er organisert, eller de blir kynisk utnyttet av slik organisert kriminalitet.

En lovlig virksomhet vil alltid måtte ta med reelle lønnskostnader, skatter og avgifter i sitt prisgrunnlag. Generelt er det viktig å få for midlet til folk som kjøper varer og tjenester – eksempelvis billige håndverkere – at dersom prisen er for god til å være sann, er det akkurat det den er. En lovlig virksomhet vil ikke kunne oppnå økonomisk overskudd med de samme prisene.

Arbeidsmarkeds kriminalitet utfordrer alminnelige folks rettsoppfatning

kunne medføre at aktuell myndighet eventuelt politiet kan foreta en umiddelbar og foreløpig stengning av virksomheten, som igjen bør følges opp med en varig eller tidsbestemt stengning av virksomheten av rett myndighet. Et slikt regime finnes allerede overfor serverings- og

Fra en kontroll på en bopel der det bodde 32 arbeidere i 2013. Kontrollen ble utført av Arbeidstilsynet, Brannvesenet i Sør Rogaland og Rogaland Politidistrikt ved FFE utlendingsseksjonen.

Tekst/foto: veterinær i rettsmedisin **Johan Schulze**, Veterinærinstituttet, Trondheim
// johan.schulze@vetinst.no

«Shit in – shit out»

«Shit in – shit out» er et fra tid til annen overhørt munnhell blant patologer. Det som menes er at en ikke kan komme frem til et kvalitativt godt resultat dersom utgangsmaterialet er dårlig. For å bidra til at en rettsmedisinsk undersøkelsesrapport ikke kommer i kategorien «Shit out» må forarbeidet starte på åstedet.

Obduksjon av ville dyr handler ofte om dårlig utgangsmateriale. De blir oppdaget sent i naturen, og transporttiden fra felt til lab er lang. Har kadaveret blitt frosset ned, kan det ta flere dager å tine det igjen. Tiden som rinner er dessverre tid der forråtnelsen skrider frem og potensiell informasjon forsvinner. Følgelig må det være et felles mål å minske forråtnelsens fremgang og sikre informasjon allerede utenfor obduksjonshallen. En godt forberedt obduksjon av viltlevende dyr kan gi forbausende mye nyttig informasjon.

Obduksjonen starter ved åstedet! Når en ankommer stedet som kan bli et åsted og der det befinner seg et dødt dyr, er kadaverets tilstand gitt. Fra det øyeblikket åstedet etableres er det imidlertid ikke bare et dødt dyr som ligger der og råtner, men et potensielt bevisstykke. Grunnet pågående nedbryting taper det fortløpende verdi. Som alt annet bevis skal det derfor beskyttes! Selv om det tidlig i prosessen kan være uklart om beviset skal prosesseres, det vil som regel si obduseres, er dette svært viktig.

Forarbeidet til obduksjonen starter når kadaveret er klarert som et (potensielt) bevisstykke. Hovedfokus er både på å bevare kadaverets tilstand, og på å hindre at noe blir tilføyd eller fjernet fra kroppen. Samtidig skal det samles inn viktig informasjon om dyret.

Hva bør gjøres for å samle informasjon? Åstedsdokumentasjon av kadaveret bør prioriteres. Jo forttere en har avsluttet arbeidet med dyret og kan få sendt det til obduksjonen eller til midlertidig lagring, desto bedre. Ved siden av det vanlige generelle åstedsarbeidet

som innmåling, fotografering, beskrivelse av kroppsposisjon m.m., skal en notere informasjon om kadaverets direkte omgivelser (temperatur, fuktighetsestimat, soleksponering, vegetasjonstype). Slik informasjon er viktig for patologen ved taksering av TSD-intervall («Time since death»); den er også essensiell for rettsentomologen.

Nå er det tiden inne for å ta kadaveret godt i øyesyn. Dette menes bokstavelig! Det er foreløpig ingen grunn til å ta på dyret, selv om en

« Det anbefales å innarbeide en rutine som medfører minst mulig håndtering av kadaveret

allerede på dette tidspunktet bør ha tatt på seg engangshansker. Befinner det seg for eksempel legemer som hårdotter, planterester eller lignende på pelsen som muligens vil gå tapt ved bergingen av dyret, må de fjernes og sikres som eget bevisstykke. Som regel skal slike prøver følge kadaveret. Uten unntak skal prøver som tas fra kadaveret plukkes med pinsett. Fingrene er altfor grove for slikt og kan gjøre mer skade enn gagn. Er en i gang med å optisk finstudere kadaveret, må det sees nøye på de naturlige kroppsåpningene: nese, munn, øye, øre, penis/skjede og anus. Dersom en finner insekter bør disse fotograferes og flere av dem fikseres i alkohol. Dette gjøres separat for

hver lokalisasjon. Mens en ser på øyet (!) bør en dokumentere dets tilstand. Er hornhinnen klar, glatt, fuktig eller inntørket? Er øyeeplet glatt eller falt sammen? Et fotografi er nyttig, men det erstatter ikke skriftlige notater.

Legg merke til at jeg hittil har brukt en-tallsformen også om de parate organer øye og øre. Det anbefales å innarbeide en rutine som medfører minst mulig håndtering av kadaveret. Beveges kadaveret skal det være begrunnet og tidsrett. Med dette menes eksempelvis at det er unødvendig å løfte hodet til et dyr som ble funnet i sideleie for å se på øyet som er vendt mot bakken, når en ved et senere tidspunkt uansett må snu på dyret.

Er dyret åpenbart skutt, eller finner en andre perforasjoner av kroppen, skal disse også dokumenteres. Da er det fordelaktig å merke kroppsåpningen, for eksempel med et nummerert klistremerke eller en skalert pil festet ved siden av forandringen. Det er ikke uvanlig at et dyr viser flere inn- og utskudd som dessuten kan ligge i nærheten av hverandre. Merking vil forhindre misforståelser ikke bare mellom etterforsker og obdusent, men også senere i retten. Skuddåpninger og lignende prosesseres som de naturlige kroppsåpningene. En bør imidlertid være ekstremt varsom med å ikke forandre noe ved for eksempel innskuddåpningen, da materiale rundt eller i åpningen kan ha stor bevisverdi.

Dødsstivhet og kroppstemperatur. Et av politiets oftest stilte spørsmål angående døde dyr gjelder dødstidspunktet. Nøyaktigheten som dette spørsmålet kan bli besvart

med minsker jo lengre perioden mellom død og undersøkelse blir. To vesentlige parametere for å gjøre seg opp en grov formening om dødstidspunktet er dødsstivhet og kroppstemperatur. Politibetjenter er kjente med prinsippene bak begge fra undervisningen på Politihøgskolen. At det ikke finnes en medisinsk skolert person på åstedet, er dermed ingen grunn for å la være å undersøke dette.

Kroppstemperaturen måles med et termometer som dekker temperaturen mellom 0° C og minst 40° C. Termometeret føres dypt inn i endetarmen.

Undersøkelsen mht. dødsstivhet er ikke noe mer komplisert enn temperaturmålingen, bare litt mer omfattende siden bevegeligheten i flere store ledd må kontrolleres. Dette er i utgangspunktet nok til å registrere tilstedeværelse eller fravær av dødsstivhet og dermed redusere undersøkelsen til å besvare et ja/nei-spørsmål. I tur og orden, og med måteholden bruk av kraft, føler en om kjeveleddet, frambeinenes bog- og albueledd og bakbeinenes hofte- og kneledd er låste. Protokollen omfatter dermed seks målinger bestående av ett tall og fem ja/nei-avkryssninger for tilstedeværelse av dødsstivhet. En må ikke bli utrygg ved varierende resultater, for dødsstivheten blir påvirket av mange faktorer. Eksempelvis kan lav temperatur i bakken føre til at dødsstivheten i beinet på dyrets nedside fortsatt holder det i en låst posisjon, mens varme fra soleksponering på motsatt kroppsside har ført til at stivheten er forsvunnet.

Frem til nå er kadaveret blitt dokumentert og optisk undersøkt. Eventuelle prøver er tatt, dyrets indre temperatur er målt og mulig dødsstivhet avdekket. Løse legemer som var på dyret og som kan gå tapt under transporten er blitt fjernet. Hittil har vi kun i mindre omfang rørt kadaveret, og vi vet ennå ikke hva som måtte gjemme seg på kadaverets nedside. Før vi snur

dyret starter vi med emballeringen.

Klør eller poter (avhengig av dyreart) får ikke sjeldent spesielle anmerkninger ved den ytre undersøkelsen under obduksjonen. Det har skjedd noen få ganger at det var tvil om forandringene hadde oppstått under transport eller om de var til stede før dyret ble funnet. Derfor anbefales en spesiell beskyttelse av de nedre ekstremitetene og munnhulen. Potene og alt de fraktes med seg beskyttes under transporten. Eventuelle kvasse klør av bjørn, gaupe eller ørn må ikke kunne perforere emballasjen. Fremgangsmåten er vist og beskrevet på neste side.

Tips: Dersom en ikke har skaffet seg tubegas, kan damestrømper brukes i stedet.

Under sommerens varme kan det være nyttig å senke fremgangen av kadaverosen ved å kjøle ned dyret. Hurtig nedfrysing er nok den mest effektive måten. Særlig virker det fordelaktig å plassere et stort dyr i et fryserom i ca. 6 til 12 timer før det sendes på en lengre transport. Dette fører til hurtig nedkjøling uten

« Leseren vil kanskje spørre seg om ikke alt dette er for mye å styre med på et åsted langt til fjells »

at kadaveret blir gjennomfrosset, og derved øker verdien av en eventuell senere histologisk undersøkelse.

Uansett vil det kunne gå lang tid før dyret kan plasseres i en fast kjøler eller fryser. For å bremse forråtnelsesprosessen tidligst mulig, går det an å feste en kjede av kjøleelementer rundt dyrets hals, bryst og buk. Denne kan låses og strammes med buntband. «Byggeelementene» i en slik «kjølekjede» er lett tilgjengelige og kan lett fraktes i en mobil fryseboks. Kjø-

lekjedene kan forhåndsplasseres i likposen i henholdsvis hals-, bryst- og bukposisjon og låses når dyret er blitt rullet eller lagt inn. Plassering direkte på kroppen fører til en tydelig nedkjøling. Igjen fremgår detaljene av veiledningen på neste side.

Kadaveret rulles over ryggen eller løftes forsiktig inn i likposen slik at siden som tidligere var vendt mot marken nå vender opp. Før likposen lukkes skal dennes siden dokumenteres og undersøkes som beskrevet ovenfor. Deretter lukkes likposen, og den er klar for transport.

For mye styr? Leseren vil kanskje spørre seg om ikke alt dette er for mye å styre med på et åsted langt til fjells. Jeg synes ikke det, dersom en først har bestemt seg for å legge til rette for en senere rettsmedisinsk undersøkelse! Obduksjonen i seg selv er kostbar, intens og tidkrevende. Dyr sendes som oftest inn i beitesesongen eller tidlig under jakten, hvor varme og dermed rask fremgang av forråtnelse er en nøkkelfaktor. Ikke sjelden blir SNO eller politiet tilkalt kort tid etter hendelsen. Dette gir mulighet både til å få en formening om dødsstivheten, og til å bremse forråtnelsesprosessen gjennom nedkjøling. Tidsvinduet for disse mulighetene er begrenset. Dødsstivheten forsvinner fort, forråtnelsen ødelegger fort. Informasjonen som kan komme frem og sikres vil med høy sannsynlighet være relevant ved en senere rettsavgjørelse. *Evidence not taken (protected) is evidence lost!*

Et ferskt kadaver og informasjon om dødsstivhet, kroppstemperatur og annen åstedsinformasjon er viktig for en forensisk skolert obdusent. Sammen med resultater av obduksjonen vil det kunnes gjøres langt bedre estimater, og ikke bare om dødstidspunkt. Sjansen for at en resignerende må konstatere: «Shit in – Shit out» vil alltid være der, men den kan minskes ved et godt forarbeid i felten.

Illustrasjon - Berging av kadaver av rovdyr

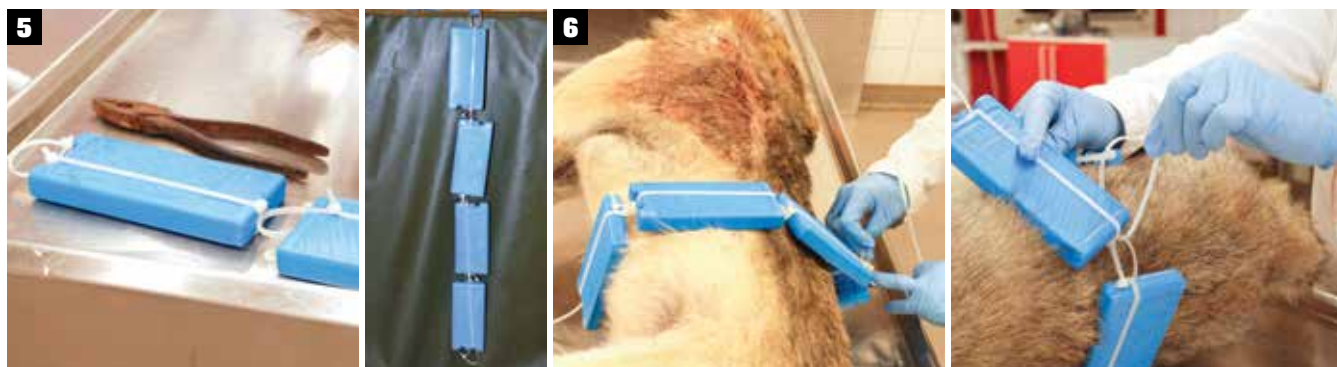
A: Emballasje - Bandasjer alle fire labber og munnhule

Du trenger: 5x ca. 50 cm tubegas, 5-6 bunteband (ca. 20 cm lange). **1:** Trekk strømpens øvre $\frac{1}{3}$ -del over labben. **2:** Snu strømpen 2-3 ganger. **3:** Trekk restrerende nedre $\frac{1}{3}$ -del over labben. **4:** Lås med bunteband.

B: Kjølning - Fest beltene av kjøleelementer

Du trenger: kjøleelementer. Lag en kjede av fryseelementer. **5:** Legg kjedet rundt halsen, brystet og rundt buken. **6:** Føy elementene sammen over ryggen med bunteband og stram litt til (ikke for mye).

C: Frakt - Legg kadaveret inn i likposen, varsle og send inn til undersøkende laboratorium

Tekst: politiadvokat **Inge Svae-Grotli**, ØKOKRIM / Foto s. 30 ØKOKRIM
// inge.svae-grotli@politiet.no

– En forbrytelse å la alvorlig miljøkriminalitet forbli forseelser

Kriminalitetstrusselen mot vårt indre og ytre miljø gjenspeiler seg verken i kriminalstatistikken eller i politi- og påtalemyndighetens arbeidsverktøy. Kan dette skyldes mangler ved statistikken og tilnærmingen til området?

Straffbare handlinger som går utover det indre eller ytre miljøet er en kompleks og alvorlig form for kriminalitet. Konsekvensene av alvorlig miljøkriminalitet over tid vekker bekymring både nasjonalt og internasjonalt. På et overordnet nivå ser vi derfor målsetninger og vilje til å ta miljøkriminalitet alvorlig. Denne kriminalitetstypen:

- er blant de prioriterte områdene i Riksadvokatens sentrale og landsdekkende prioriteringer ved iverksettelse og gjennomføring av etterforskning¹
- drøftes i Politiets omverdenanalyse² og i miljørundskrevet fra Politidirektoratet³
- rangerer høyt i trusselvurderingen fra ØKOKRIM⁴ og anses av UNICRI som et av de fremvoksende og bekymringsfulle områdene for organisert og internasjonal kriminalitet⁵
- omfatter de internasjonale miljøtruslene (tap av biologisk mangfold, miljøgifter mfl.) som nevnes i stortingsmelding nr. 15 (2008-09) som utenriksdepartementet har tilråddet i hovedlinjene i norsk utenrikspolitikk.⁶

« I det daglige arbeidet med bekjempelse av miljøkriminalitet virker det vanskelig å finne igjen viljen, verktøyene og trusselbildet som det ser ut til å være enighet om. Hva er årsaken til dette? »

- anerkjennes nå av Høyesterett på en helt annen måte enn tidligere. Dette har ført til strenge straffer i viktige enkeltsaker.⁷

Men i det daglige arbeidet med bekjempelse av miljøkriminalitet virker det vanskelig å finne igjen viljen, verktøyene og trusselbildet som det ser ut til å være enighet om. Hva er årsaken til dette?

Feil og svakheter i STRASAK-grunnlaget for kriminalstatistikken. Vi kan ta utgangspunkt i kriminalstatistikken og

Politidirektoratets omtale av miljøkriminalitet for 2. tertial 2013.⁸ Miljøkriminalitet nevnes i ett avsnitt sammen med en oversikt over miljøforseelser:

«2.8 Miljøkriminalitet

Miljøkriminalitet dekkes av ulike spesiallover og de fleste lovbruddene av denne typen er kategorisert som forseelser. Forbrytelsene utgjør et lite antall saker. Totalt var det 52 forbrytelser per 2. tertial 2013, hvorav 27 brudd på forurensningsloven, fem brudd på akvakulturloven og tre anmeldelser gjaldt brudd på kulturminneloven. Det var en nedgang på 10,8 prosent i miljøforseelser fra utgangen av 2. tertial 2012 til utgangen av 2. tertial 2013. Antall anmeldelser på dette området er i stor grad avhengig av politiets og andre kontrollorganers aktivitet.»

Inntrykket man kan sitte igjen med er at omfanget av miljøkriminalitet i Norge er nedgående og marginal. Det er i det hele tatt få forbrytelser å snakke om. Hvordan kan dette være tilfelle?

Det finnes feil og svakheter i grunnlaget for kriminalstatistikken, samt i verktøyene og prioriteringene som politi og påtalemyndighet

forholder seg til i bekjempelsen av miljøkriminalitet.

Vi kan starte med svakheter og direkte feil i STRASAK-tallene⁹. Disse danner grunnlaget for kriminalstatistikken.

Statistikken bygger hovedsakelig på *anmeldte lovbrudd*, først og fremst *forbrytelser*. Alle anmeldelser som kommer inn til politiet blir registrert i politiets basisløsning (BL), et IKT-system utviklet i 1995–96. Tjenestemannen som tar i mot en anmeldelse registrerer denne i en statistikkgruppe. Problemet er imidlertid at de relevante statistikkgruppene for miljøkriminalitet er komplekse og dekkes av en rekke lover og forskrifter. Det krever ofte særskilt miljøkrimkompetanse å registrere en sak korrekt. Resultatet blir derfor noen ganger at miljøkrimanmeldelser havner i en sekkegruppe eller under en diversepost. Selv om man samvittighetsfullt forsøker å velge korrekt statistikkgruppe, er disse ofte misvisende og ikke oppdaterte i henhold til gjeldende regelverk.

Brudd på plan- og bygningsloven gjennom ulovlig bygging i strandsonen kan trekkes frem som eksempel. Her finnes statistikkgruppe «5701 ulovlig bygging hus, hytte m.m.», som tilsynelatende dekker denne type overtredelse. Problemet er at statistikkgruppen henviser til den gamle plan- og bygningsloven § 110 og automatisk låser registreringen som en forseelse. Plan- og bygningsloven § 110 ble opphevet ved ikraftsettelsen av ny plan- og bygningslov i 2009. Etter ny plan- og bygningslov § 32-9 er alle overtredelser av loven forbrytelser med en strafferamme på fengsel i inntil ett år. Når alle nye forhold fortsatt registreres etter den gamle loven¹⁰ som ikke oppstilte fengselsstraff,

utgjør dette en betenkelig systemsvakhet. På miljøområdet utgjør dessuten arealinngrep, store og små, noen av de viktigste faktorene som påvirker det biologiske mangfoldet.¹¹

I samme feilkategori havner overtredelser av naturmangfoldloven¹² som også trådte i kraft i 2009. Inntil nylig ble samtlige overtredelser av loven automatisk registrert som forseelser til tross for at naturmangfoldloven § 75, første ledd, oppstiller en strafferamme på fengsel

« Generelt kan man si at samspillet mellom STRASAK-registeret og BL fungerer dårlig med hensyn til de mange spesiallovene som dekker miljøkriminalitetsområdet

i inntil ett år, og tre år for de grove overtredelsene, jf. annet ledd. Konsekvensen er at alle overtredelsene av naturmangfoldloven fra 2009 ble feilført i STRASAK som forseelser, inntil miljøteamet gjorde oppmerksom på dette. Eksisterende registreringer er ikke rettet opp, slik at tidligere overtredelser fortsatt feilaktig figurerer som forseelser.

Det samme gjelder skogbruksloven¹³ som trådte i kraft i 2006. Til tross for en strafferamme på ett år blir overtredelser fortsatt automatisk oppført som forseelser i statistikken.

Det finnes flere eksempler, men disse alene ville ha medført en økning fra 52 til 123 registrerte miljøforbrytelser per 2. tertial 2013. Dette

er en bekymringsfull statistikkfeil som viser en manglende systematisk tilnærming til kriminalitetsområdet.

Den neste systemsvakheten ligger i *hvilke lovbrudd* som blir tatt med under kategorien «Miljøkriminalitet» i kriminalitetsstatistikken. Både ØKOKRIM, Riksadvokaten¹⁴ og Politidirektoratet¹⁵ definerer miljøkriminalitet som kriminalitet både mot det ytre og indre miljøet. Kriminalitet mot det indre miljøet omfatter arbeidsmiljøkriminalitet, men denne type kriminalitet hører per i dag ikke innunder kategorien miljøkriminalitet i statistikken. Dermed blir slik kriminalitet utelatt og ikke omtalt i det hele tatt.

Mange sentrale overtredelser mot det ytre miljø blir heller ikke tatt med. Dette gjelder blant annet overtredelser av innførsels- og utførselsloven som danner lovgrunnlaget for det internasjonale CITES-regelverket om handel med truede arter av vill flora og fauna. Miljøkriminalitetsstatistikken omfatter heller ikke matloven (lakselusforskriftene), overtredelser av havressursloven (fiskeri) eller smittevernloven (skadedyrforskriften/innførsel av smittefarlige organismer).

I tillegg inkluderes ikke miljøspesifikke overtredelser av straffeloven (med unntak av generalklausulen i § 152 b) i miljøstatistikken. Dette gjelder for eksempel underslag og heleri av ulovlig fanget fisk, fallvilt og fremmede innførte arter, falsk forklaring og dokumentfalsk ved rapportering til tilsynsmyndighetene ved spørsmål om forurensning, lakselus, arbeidsmiljø og i forbindelse med kunst og kulturminnekriminalitet. Dette gjør at statistikken ikke blir representativ for de miljølovbruddene overtredelsene utgjør.

Generelt kan man si at samspillet mellom STRASAK-registeret og BL fungerer dårlig med hensyn til de mange spesiallovene som dekker miljøkriminalitetsområdet. Antallet spesiallover forteller oss at miljøkriminalitet er komplekst og krever særskilt oppfølging og kompetanse.

Kriminalstatistikken kategorisering på miljøområdet burde være like oversiktlig og detaljert som for vinningskriminalitet og vold.¹⁶ I stedet kan det virke som at kriminalitetsområdets kompleksitet fører til en dårlig kartlegging sammenlignet med mer «tradisjonelle» straffbare forhold, som har en bedre oppbygning av kodeverket. Et dårlig kodeverk gir et svakt

registreringsgrunnlag, noe som naturligvis får betydning for anerkjennelsen av arbeidet med å bekjempe miljøkriminalitet.

Det er også grunn til å anta at kvantitetsbetraktninger påvirker prioriteringene negativt. Det er lett å glemme at et tilsynelatende «mindre alvorlig lovbrudd», som innførsel av en fremmed art til Norge, kan ha dramatiske konsekvenser for vår fauna.¹⁷ Overtredelse av miljølover kan medføre uopprettelige skader og krever derfor særlig oppmerksomhet selv om de per i dag fremstår færre i antall enn andre typer overtredelser. Derfor er det desto viktigere at sammenligningen gjøres på reelt grunnlag, slik at de alvorlige overtredelsene på miljøkriminalitetsområdet blir synliggjort.

Det er uansett galt å tro at miljøkriminalitet ikke er et alvorlig samfunnsproblem, da den skjulte kriminaliteten på området vurderes som betydelig. Hver enkelt overtredelse representerer gjennomgående også langt større verdier enn mange andre kriminalitetsformer.¹⁸

Kategorisering av miljøkriminalitet som «forseelser» i lovverket. I tillegg til at STRASAK-tallene gir et feilaktig bilde av situasjonen, finnes det også andre årsaker til at miljøkriminalitetslovbrudd er kategorisert som forseelser, slik POD påpeker.

Dette kan etterlate et inntrykk av at miljøkriminalitet ikke er like alvorlig eller ikke straffes like hardt som andre typer lovbrudd. Begge deler er misvisende og bringer oss over på *svakheter i lovgivningen* som gir utslag i kriminalstatistikken.

Den største svakheten er at en del miljølovbestemmelser uttrykkelig angir at overtredelsen skal være å anse som en forseelse til tross for at bestemmelsen oppstiller straff langt utover tre måneder, som ellers utgjør grensen mellom forbrytelse og forseelse, jf. straffeloven § 2. Eksempler på dette er villtoven § 56 annet ledd, første punktum, laks- og innlandsfiskeloven § 49 tredje ledd, innførsels- og utførselsloven

« Med underkategoriseringen som forseelse, må Norge fremstå som et attraktivt land for å begå slik kriminalitet »

§ 4 siste ledd, tolloven § 16-1 (4), kulturminneloven § 27 første ledd, genteknologiloven 25 første ledd og arbeidsmiljøloven § 19-7.

En annen svakhet er at strafferammen i en del miljøkriminalitetslover ikke overstiger bøter eller fengselsstraff i mer enn tre måneder. Lovbruddet blir da automatisk en forseelse og registrert som det, jf. straffeloven § 2. Dette gjelder for eksempel overtredelse av forurensningsloven § 78 første ledd, produktkontrollloven § 12 første ledd, allmenngjøringsloven § 15, motorferdselloven § 12 og vannressursloven § 63 første ledd.

Hvordan kan disse svakhetene begrunnes?

Forseelser begrunnet i eksplisitt (men utdatert) angivelse som forseelse. Det er vanskelig å se noen god begrunnelse for hvorfor sentrale miljøkriminalitetslover uttrykt angir lovbrudd som forseelser, til tross for strafferammer på to år og lengre. Vi skal se på et par eksempler.

Organisert arbeidsmarkeds kriminalitet som forseelse. Det kanskje mest fremtredende eksemplet er arbeidsmiljøloven § 19-7, som kort konstaterer at «overtredelse av denne lov regnes som forseelse».

Det ligger ingen begrunnelse i forarbeidene for bestemmelsen i § 19-7, utover en henvisning til den gamle lovens § 92 som igjen viser til «tidligere arbeidervernlovgivning». Fra andre lover, for eksempel laks- og innlandsfiskeloven § 49, nevnes veldig kort at begrunnelsen er av straffeprosessuell karakter, dvs. at det har vært en målsetning å legge påtalespørsmålet hos

politiet, jf. straffeprosessloven § 67.

Sett i et rettspolitisk lys kan man si at gode intensjoner har fått meget uheldige og unødvendige konsekvenser. Resultatet er at arbeidsmiljøkriminalitet generelt får lavere status ved at lovbrudd ikke når opp som forbrytelser. Dette skjer til tross for at arbeidsmiljøkriminalitet har høyere eller lik strafferamme, sammenlignet med andre overtredelser som får forbrytelsesprioritet.

Det er vanskelig å forstå hvorfor lovgiver begynte med slik eksplisitt underkategorisering uten å analysere andre konsekvenser enn betydningen for påtalespørsmålet isolert. Teknikken har hatt en «smitteeffekt» ved at ulike lover viser til hverandre, men uten at det noe sted gjøres en skikkelig analyse av formålet eller konsekvensene.

Dersom påtalespørsmålet var særlig viktig, skulle man løst dette i straffeprosessloven § 67, og ikke ved underkategorisering av lovbruddets alvorlighetsgrad. I dag er dessuten en straffeprosessuell begrunnelse for slik underkategorisering borte ved at straffeprosessloven § 67 har blitt endret og gitt politiet utvidet påtalekompetanse. Det hadde vært en langt bedre og holdbar lovgivningsteknikk om det straffeprosessuelle hensynet hadde blitt ivaretatt gjennom en kompetansetildeling i straffeprosessloven § 67 for de aktuelle miljølovene. Med den valgte teknikken er det nærliggende å hevde at man bare har oppnådd å nedvurdere og nedprioritere kriminalitetstypen i politiets straffesaksarbeid, og derved i kriminalitetsstatistikken.

Når det gjelder arbeidsmiljøloven, er det for øvrig rettspolitisk grunnlag for å hevde at strafferammen bør økes til tre og fem år for de særlig grove tilfellene. Dette har også ØKOKRIM foreslått tidligere.¹⁹ Endringen kan begrunnes med de siste årenes vekst i organisert arbeidsmarkeds kriminalitet. Slik kriminalitet er svært alvorlig (indre) miljøkriminalitet. Med høyere strafferammer ville politiet fått verktøyet de trenger til å etterforske organiserte og gren-

sekryssende elementer, jf. straffeloven § 60 a annet ledd, jf. straffeloven kapittel 15, 15 a og 16 a og b. En slik endring hadde speilet den bekymringsfulle utviklingen på området. Med underkategoriseringen som forseelse, må Norge fremstå som et attraktivt land for å begå slik kriminalitet: Risikoen er lav og profitten høy.

Brudd på CITES-regelverket som forseelse.

Det internasjonale CITES-regelverket er implementert i Norge gjennom forskriften²⁰ til innførsels- og utførselsloven. Straffebestemmelsen i CITES-forskriften § 18 viser til lovens § 4 for de fleste arter og produkter, mens levende eller dødt vilt og egg eller andre produkter av disse rammes av viltloven § 56.

Til tross for en strafferamme på seks måneder utgjør overtredelse av innførsels- og utførselsloven kun forseelse, jf. § 4 siste punktum. Det samme gjelder viltloven § 56 som har en strafferamme på to år, men likevel er underkategorisert som forseelse. At overtredelser av CITES-regelverket i gjennomføringsloven kategoriseres som forseelse på denne måten er et paradoks, når vi vet at Norge (med både kjøpsterke og reiselystne mennesker) ofte involveres i CITES-registrerte saker.²¹ Også her er det en kontrast mellom kategoriseringen av overtredelsene som forseelser, og den nasjonale og internasjonale trusselvurderingen av

tapt biologisk mangfold. Det blir ikke bedre av at denne type kriminalitet i økende grad organiseres av terrorgrupper fordi den er så lukrativ.²²

STRASAK opererer for øvrig med en feilkode²³ som ofte brukes av distriktene ved registrering av CITES-lovbrudd, slik at sakene ikke oppføres under korrekt lov og dessuten blir splittet opp. Det er grunn til å anta at dette kan medføre at sakene verken havner hos de mest aktuelle etterforskerne eller blir fanget opp av miljøkoordinatorene slik at lovbruddene blir behandlet på den enhetlige måten de fortjener.

Med en lav strafferamme er det risiko for at området ikke blir prioritert og for at viktige saker ikke etterforskes

CITES-regelverket er på vei til å bli overført og forankret i naturmangfoldloven. Dette er en positiv utvikling og en riktig anerkjennelse av et alvorlig miljøproblem. Overtredelsene vil fra det tidspunktet bli kategorisert som forbrytelser. Endringen ser imidlertid ut til å ligge langt frem i tid.

Forseelser begrunnet i lav (men utdatert) strafferamme. Det er grunnlag for å hevde at flere av lovene som skal ivareta sentrale miljøhensyn har for lav strafferamme. Ut fra et rettspolitisk ståsted blir overtredelsene «underkategorisert» og derved feilaktig oppfattet som bagatellmessige.

Produktkontrollloven § 12, første ledd er et eksempel (en bestemmelse som fra faglig hold er foreslått endret²⁴). Strafferammen for farlige produkter er i mange henseende for lav, vurdert mot den risiko ulike produkter på markedet kan utgjøre for helse, miljø og sikkerhet.²⁵ Med en lav strafferamme er det også risiko for at området ikke blir prioritert og for at viktige saker ikke etterforskes.

Konsekvenser av «underkategorisering» som forseelser. Det er ovenfor allerede pekt på at underkategorisering som forseelse antakeligvis vil medføre nedprioritering og lavere anseelse av miljøkriminalitet som kriminalitetstype innenfor politi og påtalemyndighet. Betegnelsen som «forseelse» har den negative effekten at alvorlige straffbare handlinger blir bagatellisert på en måte det ikke er grunnlag for.

Det er også grunn til å peke på den straffettslige uheldige konsekvensen at *forsøk på forseelse* ikke er straffbart med mindre straffebudet i spesialloven spesifikt angir at forsøk også er straffbart, jf. straffeloven § 49, annet ledd.

På et viktig og prioritert område som etterforskning av grensekryssende avfallstransport (inneholdende miljøgifter) gir dette klart uheldige konsekvenser. Ulovlig grensekryssende eksport av avfall straffes kun med bøter, jf. avfallsforskriftens § 19-7, jf. § 13-1 som implementerer EØS-avtalen vedlegg XX nr. 32c (forordning (EF) nr. 1013/2006). ØKOKRIM har foreslått at strafferammen økes.²⁶

Overtredelse av regelverket utgjør i dag en forseelse etter straffeloven § 2. Lovbruddet

inntreer først når den grensekryssende handlingen inntreer.²⁷ Før dette krysningstidspunktet vil man stå overfor forsøk og forberedelser. Konsekvensen er at man ikke kan gripe inn overfor oppsamling av ferdig pakkede containere med ulovlig avfall klargjort for eksport, fordi forsøk på forseelse ikke rammes. En annen vesentlig ulempe er at kun bøtestraff som sanksjonsmiddel avskjærer bruk av tvangsmidler. Disse konsekvensene står i relativ sterk kontrast til de overordnede målsetningene og trusselurderingen av nettopp slik grensekryssende miljøkriminalitet.

Andre konsekvenser av underkategorisering som forseelse er straffelovens uttalt mildere behandling av forseelser, jf. straffeloven § 58 siste setning og begrensning i det stedlige virkeområdet for norsk straffelovgivning, jf. straffeloven § 12 første ledd nr. 4 bokstav b).

Hvorfor blir ikke miljøkriminalitet tatt mer alvorlig i den faktiske kriminalitetsbekjempelsen? I tillegg til hva som pekes på i denne artikkelen, gir POD uttrykk for at antallet miljøkrimanmeldelser i stor grad avhenger av politiets og andre kontrollorganers aktivitet. Det er en korrekt observasjon.

Oppdagelsesrisikoen er for lav, og det kan synes som det ikke gjøres nok for å avdekke miljøovertridelser. UNICRI uttrykker dette slik:

On one side, environmental crimes are increasingly affecting the quality of air, water and soil, threatening the survival of species and causing uncontrollable disasters. On the other, environmental crimes also impose a security and safety threat to a large number of people and have a significant negative impact on development and rule of law. Despite these issues, environmental crimes often fail to prompt the appropriate governmental response. Often perceived as 'victimless' and incidental crimes, environmental crimes frequently rank low on the law enforcement priority list, and are commonly punished with administrative sanctions, themselves often unclear and low.²⁸

Tilsvarende kommer følgende til uttrykk i innledningen til NOU 2013: 10 – Naturens goder – om verdier av økosystemtjenester:

Verdens små og store økosystemer leverer tjenester som vi mennesker er helt avhengig

« Det er for billig å bruke natur, og misbruk av natur og miljø har i realiteten få konsekvenser til tross for den avgjørende betydningen de har for oss

av, men som vi ikke alltid erkjenner eller reflekterer over.

Det er for billig å bruke natur, og misbruk av natur og miljø har i realiteten få konsekvenser til tross for den avgjørende betydningen de har for oss.²⁹

Utredningen tar derfor til orde for å synliggjøre naturgodene i et helt annet perspektiv enn det gjøres i dag. Dette kan vi oppnå ved faktisk verdsetting, både i kroner og på annen måte, slik at miljøgodene nevnes i alle sammenhenger. Slik verdsetting og kvantifisering vil igjen kunne gi gode verktøy i bekjempelsen av miljøkriminalitet. Verdsettingsarbeidet kan kobles sammen med straffesakskjeden og samarbeidet med tilsynsorganene.

Hvilke tall gir et riktig bilde av antall forbrytelser på miljøkriminalitetsområdet? Med utgangspunkt i de feil og svakheter som finnes i STRASAK og de lovgivningstekniske og rettspolitiske punkter som er trukket frem ovenfor, vil tallene for miljøkriminalitetsforbrytelser pr. 2. tertial 2013 se ut som i tabellen under.

Tallene gir store utslag og viser at skjult miljøkriminalitet ikke bare er vanskelig å avdekke – kriminalitetsstatistikken i seg selv er med på skjule den faktiske alvorlige miljøkriminalitetstilstanden.

Tabell – En forbrytelse å la alvorlig miljøkriminalitet forbli forseelser

Tallgrunnlag	Forbrytelser i år
Kommenterte STRASAK-tall fra POD, 2. tertial 2013 – MILJØ ³⁰	52
Korrigert for feil i STRASAK ³¹	123
Inkludert kriminalitetstyper som burde ha vært utlistet under MILJØ ³²	433
Inkludert overtridelser som rettspolitisk utgjør forbrytelser og ikke forseelser ³³	1 516

Her ligger et stort forbedringspotensial som vil få ringvirkninger for det videre viktige arbeidet med å bekjempe miljøkriminalitet.

Miljøteamet til ØKOKRIM skal, på oppdrag fra Politidirektoratet, sørge for at STRASAK-statistikkgruppene for miljøkriminalitet holdes à jour med lovgivningen, jf. miljørundskrivet av 22. august 2008. Miljøteamet har ikke direkte tilgang til kodeverket og kan derfor bare foreslå endringer. Gjennom kontaktmøter og annen korrespondanse har det jevnlig vært tatt opp ulike forslag til endringer. Vi håper at gjennomgangen i denne artikkelen bidrar til ytterligere forbedringer, slik at det reelle miljøkriminalitetsbildet fremkommer i kriminalstatistikken.

« Miljøkriminalitet må fortsatt settes høyt på agendaen

Utviklingstrekk. Opphevelse av skillet mellom forbrytelse og forseelse – hva kommer i stedet? Den nye straffeloven opererer ikke med et skille mellom forbrytelser og forseelser.

Dette er i seg selv et positivt utviklingstrekk, men endringen har latt vente på seg som følge av den manglende gjennomføringen av loven.

Fra politisk hold foreligger nå signaler om at vi kan forvente en gjennomføring i løpet av sommeren 2015.³⁴

Til tross for opphevelsen av skillet mellom forbrytelse og forseelse, bør man være oppmerksom på hvilken betydning dette får for kategoriseringen og prioriteringen av miljøkriminalitet fremover. Vil de tidligere forseelsene bare bli videreført i underkategoriserte grupper eller som «mindre alvorlig kriminalitet»?

Svaret på dette er ikke entydig. Ny straffelov oppstiller for eksempel, i § 16, vilkår om en strafferamme på ett år for at forsøk skal rammes. Ny straffelov hjelper dermed ikke på situasjonen når det gjelder forsøk på ulovlig transport av grensekryssende avfall, jf. avfallsforskriften § 19-7. Tilsvarende vil gjelde for andre miljøkriminalitetslover og -forskrifter som har lavere strafferamme enn ett år.

På andre områder retter ny straffelov opp mangler ved spesiallover som ikke har eksplisitt bestemmelse om medvirkning. Naturmangfoldloven § 75 er et eksempel.

I forhold til arbeidet med kodeverk og kriminalstatistikk er det avgjørende at man tar opphevelsen av skillet mellom forbrytelser og forseelser på alvor. Tallgrunnlaget må være riktig fra det tidspunktet lovendringen faktisk skjer og ikke fortsette i samme sporet som tidligere ut fra andre hensyn, etablert praksis e.l.

Sondringens betydning for påtalespørsmålet og organiseringen av miljøkrimarbeidet.

Sondringen mellom forseelse og forbrytelse har hatt særlig betydning for påtalespørsmålet i miljøraker. Etter opphevelse av skillet vil påtalespørsmålet fortsatt være av stor interesse.

Strafferammen i en straffebestemmelse er i seg selv en dårlig markør for hvor påtalekompetansen bør ligge. Dette ga også Riksadvokaten uttrykk for i sin høringsuttalelse til ny straffelov i 2002.³⁵ Riksadvokaten henviste da til ordningen i Danmark, med anbefaling om en gjennomgang av særlovgivningen og straffeloven. Riksadvokaten tok til orde for at *faglige forutsetninger* bør avgjøre valget av nivå innenfor påtalemyndigheten hvorpåtalekompetansen bør ligge. Denne vurdering har like mye for seg i dag, særlig på miljøkriminalitetens område hvor opp mot 50 særlover er aktuelle med tilhørende forskrifter og implementering av EU- og internasjonalt regelverk.

Bekjempelse av miljøkriminalitet krever spesialkompetanse. Kombinasjonen av komplekse saker og underkategorisering som forseelse er sannsynlige årsaker til at politiet og påtalemyndigheten samlet sett ikke har fått den organisering og robusthet i tilnærmingen til miljøkriminalitetsområdet som man kan ønske seg.

Forbedringspunkter som vil endre miljøkriminalitetsstatistikken. Feil i statistikkgrunnlaget: STRASAK må rettes opp.

De påviste feilene i statistikken må rettes opp med «tilbakevirkende kraft» fra det tidspunktet de har ført til galt statistisk grunnlag. Det er avgjørende å få med seg de endringer som har skjedd for å sikre statistikkens langsiktighet, ellers har den liten verdi. Det samme gjelder fremover, når skillet mellom forbrytelser og forseelser oppheves.

IKT-verktøyet som ligger til grunn for kriminalstatistikken må bli bedre. Politiets og påtalemyndighetens tilgang til effektive IKT-verktøy er

et tema for seg selv, men gjør seg ikke mindre gjeldende i bekjempelsen av miljøkriminalitet. Det bør tas en grundig gjennomgang av eksisterende kategorisering av miljøkriminalitet slik at denne blir oppdatert og presis i forhold til gjeldende regelverk og ansvar for både det indre og ytre miljø. IKT-systemene må være oppdaterte og gjøre det enkelt å kategorisere anmeldelser og saker på riktig måte.

Systematisk gjennomgang av spesiallovene på miljøkriminalitetsområdet er nødvendig.

Flere av spesiallovene er utilstrekkelige eller utdaterte i forhold til det miljøområdet de skal beskytte. Det hadde vært av det gode å søke å

gjøre en systematisk tilnærming til hvilke spesiallover som skal beskytte det indre og ytre miljø, med sikte på harmonisering og ivaretagelse av målsetninger og problemstillinger som går igjen. Flere av spesiallovene har for lave strafferammer som begrenser politiets handlingsrom og medfører at viktige saker blir nedprioritert.

Verktøy for å bekjempe organisert kriminalitet og ivareta internasjonale hensyn.

På enkelte miljøkriminalitetsområder ser man at utviklingen går i retning av organiserte overtredelser med internasjonale forgreninger. Spesiallovene må da få strafferammer og åpne for verktøy som gjør politiet i stand til å bekjempe utviklingen.

Miljøkriminalitet er et godt eksempel på en kriminalitetstype som har blitt mer kompleks, grensekryssende og organisert.

Miljøkriminalitet må fortsatt settes høyt på agendaen.

Fordi miljøkriminalitet går utover fellesskapet og ofte ikke har en tydelig «for nærmet», må bekjempelsen av denne kriminalitetstypen fortsatt settes høyt på agendaen. Relevante verktøy må utvikles. Det er positivt å se at bekjempelse av miljøkriminalitet fortsatt gis klar og god prioritering i Riksadvokatens prioriteringsrundskriv for 2014 og ligger innenfor «Hovedmål 1 – redusert kriminalitet» i disponeringsskrivet for politi- og lensmannsetaten i 2014.

Noter

1. <http://riksadvokaten.no/filestore/Dokumenter/2014/Rundskrivnr12014.pdf>
2. https://www.politi.no/vedlegg/rapport/Vedlegg_1900.pdf
3. <http://lovdata.no/pro/#document/RPOD/avgjorelse/rpod-2008-8?searchResultContext=1070>
4. <http://www.okokrim.no/oekokrims-trusselvurdering-2013-2014-saarbar-velferd>
5. <http://www.unicri.it/topics/environmental/> – (United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute)
6. <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/dok/regpubl/stmeld/2008-2009/stmeld-nr-15-2008-2009-/18.html?id=548763>
7. Rt. 2012 side 65 (Vest Tank), særlig premiss 120-125 og Rt. 2011 side 10 (Ofte nes), særlig premiss 17-23
8. https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_2300.pdf
9. Rapport JUS065 – antall registrerte anmeldelser med gjerningssted i Norge sammenliknet med samme periode i fjor
10. Statistikkgruppe 5701, 5702, 5703, 5704 og 5799
11. http://www.okokrim.no/miljokrim/nor/tidligere_utgaver/2_august_2008/artikler/norsk_natur_farvel
12. Statistikkgruppe 5801, 5802, 5804, 5805, 5806 og 5899
13. Statistikkgruppe 8519
14. Ref. note 1 og 2
15. Op. cit. note 3, punkt 2
16. Op. cit. note 5, punkt 2.2 og 2.5
17. <http://www.miljodirektoratet.no/no/Publikasjoner/Publikasjoner-fra-DirNat/DN-rapporter/Handlingsplan-mot-marhund/>
18. Op. cit. note 1, s. 20
19. ØKOKRIM brev til Riksadvokaten 18. november 2010 og Riksadvokatens brev til Justisdepartementet 22. desember 2010
20. Forskrift-2002-11-15-1276
21. Se også <http://www.miljodirektoratet.no/no/Nyheter/Nyheter/2014/Mars-2014/Handel-med-truede-arter-oker/>
22. <http://www.un.org/africarenewal/magazine/december-2013/elephants-are-latest-conflict-resource>
23. 8709 Ulovlig viltinnførsel
24. Prosjekt miljøkriminalitet 2003, punkt 9.10.5
25. <http://www.dsb.no/no/Ansvarsomrader/Produkter-og-tjenester/Farlige-produkter/>
26. ØKOKRIMS brev til Klima- og forurensningsdirektoratet 8. februar 2011
27. Rådsforordning (EF) nr. 1013/2006 får i utgangspunktet anvendelse kun ved ulovlig import, eksport, transitt og overføringer mellom stater, se artikkel 33 og definisjonene i artikkel 2
28. Op. cit. note 3
29. Se mer om NOU 2013:10 – Naturens goder i artikkelen på side 21.
30. Op. cit. note 5 – punkt 2.8
31. Forbrytelser under kode 5701, 5702, 5704 (Plan og bygningsloven), 5801, 5802, 5804, 5805, 5806, 5899 (Naturmangfoldloven) og 8519 (Skogbruksloven) fra JUS065 per 2. tertial 2013 er lagt til de kommenterte STRASAK-tallene
32. Forbrytelser under kode 5799 (Diversepost under plan og bygningsloven), 7899 (Svalbardmiljøloven), 5901 (Dyrevernloven) og 8567 (Matloven) er lagt til
33. Forseelser som burde vært kategorisert som forbrytelser er lagt til, herunder fra lover som burde ha vært utlistet under MILJØ 07 – kode 5201, 5202, 5203, 5204, 5205, 5208, 5209, 5210, 5299 (Viltloven), 5301, 5302, 5303, 5304, 5305, 5399 (Arbeidsmiljøloven), 5451, 5452, 5454, 5459, 5499 (Laksefiskekloven), 6201, 6202, 6204, 6205, 6206, 6207, 6208, 6209, 6210, 6211, 6212, 6213, 6214, 6299 (Forurensningsloven), 6601, 6602, 6604, 6605, 6609 (Kulturminneloven) 8517 (Produktkontrollloven), 8544 (Allmenngjøringsloven) og 8583 (Innførsle-/utførsleloven)
34. <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/norsk-politikk/artikkel.php?artid=10122244>
35. Jf. NOU 2002: 4, kapittel 7.10, s. 190-191

Tekst/foto: spesialetterforsker **Solveig Ravnum** (PhD Biologi), ØKOKRIM / kjemiker **Vivian M. Fredenborg**, ØKOKRIM
// solveig.ravnum@politiet.no / vivian.fredenborg@politiet.no

Miljøkriminalitet dreier seg ofte om forurensningsutslipp av miljøgifter, for eksempel petroleumsbaserte stoffer (råolje, gass, fyringsolje, diesel, bensin), halogenerte stoffer som PCB (Polyklorerte bifenyl) og dioksiner, samt furaner og tungmetaller. Disse stoffene kan komme fra industrier der disse stoffene blir produsert, raffinert eller brukt, de kan lekke ut under transport, eller de kan komme fra konsumentene.

Environmental Forensics i USA

Rettstekniske metoder for etterforskning av miljøkriminalitet ble presentert på et møte i Pennsylvania ved Penn State University i juni 2013. Møtet ble arrangert med en kursdel først og deretter en konferansedel, av The International Network for Environmental Forensics (INEF). Ulike kjemiske og biologiske teknikker for å identifisere utslipp av miljøfarlige stoffer, i tillegg til kilden og tidspunktet for utslippet, ble presentert og diskutert av forskere og etterforskere fra hele verden med erfaringer fra virkeligheten.

Miljøgiftene i naturen. Miljøkriminalitet dreier seg ofte om forurensningsutslipp av miljøgifter, for eksempel petroleumsbaserte stoffer (råolje, gass, fyringsolje, diesel, bensin), halogenerte stoffer som PCB (Polyklorerte bifenyl) og dioksiner, samt furaner og tungmetaller. Disse stoffene kan komme fra industrier der disse stoffene blir produsert, raffinert eller brukt, de kan lekke ut under transport, eller de kan komme fra konsumentene. De vanligste metodene for analyse av slike stoffer er ikke gode nok til å bestemme stoffene, kilden og tidspunktet nøyaktig nok når stoffene har oppholdt seg ute i naturen en periode og kanskje forflyttet seg i jord, vann eller luft. Alle disse stoffene forandrer seg ute i naturen og med vær og vind, slik at materialet man til slutt måler på, ofte kan være forskjellig fra stoffene man hadde i starten. Det er viktig å kjenne til hvordan hvert enkelt stoff forandrer

seg. Stoffene kan bli biologisk forandret eller degradert av mikroorganismer til helt andre stoffer slik at de blir umulige å kjenne igjen hvis man ikke vet hvordan hvert enkelt stoff oppfører seg. Videre kan stoffene ha ulik evne til å løse seg opp i vann, og dette kan påvirke konsentrasjonen og forflytningen av stoffet. Fordampningsevnen spiller også en rolle. De flyktigste stoffene fordampes først og lettest, og etterlater seg de tyngre stoffene. Nye verktøy har derfor blitt utviklet og tatt i bruk for retts-tekniske undersøkelser av miljøgifter i naturen.

Metodene – de vanlige. De vanlige metodene for å analysere miljøgifter, for eksempel standard EPA-metoder, er ofte altfor unøyaktige. Disse metodene er designet for å være raske, billige og ukompliserte, men vil ofte ikke være i stand til å skille mellom stoffer med lignende egenskaper. De kan være et godt utgangspunkt,

Forskere og etterforskere som presenterte sine erfaringer på konferansen

Både forskere fra firmaer som forsker på og utfører slike analyser, blant annet Brian Murphy og Donald G. Patterson jr. fra Exponent i USA, Alan Jeffrey fra Zymax Forensics i USA, Gil Oudijk fra Triassic Technology Inc i USA, og R.J. Collins fra Gerstel i USA, forskere fra universiteter som forsker på metodene, blant annet Glenn Johnson fra University of Utah i USA, Caroline Gauchotte-Lindsay fra University of Glasgow, Jean-Francois Focant fra University of Liege i Belgia, Jean-Christophe Balouet fra NEUF i Frankrike, og etterforskere fra myndigheter som utfører slike analyser, blant annet Nadine Benoit fra Ontario Ministry of the Environment fra Canada, presenterte sine erfaringer på konferansen.

men dersom man vil vite mer, trengs det grundigere verktøy. Noen typiske standardmetoder er:

- «TOC» (totalmengden organiske karboner) og «TPH» (totalmengden oljehydrokarboner) er slike standardmetoder for grovanalyser.
- «PCB 7» er en standardmetode for analyse av de syv vanligste PCB-ene, men langt fra alle, og den tar heller ikke hensyn til eventuelle endringer som deklorinerings, som vil skje ute i naturen.
- «PAH 16» er en annen standardmetode som påviser de 16 vanligste PAH-ene men ikke nedbrytningsproduktene fra dem, eller andre PAH-er. PAH er en forkortelse for polyaromatiske hydrokarboner.
- «Multielementanalyse» er en metode for analyse av mange grunnstoffer, og er en god startmetode for å få et innledende hint om hvilke stoffer det dreier seg om i et utslipp.

Metodene – de nye. De nye metodene er langt mer nøyaktige og passende for det retts-tekniske undersøkelser krever, i tillegg kan de brukes i kombinasjon med hverandre. Metodene bygger i tillegg på organisk geokjemi og hydrogeologi, noe de gamle metodene ikke tar hensyn til.

GCxGC. GCxGC-metoden består av to gasskromatografiske separasjoner (to kolonner med ulike egenskaper, en polar og en upolar) som er koblet sammen med en modulator i midten. Dette var kjernemetoden i alle retts-tekniske undersøkelser som ble presentert på møtet, og den kan brukes til finseparering av stort sett alt av stoffer. Når stoffene er separert, kan man koble på en spesiell detektor avhengig av hvilke stoffer man ønsker å undersøke, eller man kan zoom inn på noen stoffer, for eksempel markørforbindelser eller biomarkører, og slik få gode indikasjoner på hva slags forurensning man har å gjøre med, og forurensningens kilde og alder.

PIANO-analyse. PIANO-analysen er en analyse av de fem hovedgruppene hydrokarboner man finner i petroleumsbaserte stoffer, og forhold-

dene mellom dem. Disse hovedgruppene er: paraffiner, iso-paraffiner, aromatiske stoffer, naftener og olefiner. Dette er en ganske enkel analyse som utføres med GC-MS (gasskromatografi-massespektrometri) eller GCxGC-MS, der forholdene mellom disse fem forbindelsene kan si en hel del om type petroleumsbaserte stoffer (bensin, diesel, flybensin, parafin, tyngre oljer og lignende) samt alder, tidspunkt og kilde for utslipp. Forholdet mellom disse fem stoffene kan også fortelle noe om de spesielle kjemiske

« Ved å undersøke treets årringer og ringbredden kan man lese historien til miljøet rundt langt tilbake i tid »

eller biologiske prosessene som har funnet sted, slik som oppløselighet i vann, fordampning/flyktighet eller biodegradering. Gil Oudijk fra Triassic technology Inc. i USA presenterte PIANO-metoden.

Markørforbindelser. Markørforbindelser er stoffer som ble brukt i bensin i ulike konsentrasjoner i ulike tidsperioder, for eksempel bly, benzen, svovel, eter og alkoholer. Disse kan derfor benyttes til å bestemme produksjonstidspunktet av bensinen i et spesifikt bensinutslipp. Det gjøres ved separasjon på GCxGC.

Biomarkører. Man har funnet en type biomarkører i petroleumsprodukter som opprinnelig stammer fra levende organismer. Disse forbindelsene er svært resistente mot vær og vind og brytes derfor meget langsomt ned i naturen. Biomarkørene kan dermed brukes til å aldersbestemme et utslipp, for eksempel ved GCxGC. Hvis man finner mye av en biomarkør (for eksempel pristane) i et utslipp i forhold til andre lett nedbrytbare stoffer (for eksempel n-C17), kan man konstatere at utslippet ikke skjedde nylig, og videre kan det eksakte forholdet mellom stoffene gi det nøyaktige tidspunktet for

utslippet. Michelle Misselwitz fra Restek i USA presenterte dette.

Isotopanalyse. Analyse av forholdet (ratioen) mellom stabile isotoper av ulike grunnstoffer er en ganske ny metode som nylig er tatt i bruk ved retts-tekniske undersøkelser. Metoden kalles «compound specific isotope analysis» (CSIA), og man bruker en gasskromatografisk separasjon (enten GC eller GCxGC) koblet til et gasskromatografi-isotopratiomassespektrometer (GC-IRMS). Prinsippet for metoden er at den ene isotopen er sjeldnere enn den andre. ^{13}C og ^{12}C forekommer for eksempel naturlig i et forhold på 1/99, og en av isotopene (^{12}C) brytes lettere ned i naturen enn den andre (^{13}C). Metoden ble presentert av Alan Jeffrey fra Zymax Forensics i USA og R. Raoul Philp fra University of Oklahoma i USA. Noen eksempler på isotopanalyser er:

- $^2\text{H}/^1\text{H}$ -isotopratioanalyse som kan brukes til å bestemme gasslekkasjer.
- $^{13}\text{C}/^{12}\text{C}$ -isotopratioanalyse som kan brukes til å analysere råolje, bensin, klorerte stoffer eller biodegradering.
- $^{37}\text{Cl}/^{35}\text{Cl}$ -isotopratioanalyse som kan brukes ved undersøkelse av klorerte vannløselige stoffer.
- Ulike Pb-isotopratioanalyser som kan brukes til å analysere bensinutslipp.
- $^{15}\text{N}/^{14}\text{N}$ -isotopratioanalyse som kan brukes til å analysere nitratforurensning av grunnvann.
- $^{18}\text{O}/^{16}\text{O}$ som kan brukes til å identifisere vannkilder.
- $^{34}\text{S}/^{32}\text{S}$ som kan brukes til å identifisere SO_2 -kilder.
- Ulike Hg-isotopratioanalyser som kan brukes til å bestemme kvikksølvkilder i sedimenter.

Dendrokjemi. Alle trær eksponeres for miljøet rundt. Et internasjonalt forskningsprogram, Pollution Investigation by Trees (PIT), bruker nettopp trær til å undersøke og forstå hendelser i nærområdet. Dendrokjemiske metoder ble første gang brukt i 1975 for å dokumentere påvirkningen fra et gruveselskap. Ved å undersøke treets årringer og ringbredden kan man

lese historien til miljøet rundt langt tilbake i tid, for eksempel flommer, snøskred, klippefall, jordskjelv, brann, insektsvermer, kalde vintre, stormer osv. Phytoscreening er metoder som første gang ble brukt i 1990 for å dokumentere nylig eksponering for flyktige organiske stoffer. Man ser da kun på de ytterste årringene. Både multielementanalyse og GCxGC kan benyttes til å analysere det utvalgte trematerialet. Jean-Christophe Balouet fra NEUF i Frankrike, Gil Oudijk

pounds – VOC) med GCxGC-TOFMS. Electronic sensing-apparater (E-nose) er miniapparater som er designet for slik analyse ute i felt. Ulike dyrearter utskiller mange unike typer VOC, som dermed blant annet kan brukes til å bestemme arten. Utviklingen innen dette feltet er stor, og stadig nye stoffer oppdages som eksempelvis også kan fastslå dødstidspunktet for ulike dyrearter med stadig større nøyaktighet. Jean-Francois Focant fra University of Liege i Belgia forsker på denne metoden.

mennesker, både den hardføre parasitten *Cryptosporidium parvum* men også bakteriene *Salmonella typhimurium*, *Escherichia coli* og *Campylobacter jejuni*. De har utviklet molekylære biologiske verktøy for denne overvåkingen, og med et DNA-basert vannarkiv over alt mikrobielt liv i ulike vannsystemer skal de utvikle enkle analysemetoder på mikrobrikker som raskt kan kartlegge vannkvaliteten ved behov og overvåke eventuelle utslipp.

« De retts tekniske metodene for etterforskning av miljøkriminalitet er i aller høyeste grad en multi-disiplinær øvelse hvor bred kunnskap trengs

fra Triassic technology Inc. i USA, Gwen O'Sullivan fra Mount Royal University i Calgary og Caroline Gauchotte-Lindsay fra University of Glasgow forsker på dette og presenterte metoden.

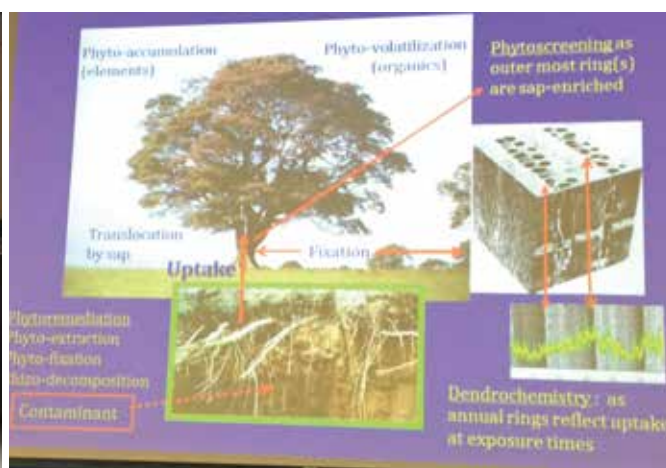
Kadaveranalyse. For å lokalisere og spore kadavre har det blitt utviklet en metode til å fange opp og fragmentere «lukten av død» ved å måle flyktige organiske stoffer (volatile organic com-

Standard Reference Materials (SRMS). Stephen A. Wise fra National Institute of Standards and Technology (NIST) i USA snakket om bruken av referanse- eller kontrollmaterialer fra ulike omgivelser. Disse er representative og ferdig analysert, slik at man kan bruke dem som referanser mot den aktuelle forurensningen man ønsker å undersøke. Dette er mindre aktuelt for oss her i Norge da disse referansematerialeene i høy grad er stedsavhengige og man er avhengig av referansemateriale som er samlet inn og analysert på forhånd.

Water DNA archive. The Scottish Government Strategic Program of Research, ved Lorna Dawson i Aberdeen, bruker diverse kjemiske og biologiske metoder for å overvåke vannkvalitet, blant annet med tanke på typiske vannbårne patogener som kan infisere både buskap og

Oppsummering. De nevnte metodene i denne artikkelen er bare et kort utdrag av de viktigste som ble vist på møtet, men de illustrer godt hvor komplekse de retts tekniske metodene for etterforskning av miljøkriminalitet er. Det er i aller høyeste grad en multidisiplinær øvelse hvor kunnskap trengs, ikke bare innen kjemi men også innen biologi, hydrologi, geologi, jordkjemi, prosessindustri, matematisk modellering, og statistikk. Alle må jobbe sammen for å klare å komme i mål. Og målet er å kunne svare på de fem hovedspørsmålene:

- **Hva** er den kjemiske sammensetningen til forurensningen?
- **Hvor** er kilden og den ansvarlige for forurensningen?
- **Når** skjedde forurensningen?
- **Hvorfor** skjedde forurensningen?
- **Hvilke** konsekvenser har forurensningen hatt for miljøet?

Tekst: politioverbetjent **Tuva Brorby**, ØKOKRIM / Foto: ØKOKRIM
// tuva.brorby@politiet.no

Miljøkriminalitet på agendaen i FN

– INTERPOL-møte i Nairobi

FN samarbeider med INTERPOLs miljøprogram. 3.–8. november 2013 ble INTERPOLs årlige møte i arbeidsgruppene for bekjempelse av miljøkriminalitet avholdt i FNs hovedkvarter i Nairobi, Kenya. Parallelt ble det avholdt et møte på ledelsesnivå. Dette er viktige steg for bekjempelsen av miljøkriminalitet. Miljøkriminalitet undergraver bærekraftig utvikling og arbeidet med å bekjempe fattigdom, og har negativ innvirkning på internasjonal sikkerhet.

Miljøkriminalitet en sikkerhetstrussel. «Illegal internasjonal handel av råvarer er en trussel mot vår helse og vårt miljø. Det bidrar til tap av arter, det resulterer i inntektstap for regjeringer og undergraver suksessen til internasjonale miljøavtaler ved at de omgår avtalte regler og prosedyrer. Denne illegale handelen gir enorme summer med penger til kriminelle syndikater, som i det lange løp destabiliserer internasjonal sikkerhet», sa Kenyas generaladvokat, Githu Muigai, i sin åpningsreplikk.

På FNs nettside står følgende skrevet om miljøproblematikken: «Klimaendringer, tap av biologisk mangfold og andre miljøproblemer er de største utfordringer verden står overfor i dag». INTERPOLs samarbeid med UNEP (United Nations Environmental Programme, red.anm.) er et samarbeid for å bekjempe internasjonal miljøkriminalitet. Miljøkriminalitet berører våre felles verdier og vårt livsgrunnlag. Det krever at man finner felles løsninger.

Arbeidsgruppene. INTERPOL har tre arbeidsgrupper, bestående av representanter fra de ulike medlemslandene. Disse tre gruppene er «Wildlife Crime Working Group», der undertegnede representerte Norge, «Pollution Crime Working Group», der Per Knut Vistad representerte Norge, og «Fisheries Crime Working Group» med Gunnar Stølsvik fra Fiskeridirektoratet som leder. Hensikten med arbeidsgruppene er å skape et bedre samarbeid mellom landene for å bekjempe den internasjonale miljøkriminaliteten på de nevnte områdene. Arbeidsgruppene skal

komme frem til tiltak og årlige prioriteringer i INTERPOLs miljøprogram som landene kan samarbeide om. Eksempler på dette er internasjonale prosjekter og aksjoner rettet inn mot ulike temaer, for eksempel «Project Enigma», som var en internasjonal aksjon mot ulovlig handel og transport med elektronisk avfall. Aksjonen «Operation Cage» var rettet mot illegal handel med fugler. I arbeidsgruppene er det også utarbeidet ulike etterforskningsmanualer og et advokatmemo til bruk i miljøkriminalitetssakene.

I tillegg til arbeidsgruppemøtene ble det

INTERPOL ønsker å samle ledere og beslutningstagere i medlemslandene for at disse skal drøfte og enes om en felles strategi for å bekjempe de ulike formene for miljøkriminalitet, og øke den globale støtten til det arbeidet som kreves for å sikre miljøet

1

også for første gang avholdt et møte for ledergruppen, «INTERPOL Environmental Executive Level Steering Committee». Det ble avgjort på INTERPOL-møtet i 2012 at man burde arrangere et møte på dette nivået. Landene så behov for å involvere ledere og beslutningstagere i arbeidet, og mente at disse burde avholde egne faste møter. INTERPOL ønsker å samle ledere og beslutningstagere i medlemslandene for at disse skal drøfte og enes om en felles strategi for å bekjempe de ulike formene for miljøkriminalitet, og øke den globale støtten til det arbeidet som kreves for å sikre miljøet. Politiet i Norge var ikke representert på denne delen av møtet, men Fiskeridirektoratet stilte med flere representanter sammen med en representant for den norske ambassaden i Kenya. Sistnevnte holdt et innlegg på vegne av Norge, der følgende ble sagt:

«There are many actors in this field and many initiatives, and finding solutions will require people from many different sectors to work together. [...] We support the call for this issue to be one considered by ministers at the United Nations Environmental Assembly of UNEP in 2014. The universal membership of the assembly makes it an ideal place for ministers responsible for the environment to send a clear signal to the world on the implications of environmental crime for sustainable development, focusing in particular on the implications for poverty reduction».

I dette innlegget vises det til et møte om miljøkriminalitetsbekjempelse som skal avholdes i FNs miljøforsamling i Nairobi i juni 2014. Dette møtet er for medlemslandenes øverste ledere. Den norske klima- og miljøvernministeren skal, etter det ØKOKRIM kjenner til, delta her. ØKOKRIM ved Miljøkrimavdelingen har i et møte med Miljødirektoratet gitt innspill til hva vi mener er viktig å ta opp ved denne anlednin-

gen. Vårt hovedbudskap var at internasjonal miljøkriminalitet må bekjempes med tettere og bedre samarbeid over landegrensene. ØKOKRIM vil holde seg oppdatert om utfallet av møtet.

Etterretning og samarbeid. Det var mange tema som ble drøftet under INTERPOL-møtet i Nairobi, men særlig to tema var gjennomgående: etterretning og samarbeid. Det som skiller bekjempelse av miljøkriminalitet fra de fleste andre kriminalitetsområder, er at det fins flere ansvarsmyndigheter innenfor miljøkriminali-

« Godt internasjonalt samarbeid forutsetter et tilsvarende godt nasjonalt samarbeid

tetsområdet. De forskjellige myndighetenes ansvarsområder vil variere fra land til land, men denne fragmenterte ansvarsstrukturen krever i større grad god dialog, god struktur og gode rutiner for samarbeid nasjonalt og internasjonalt. Alle myndigheter som har et ansvar innenfor miljøkriminalitet må ta sin del av ansvaret, ha en klar rolleforståelse, en vilje og et ønske om å bekjempe miljøkriminalitet. Samarbeid må etableres som bærende suksesskriterium i strukturen og kulturen.

Om samarbeid, sa leder for INTERPOLs miljøprogram, David Higgins, under konferansen i Nairobi, følgende: «vedlikehold og styrking av miljø sikkerhet krever en tverrfaglig respons, at man bringer sammen vitenskap, bærekraftig utvikling, bevaringsprogrammer, lovgivere og

håndhevende myndighet. Samarbeidet mellom UNEP og INTERPOL reflekterer det globale fokuset på miljø sikkerhet og forpliktelser som blir generert for at alle sektorer kan jobbe sammen».

Det ble vektlagt at et godt samarbeid er viktig for god informasjonsflyt, som igjen er avgjørende for godt etterretningsarbeid. INTERPOL er opptatt av at landene må dele informasjonen de har om personer og selskaper som er involvert i miljøkriminalitet. Informasjonen skal oversendes INTERPOL på såkalte «Ecomessage»-skjemaer (dette finner man på INTERPOLs nettsider, red.anm.). Skjemaene sendes via landets lokale NCB (Kripos, red.anm.). På denne måten vil INTERPOL ha oppdatert informasjon om personer eller selskaper som driver med miljøkriminalitet, og de ulike landene får i sin tur nytte av denne informasjonen i sin etterforskning. Etterretningsinformasjonen INTERPOL vil samle, blir ikke bedre enn de ulike landenes bidrag. INTERPOL ønsker at medlemslandene i større grad skal ta i bruk etterretningsbasert etterforskning. Dette støttes av Politidirektoratet, som i innledningen til sin rapport «Nasjonal strategi for etterretning og analyse» fra 2007 uttaler at «strategiske og operative analyser skal gi ledelsen et godt beslutningsgrunnlag for effektive strategier og tiltak, samt best mulig utnyttelse av ressursene. Et viktig mål er å få hele politiorganisasjonen til å arbeide mer proaktivt og mindre hendelsesstyrt[...]». INTERPOL sier at dette fungerer når arbeidet er støttet av en standardisert, nasjonal etterretningsmodell, som tillater at politiet og andre relevante myndigheter, både nasjonalt og internasjonalt, kan dele informasjon. Hensikten er å senke barrierene for å fremme effektivitet og muliggjøre utarbeidelse av standardiserte prosedyrer og etablering av et godt samarbeidsmiljø.

For at den internasjonale miljøkriminali-

tetsbekjempelsen skal fungere, må man delta i det internasjonale samarbeidet. Godt internasjonalt samarbeid forutsetter igjen et tilsvarende godt nasjonalt samarbeid. Det er viktig at man samarbeider både internt i politiet og med andre relevante kontrollmyndigheter. Det må innarbeides gode rutiner for å involvere tilsynsmyndighetene i saker som omhandler miljøkriminalitet og vice versa. For norsk politi er dette blant annet omhandlet i politiloven, påtaleinstruksen, Riksadvokatens mål- og prioriteringsskriv for 2013, Politidirektoratets

« Det er viktig at politiet tar samarbeidsplikten på alvor, slik at sakene blir best mulig belyst og at tilsynene erfarer at det nytter å anmelde saker som kan omfatte miljøkriminalitet

miljørundskriv fra 2008, Riksadvokatens rundskriv om forurensning fra 1989 og arbeidsmiljøkriminalitet fra 1996.

En stor del av den alvorlige internasjonale miljøkriminaliteten er ifølge INTERPOL organisert. Det er derfor viktig at man også behandler miljøkriminalitet på linje med annen organisert kriminalitet. I Melding til Stortinget 2010–2011 (Meld. St. 7) *Kampen mot organisert kriminalitet – en felles innsats*, er også samarbeid trukket frem som et av hovedområdene den tidligere – og nåværende – regjering og stortinget ved Justiskomiteen mener politiet bør ha hovedfokus mot i kampen mot organisert kriminalitet:

«Det kreves en mer helhetlig tenkning i og mellom politidistriktene. Konkret betyr det å styrke og effektivisere politienhetenes evne til å samhandle bedre, informere og utveksle informasjon/data bedre og anvende og analysere kriminalitets"data" bedre. Mer helhetlig tenkning innebærer også bedre samhandling over etatsgrenser, mellom særorgan og Politidirektoratet, og mellom politietaten og og kontrolletatene, for eksempel tollmyndighetene.»

Det er nødvendig med samarbeidsfora der man skaper en felles forståelse av hvordan man best skal bekjempe miljøkriminaliteten. Et eksempel på et slikt tverretattlig samarbeidsforum er Sentralt miljøforum. Det er Politidirektoratet som har ansvaret for gjennomføring av møter i dette forumet. I disse møtene kan politiet og andre relevante myndigheter på miljøområdet møtes og diskutere prioriteringer og målsettinger samt etablere samarbeidsordninger. Det siste sentrale miljøforumet ble holdt i 2012.

Tilsynsmyndighetene sitter med god kunnskap om regelverket innenfor de ulike saksområdene og vil kunne bidra med viktig informasjon om relevante personer eller selskaper. Det er viktig at politiet tar denne samarbeidsplikten på alvor, slik at sakene blir best mulig belyst og at tilsynene erfarer at det nytter å anmelde saker som kan omfatte miljøkriminalitet.

Det er også viktig at miljøkriminalitetsstatistikken blir så presis som mulig. I dag er en stor del av miljøkrimsakene å regne som forseelser (se egen artikkel, s. 30, red.anm.). Når man ser hvilket internasjonalt fokus miljøkriminalitet har og virkningen det har på vår livskvalitet, sikkerhet og bærekraftige utvikling, fremstår dette som et etterslep fra en annen tid. Miljøsakene må vies større oppmerksomhet i kriminalstatistikken.

Foto 1: Spesialetterforsker Per Knut Vistad, sammen med politioverbetjent Tuva Brørby, foran restene av elfenben som ble brent på bål i 1989 og som den gang hadde en verdi på én million amerikanske dollar. Handlingen ble utført som et symbol på at Kenya ikke lenger ville tillate nedslaktingen av markedets etterspørsel etter elfenben.

Foto 2: Skilt i Nairobis nasjonalpark som forteller om elfenbenbålet fra 1989.

Foto 3: Flaggene fra alle FNs medlemsland som viser vei til FN-lokalene.

Tid for handling. Det var mange ulike myndigheter som var representert på møtet i Nairobi, men deler av møtet var også åpent for NGO-er (non-governmental organizations, red.anm.), akademikere og privat sektor. Det ble blant annet på faunaområdet holdt mange interessante og viktige foredrag om hvordan kriminaliteten utøves, hvordan den blir forsøkt bekjempet og flere arters bekymringsverdige status. Det ble fremmet mange forslag fra flere av de ulike representantene i løpet av møtet. Noen deltagere etterlyste handling, og det ble sagt at vi «nå må slutte å snakke og begynne å handle» og «the plan needs to leave the paper». Flere av de artene vi forsøker å beskytte, er kritisk truet og hvis vi ikke handler nå, står de i fare for å bli utryddet. Den kritiske situasjonen til neshornene og elefantene var et gjennomgående tema under møtet, og det ble debattert hvordan man skulle angripe dette.

Debatten belyste hvor omfattende og kompleks denne kriminaliteten er. Kriminaliteten omfatter alt fra krypskyttere, mellommenn, transportører, bakmenn og markedets etterspørsel. Det er stor fortjeneste å hente fra produktene av mange av de truede artene. Vaktene risikerer

livet for lav lønn, og bakmennene benytter seg av mer og mer sofistikerte og brutale måter å ta ut dyrene på, og smugle disse eller produkter av disse, over grensene. Ulovlig jakt skjer også ofte under dekke av å være lovlig, og det er et stort illegalt, globalt marked, med mange villige kjøpere av sluttproduktet, også i Europa (se artikkel «Hva foregår i vår bakgård?», av Pauline Verheij, Miljøkrim nr. 3, desember 2013). Bekjempelsen av denne typen kriminalitet krever derfor at landene samarbeider på bred front, og at alle medlemslandene bidrar i samarbeidet.

Også i Norge har vi mange arter som er sårbare og utrydningstruet, og som er underlagt handelsrestriksjoner gjennom den internasjonale CITES-regelverket. Det er viktig å være be-

visst at også Norge har mange sårbare arter som kan være utsatt for ulovlig uttak.

Sluttdokument med viktige agenda-punkter. Konferansen resulterte i et sluttdokument med tolv punkter, som var ment å skulle uttrykke de synspunkter som kom frem under møtet. Dokumentet var ment å presentere «en refleksjon av de brede perspektivene og tankene til deltagerne». Dokumentet skisserte i hovedtrekk opp at det er viktig å etterleve internasjonale miljøavtaler og håndheve disse, at miljølovgivningen er essensiell for sikkerheten og en bærekraftig utvikling, at samarbeid internasjonalt og nasjonalt er viktig og nødvendig, og at man må utvikle forebyggende strategier og styrke miljøkriminalitetsarbeidet.

En grytidlig morgen dro Per Knut og jeg på safari i Nairobi nasjonalpark, som ligger rett ved bygrensen. Der vi fikk se både neshorn, giraffer, impalaer, gnuer, gribber og mange andre dyr, der de hører hjemme; på den afrikanske savannen. Hvis vi i fremtiden også skal få denne muligheten, er det viktig at vi flytter temaet miljøkriminalitet opp på agendaen og gir det den plassen som er nødvendig.

«Konferansen resulterte i et sluttdokument med tolv punkter, som var ment å skulle uttrykke de synspunkter som kom frem under møtet»

I Nairobis nasjonalpark lever impalaene side om side med dyr som neshorn, giraffer, gnuer, gribber og løver. Hvis vi i fremtiden også skal få mulighet til å se disse dyrene i sitt naturlige habitat, er det viktig at vi flytter temaet miljøkriminalitet opp på agendaen og gir det den plassen som er nødvendig.

Tekst: Strategy Manager **Eve de Coning**, Project Scale, INTERPOL Environmental Crime Programme
// e.deconing@interpol.int

INTERPOL

INTERPOLs engasjement mot miljøkriminalitet

Mange vet nok at INTERPOL er en global politiorganisasjon, med kontorer i de aller fleste av verdens land. Noen har kanskje også støtt på INTERPOL i egen etterforskning, der en etterlyst person kan ha krysset landegrensene eller saken har internasjonale forgreninger. Men hva er egentlig INTERPOLs rolle internasjonalt, og hvordan skjøtter de den? Og hvordan bidrar INTERPOL til bekjempelsen av miljøkriminalitet?

INTERPOL er den største internasjonale politiorganisasjonen i verden, med 190 medlemsland, og er en sentral aktør innen politisamarbeid

lands NCB får navn etter hvilken by det ligger i, og «NCB Oslo» ligger ved Kripos. INTERPOLs hovedsekretariat har sete i Lyon i Frankrike, men organisasjonen har i tillegg syv regionale kontorer i Argentina, Elfenbenskysten, El Salvador, Kamerun, Kenya, Thailand og Zimbabwe. Hvert av disse kontorene har blant annet en miljøkrimansvarlig tilknyttet INTERPOLs underdirektorat for miljø sikkerhet (ENS) i Lyon. I 2014, året da organisasjonen feirer sitt 100-årsjubileum, åpner INTERPOL i tillegg et nytt forsknings- og innovasjonssenter i Singapore, med særlig fokus på cyberkriminalitet og IKT-sikkerhet. Dette nye senteret vil blant annet bidra til at INTERPOLs oppsyns- og koordinasjonssenter (CCC) er bemannet døgntilgjengelig med åttetimersvakter i tre tidssoner spredt mellom Buenos Aires, Lyon og Singapore (for øyeblikket fordeles dette mellom Lyon og Buenos Aires).

Informasjonsutveksling gjennom

I-24/7. Det er viktig å merke seg at INTERPOL ikke er et globalt etterforskningsorgan eller et slags verdensomspennende CIA, i motsetning til hva spenningsfilmer og -litteratur til tider kan gi inntrykk av. Snarere kan INTERPOL sammenliknes med en avansert telegrafstasjon, som i tillegg til å overbringe informasjon, etterretning og anmodninger, bidrar til å opprette kontakt og tilbyr faglig assistanse for å løse utfordringer knyttet til etterforskning og påtale av grensekryssende kriminalitet. Det er nok likevel selve *informasjonsutvekslingen* som er INTERPOLs hovedrolle, med nettverksbygging og koordinering mellom nasjonale politienheter over landegrensene som de viktigste tilleggsfunksjonene.

Med svært få unntak har INTERPOL sitt lokale kontaktpunkt i alle verdens land, og

« Med svært få unntak har INTERPOL sitt lokale kontaktpunkt i alle verdens land, og kan tilby en rekke verktøy og tjenester for å fremme politisamarbeid mellom disse medlemsstatene

over landegrensene. I hvert medlemsland har INTERPOL et nasjonalt kontaktpunkt, et såkalt «National Central Bureau» eller «NCB». Hvert

kan tilby en rekke verktøy og tjenester for å fremme politisamarbeid mellom disse medlemsstatene. Av INTERPOLs mest sentrale verktøy og tjenester kan nevnes kommunikasjonskanalen I-24/7, et døgnkontinuerlig, sikkert kommunikasjonsnettverk som alle medlemslands kontaktpunkter fritt kan bruke for å utveksle etterretning og informasjon direkte seg imellom. I Norge har Kripes og ØKOKRIM tilgang til I-24/7, og politiet kan gjøre søk i INTERPOLs databaser gjennom søkemotoren ELYSII. I tillegg sender, mottar og besvarer Kripes meldinger til og fra kontaktpunktene i utlandet gjennom I-24/7. Noen land har utvidet sin tilgang til I-24/7 til for eksempel kystvakt og sentrale tilsynsmyndigheter. En slik utvidelse av I-24/7 er opp til hvert enkeltland å avgjøre.

Databasetjenester. Etterretning og informasjon som deles mellom medlemslandene, blir registrert i INTERPOLs databaser dersom landene gir tillatelse til dette. Disse databasene benyttes av INTERPOL til strategiske og taktiske etterretningsanalyser. I tillegg har INTERPOL en rekke spesialdatabaser, hvor de viktigste er INTERPOLs varslingssystem med sirkulærer, som vi skal komme tilbake til, og databaser over stjålne og tapte reisedokumenter, fingeravtrykk, DNA-profiler, bilder og filmer av overgrep mot barn, skytevåpen, samt stjålne kunstverk, biler og båter. Databasenes hovedfunksjon er å bistå nasjonale politimyndigheter i deres etterforskning i enkeltsaker og toll- og immigrasjonsmyndigheter i utøvelsen av deres kontrollfunksjon. Mange passkontroller er knyttet direkte opp mot INTERPOLs databaser for å identifisere reisende som er etterlyst for kriminell virksomhet, eller avdekke bruk av stjålne reisedokumenter. I tillegg finnes også analysedatabaser, som databasen for analyse av piratvirksomhet, som benyttes for å utarbeide taktiske etterretningsanalyseprodukter for å bekjempe sjørøveri og annen kriminell virksomhet til havs.

Faglig bistand. Foruten å utvikle og opprettholde databaser og kommunikasjonsplattformer har INTERPOLs sekretariat også fagmiljøer med inngående kunnskap om kriminalitetsbildet i en særlig geografisk region eller innen et særskilt felt. Disse er inndelt i direktorater og underdirektorater, der miljø sikkerhet ivaretas av underdirektoratet for miljø sikkerhet (ENS). ENS er et av INTERPOLs største underdirektorater, med nærmere 30 ansatte fra hele verden. Disse er enten kontraktansatte fageksperter eller politi-

« **INTERPOL i flere år har hatt en eksponentiell økning i miljøkriminaliteter**

tjenestepersoner med spisskompetanse sendt i utenlandstjeneste av sine nasjonale myndigheter. For øyeblikket har ENS polititjenestepersoner i utenlandstjeneste fra Brazil, Nederland og Kina. Det er ikke uvanlig at polititjenestepersoner i utenlandstjeneste går over i kontraktstillinger når utenlandstjenesten opphører, dersom de er involvert i koordineringen av uavsluttede prosjekter eller etterretningsoperasjoner.

INTERPOLs satsning mot miljøkriminalitet. Bekjempelse av miljøkriminalitet er et relativt nytt satsningsområde for INTERPOL. ENS ble først opprettet som et prosjekt (miljøkrimprogrammet) i 2009/2010 av David Higgins fra Australia. Sist oktober ble programmet omorganisert til et eget underdirektorat med David Higgins som nyoppnevnt avdelingsdirektør. Dette kom som en følge av at INTERPOL i flere år har hatt en eksponentiell økning i miljøkriminaliteter, og at medlemslandene selv i en resolusjonstekst vedtatt av INTERPOLs hovedforsamling i 2010 bad om at INTERPOL skulle

styrkes innen miljøkriminalitet. Økonomisk sett er imidlertid ENS utelukkende eksternfinansiert. Blant de viktigste bidragsyterne er norske Norad, USAs USAID, tyske GIZ, og en rekke ideelle organisasjoner, som Pew Charitable Trusts og IFAW. Virksomheten dekkes ikke av INTERPOLs eget budsjett bestående av driftsmidler fra medlemsstatsbidrag.

Hovedoppgaven for ENS er å påse at INTERPOLs generelle verktøy og tjenester også benyttes mot miljøkriminalitet. ENS har for øyeblikket fem fokusprosjekter:

- **prosjekt Scale** mot fiskerikriminalitet,
- **prosjekt Wisdom** mot ulovlig elfenben- og neshornhandel,
- **prosjekt Eden** mot ulovlig handel av og forurensning fra farlig og giftig avfall,
- **prosjekt Predator** mot ulovlig handel av tigre og større kattedyr, og
- **prosjekt Leaf** mot ulovlig hogst.

Av disse støtter Norge særlig arbeidet mot fiskerikriminalitet og ulovlig hogst, og Norge var instrumentelt med i opprettelsen av prosjekt Scale i 2013. INTERPOL ENS fremmer også politisamarbeid over landegrensene på andre felt innen miljøkriminalitet, men denne aktiviteten er i større grad ad hoc.

En annen viktig oppgave INTERPOL ENS har, er å bidra med kunnskapsutveksling og kapasitetsbygging innen samarbeid over landegrensene om etterforskning av miljøkriminalitet. INTERPOL ENS organiserer regelmessig workshops og seminarer, alene eller i samarbeid med medlemsstater eller organisasjoner, der formålet er å styrke etterforskningskompetansen ute i felten samt bidra til en effektiv bruk av INTERPOLs verktøy og tjenester. Dersom en medlemsstat står ovenfor en særlig komplisert sak som de ønsker assistanse med, som for eksempel beslag, bevisinnhenting, vitneavhør e.l. med en internasjonal dimensjon, så kan INTERPOL ENS sende et ekspertteam for å bistå etterforskningsenhetene i medlemslandet. I fjor

bisto INTERPOL ENS blant annet Sri Lanka og flere vestafrikanske land med etterforskingseks-pertise, særlig innen ulovlig handel av elfenben.

INTERPOL ENS' viktigste støtteorgan er den nyopprettede komitéen for etterlevelse og håndhevelse av miljøvern (ECEC), som ledes av en gruppe høytstående representanter fra ulike nasjonale miljøtilsyn og -politienheter. ECEC ble dannet i november i fjor under UNEP-INTERPOL-konferansen i Nairobi, Kenya, der også samtlige av arbeidsgruppene innen miljøkriminalitet hadde møter. Arbeidsgruppene er organisert under ECEC, og finnes på feltene fiskeri-, forurensings- og dyrelivskriminalitet. Det er i disse dager også snakk om å opprette en ny arbeidsgruppe mot ulovlig hogst. Gjennom disse arbeidsgruppene informerer medlemslandene hverandre om særlige miljøutfordringer, de deler erfaringer fra saker de har jobbet med siden forrige møte, og de legger arbeidsplaner for felles prosjekter for kommende periode. Gruppene har også en sterkt nettverksbyggende funksjon, og danner ofte grunnlaget for operasjonell virksomhet over landegrensene. Det kan nevnes at det norske Fiskeriforvaltningens analysenettverk (FFA) leder arbeidsgruppen mot fiskerikriminalitet, og

at ØKOKRIM og andre norske institusjoner, som Fiskeridirektoratet og Politihøgskolen, regelmessig deltar på gruppemøtene. Fiskeridirektoratet leder blant annet etterretningsanalyseprosjektet hos arbeidsgruppen mot fiskerikriminalitet.

Bruk av INTERPOLs varslingssystemer i kampen mot miljøkriminalitet. Et av Underdirektoratet for miljø sikkerhets (ENS) viktigste bidrag internasjonalt er å rette søkelyset mot særlig alvorlige former for internasjonal mil-

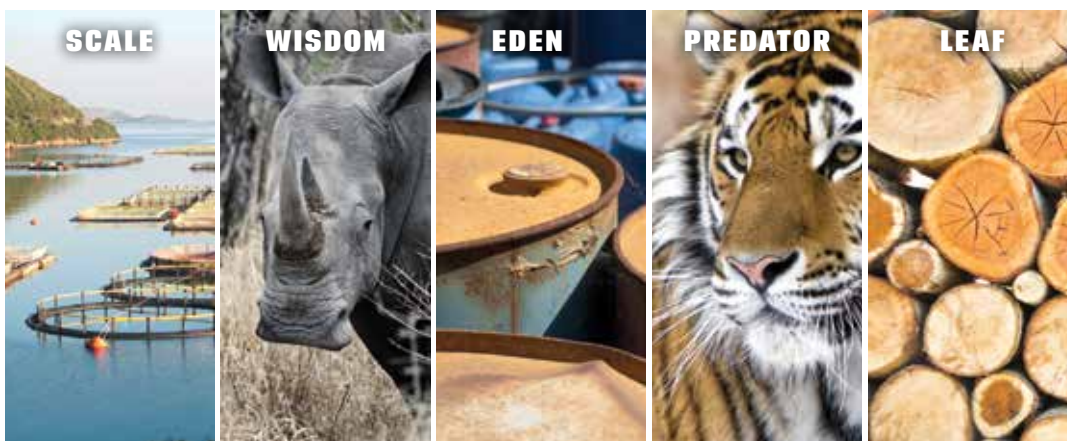
« Ved å benytte seg av INTERPOLs lilla sirkulærer kan man bidra til økt kunnskap om både fremgangsmåte og utfordringer innen miljøkriminalitet

jøkriminalitet og styrke kunnskapen om disse. Dette er viktig fordi hvert enkelt land gjerne bare har kjennskap til den delen av den kriminelle

virksomheten som foregår innenfor deres landegrenser. I mange tilfeller klarer ikke landene hver for seg å danne seg et fullstendig bilde av aktiviteten og dens skadeomfang eller alvorlighetsgrad. Ved å benytte seg av INTERPOLs lilla sirkulærer, som er en slags kunnskapsbank med erfaringer fra etterforskning over hele verden, kan man bidra til økt kunnskap om både fremgangsmåte og utfordringer innen miljøkriminalitet.

Et tenkt eksempel kan være en mattilsyns-sak i Norge, der kanskje fisk med feilaktig arts-deklarasjon importeres til landet. I realiteten viser dette seg å være siste ledd i et større kriminalitetskompleks med forgreninger til internasjonal, organisert fiskerikriminalitet og også menneskehandel og skattekriminalitet. Uten kjennskap til det større kriminalitetsbildet, den nære tilknytningen man av og til ser mellom blant annet fiskerikriminalitet, menneskehandel og skattekriminalitet, samt metoder og risikomomenter knyttet til hvitvasking av fisk (såkalt «fish laundring»), og skadeomfanget av fiskerikriminalitet internasjonalt, vil en slik sak trolig ende med tilbakesending uten videre etterforskning av aktører, pengestrømmer og forbindelser til kjente, organiserte, kriminelle

Grunnet en eksponentiell økning i miljøkrimsaker jobber ENS – underdirektoratet for miljø sikkerhet – for å påse at INTERPOLs generelle verktøy og tjenester også benyttes mot miljøkriminalitet. For tiden har ENS fem fokusprosjekter: prosjekt **Scale**, prosjekt **Wisdom**, prosjekt **Eden**, prosjekt **Predator** og prosjekt **Leaf**.

Alle offentlig tilgjengelige sirkulærer kan ses på www.interpol.int.

nettverk. I så tilfelle oppnår de kriminelle aktørene profitten de forsøkte å tilegne seg med virksomheten. Søker man kunnskap utover den enkelte saken, vil man lettere oppnå et helhetlig bilde og kan ta helhetlige skritt for å bekjempe denne formen for kriminalitet.

INTERPOLs varslingsverktøy og -tjenester. INTERPOL har to verktøy for å dele kunnskap om nye og endrede former for kriminalitetsutøvelse: INTERPOLs lilla sirkulærer («Purple Notices»), som brukes til å dele informasjon om modus operandi, gjenstander, utstyr og skjulemetoder som kriminelle benytter, og INTERPOL-varsler («INTERPOL Alerts»). Utover å advare om metodebruk og konkrete hendelser innenfor denne kriminalitetsformen vil et lilla sirkulære eller et INTERPOL-varsel ofte også lede til en del informasjonsutveksling mellom landene, som igjen bidrar til å belyse kriminalitetsbildet i sin helhet.

Varslingsverktøyene er ganske like, bortsett fra at et lilla sirkulære kunngjøres offentlig gjennom INTERPOLs nettsider (www.interpol.int), mens et varsel kun blir delt med INTERPOLs kontaktpunkter for distribusjon til politi- og påtalemyndigheter. En av fordelene med et lilla sirkulære er at det også kan deles fritt med andre internasjonale og regionale organisasjoner mot fiskerikriminalitet, slik som Europakommisjonen og de mange regionale fiskeriforvaltningsorganisasjonene som INTERPOL ENS samarbeider med på dette feltet. En ulempe er at et offentlig lilla sirkulære av naturlige grunner ikke kan inneholde like detaljerte opplysninger som et INTERPOL-varsel. Man kan dermed måtte utelukke informasjon som kunne vært praktisk å ha ved en etterforskning.

Hvordan utarbeides et lilla sirkulære?

I utgangspunktet er det gjerne et tilsyns- eller kontrollorgan innen miljøvern som skriver et lilla sirkulære om miljøkriminalitet. I Norge har Fiskeridirektoratet sponset et lilla sirkulære (se

Lilla sirkulærer er ikke de eneste sirkulærer som er relevante mot miljøkriminalitet. Særlig de røde sirkulærer, som benyttes til etterlysning av kriminelle, kan være relevante.

boks), men det kunne like gjerne vært gjort av et hvilket som helst annet direktorat eller en politienhet. Det lilla sirkulæret blir utformet av disse enhetene i samarbeid med den nasjonale koordineringsenheten og med assistanse fra ENS i Lyon. Deretter sendes det av Kripos (som nasjonalt kontaktpunkt) via I-24/7 til INTERPOLs sekretariat i Lyon, der en egen seksjon gjennomgår sirkulæret for å sikre at det imøtekommer INTERPOLs regler for databehandling. Deretter klargjøres sirkulæret for publisering. Dette trenger ikke å ta lang tid. En versjon på et av INTERPOLs fire offisielle språk (arabisk, engelsk, fransk og spansk) vil være tilgjengelig nokså umiddelbart, og en oversettelse i hvert av de tre øvrige språkene vil foreligge innen omlag en uke.

Når sirkulæret publiseres, varsles også alle kontaktpunktene i verden gjennom I-24/7, og ENS følger opp en uke senere med oversettelsene. Dersom det lilla sirkulæret skal offentliggjøres, legges det i tillegg ut en link på INTERPOLs nettsider, gjerne sammen med en nyhetssak og en pressemelding, dersom det er et ønske om å skape litt blest om saken.

Lilla sirkulærer om fiskerikriminalitet i senere tid.

Ettersom fiskerikriminalitet er et relativt nytt fagfelt INTERPOL, har medlemslandene det siste året utgitt hele fem lilla sirkulærer. Det første, sponset av Norge, er gjengitt her. Dette sirkulæret omhandler fiskefartøyet

Snake, som har vært involvert i utstrakt ulovlig, urapportert og uregulert fiske. Eier- og kontrollinteressene i Snake benytter seg av en velkjent flagghoppeteknikk, der de aktivt unngår myndighetsutøvelse ved å omregistrere fartøyet i stadig nye flaggstater. I ettertid har New Zealand sponset et lilla sirkulære på fiskefartøyet Thunder, som benytter en lignende fremgangsmåte som Snake.

Costa Rica har sponset et lilla sirkulære som beskriver en teknikk benyttet for å omgå reguleringene av haifiske. Disse reguleringene krever at haifinnen ikke fjernes fra haien før lossing (en såkalt «fins naturally attached» eller «FNA»-regulering). Dette gjøres for at fiskemannskapet ikke skal kunne kvitte seg med kadaveret til havs og fylle lasterommene med haifinner. Hensikten er å svekke fartøyenes lastekapasitet og dermed begrense haifisket. Aktørene i denne saken hadde utviklet en spesiell pakketeknikk der en stripe hud langs hele haiens rygg ble sirlig skåret til, omhyggelig pakket og deretter presentert i havn som små haier med særdeles store ryggfinner.

På nyåret sponset Sør-Afrika to lilla sirkulærer om to statsløse fartøy som var under etterforskning mistenkt for identitetstyverier (fartøyene utgir seg for å være noen andre enn dem de er), ulovlig fiske og arbeidsmiljøkriminalitet, og som rømte fra havnen mens de var tilbakeholdt av sørafrikanske myndigheter.

Andre INTERPOL-sirkulærer mot miljøkriminalitet.

Avslutningsvis bør det nevnes at lilla sirkulærer ikke er de eneste av INTERPOLs sirkulærer som er relevante mot miljøkriminalitet. Særlig INTERPOLs røde sirkulærer, som benyttes til etterlysning av kriminelle, kan være relevante. Både røde og lilla sirkulærer har med hell vært benyttet blant annet i etterforskning og politisamarbeid over landegrensene i bekjempelsen av organiserte, kriminelle nettverk involvert i ulovlig handel av neshorn, elfenben, pangolin-skjell og teakstammer.

Tekst: førstestatsadvokat **Tarjei Istad**, ØKOKRIM / Foto: **Eurojust**
// tarjei.istad@politiet.no

Hva kan Eurojust bidra med i saker om miljøkriminalitet?

Dette var det overordnede spørsmålet på møtet med tittelen «Towards an Enhanced Coordination of Environmental Crime Prosecutions across the EU: the Role of Eurojust», som ble arrangert i Haag 27.–28. november i fjor. Så godt som alle 27 medlemslandene deltok på møtet, de fleste med flere representanter.

Initiativtager til møtet var Leif Görts fra den svenske Eurojust-desken, og det var også han som ledet møtet. Møtet kom i stand etter at College of Eurojust hadde vedtatt et strategisk prosjekt om bekjempelse av miljøkriminalitet i april 2013. I sin innledning sa Görts at bakgrunnen for prosjektet og møtet var en antakelse om at mye alvorlig miljøkriminalitet er grensekryssende, samtidig som felles etterforskning og irettføring kommer i stand i altfor liten grad. Videre synes innsats og tilnærming å variere mye mellom medlemsstatene.

Store ulikheter, felles utfordringer.

Det siste ble bekreftet under gjennomgangen av spørreundersøkelsen som var gjennomført i forkant av møtet. Straffen for liknende lovbrudd kan variere fra noen tusen euro i bot i ett land til flere hundre tusen i et annet land. Noen stater

setter mye inn på å stille fysiske personer til ansvar, andre nytter nesten utelukkende foretaksstraff. Et hett diskusjonstema i EU nå er om miljøkriminalitet skal kunne resultere i ubetinget fengsel eller ikke.

Det er mange som misunner Norge en sentral enhet som ØKOKRIM i innsatsen mot miljøkriminalitet. Til gjengjeld har mange land en bedre utviklet organisasjon lokalt, særlig ved at det er utpekt statsadvokater med et særlig ansvar for området. I Sverige har man cirka 20 slike miljøstatsadvokater, hvorav tre deltok på dette møtet.

« Etterforskning krever ofte særlig kompetanse, noe politiet i liten grad har bygget opp

Selv om det er store ulikheter, er utfordringene felles. Miljøkriminalitet sees ikke på som en særlig alvorlig kriminalitetsform, og strafferammene er lave. Etterforskning krever ofte særlig kompetanse, noe politiet i liten grad har bygget opp. I mange saker er det behov for sakkyndighet, og det kan være vanskelig å påvise

noen konkret skade på miljøet. Europol pekte på at ulovligheter gjerne skjer i ly av ellers lovlig virksomhet, og at alvorlig miljøkriminalitet ofte er en del av organisert kriminalitet med et klart vinningsmotiv, for eksempel på avfallsområdet. Til tross for alvoret i sakene er bevissikring vanskelig fordi det ofte krever ekspertise, og strafferammene gir små muligheter til bruk av utradisjonelle etterforskningsmetoder.

Joint Investigation Team. I slike saker kan Eurojust spille en viktig rolle. De ansatte der yter rask og velvillig hjelp, slik at man kan komme kjapt i gang med samarbeid med politi og påtalemyndighet i andre land. Det kan være enkle ting som å finne frem til rett politidistrikt og kontaktperson i vedkommende land eller sette opp et møte mellom etterforskere og jurister fra andre medlemsland. I en sak om avfallstransport satte Eurojust opp et videolinkmøte mellom ØKOKRIM og våre kolleger i Nederland, noe som fungerte meget godt og sparte oss for tid og reise.

I egnede saker kan Eurojust legge til rette for et Joint Investigation Team (JIT). En JIT er en koordinert etterforskning i flere land, hvor man kan sikre felles målsettinger om prioritet, fortløpende utveksling av bevis uten rettsanmodning og for eksempel ha felles aksjonsda-

Les mer om møtet og Eurojusts arbeid mot miljøkriminalitet i Eurojust News, Issue No. 10 2013, som er å finne på Eurojusts nettsider.

ger. En JIT opprettes for et begrenset tidsrom og med bestemte teamdeltakere fra politi og påtale i involverte land, og det forutsettes at det er iverksatt (skjult eller åpen) etterforskning i landene som deltar. Teamdeltakerne kan være samlokalisert, men vanligst er det at hver arbeider med sin del av saken fra hjemlandet mens man har løpende kontakt på e-post og telefon og heller møtes ved behov. Europol kan også ta del i en JIT. Europol og Eurojusts rolle er normalt koordinering, det er etterforskerne i de involverte landene som står for selve etterforskningen. En særlig fordel ved JIT er at Eurojust kan bidra til dekning av de merkostnadene det medfører at etterforskningen er grensekryssende, se nærmere under «JITs funding» på Eurojusts hjemmesider.

Norge meldte seg inn i påtalenettverk.

I saker om grensekryssende miljøkriminalitet håndhever den enkelte stat ofte det samme EU/EØS-regelverket. Samtidig er det ikke så ofte den enkelte påtalejurist får en slik sak på bordet, heller ikke vi som kun jobber med miljøkriminalitet. Det er følgelig et stort behov for å kunne utveksle erfaringer og mønsterpraksis uformelt og enkelt. Norge meldte seg derfor inn i ENPE (European Network of Prosecutors for the Environment) på møtet i Haag. Nettverket ble etablert i 2012 og ledes av Jonathan Robinson, Head of Legal Services and Resources, UK Environment Agency. Vi håper nettverket kan bli det verkstedet det er tenkt å være, og Norge vil bidra i så måte.

Storbritannia + Sverige + Finland + Eurojust = domfellelser.

I arbeidsmøtet om handel med truede arter gikk Storbritannia gjennom en sak om eggroveri med forgreninger til Sverige og Finland. Over 200 egg ble funnet på tiltaltes bopel. Han hadde et hemmelig rom bak en innfelt bokhylle som kunne svinges frem. Aktor i saken, Kate Fleming, redegjorde for bevis som det er verdt å se etter i liknende saker:

- Tiltalte hadde ført en loggbok fra sine samlerturer.
- Sammen med eggene lå det fjær fra den aktuelle fuglearten for å bevise art.
- Tiltalte førte en katalog med datakort om hvert egg.
- E-poster dokumenterte fortøllinger, kjøp, priser osv.
- Utstyr til å blåse og preparere egg, noe som viser at tiltalte hadde plukket egg selv.

Tiltalen gikk på handel med ulovlig ervervede egg. Straffen ble satt til 220 timer samfunnsstraff etter at tiltalte hadde erkjent straffskyld. Eggene ble tilbudt til museer og til utdanningsformål, og de som ikke ble tatt imot, ble destruert. Fleming understreket viktigheten av destruksjon, for det sender et klart signal om at eggene kun hører hjemme i vill natur og ikke er noe å ta vare på når de tatt ut av naturen.

Saken resulterte i straffesaker i Sverige og Finland også. I en koordinert ransaking fant man om lag 10 000 (!) egg hjemme hos den finske samleren, blant annet et meget verdifullt egg fra

en fugl som ble erklært utryddet på 1600-tallet. Aktor i Finland, Jarmo Rintala, kunne fortelle at det er mulig å finne prislister som brukes i den illegale handelen.

Eurojust hjalp til med å etablere og finansiere en JIT i saken, noe alle involverte mente bidro meget positivt til resultatet. Saken er også et eksempel på at andre enn politietterforskere og påtalejurister kan delta i en JIT, da en ornitolog var med som ekspert og artsbestemte egg. Alle eggene måtte vurderes fordi flere var feilmerket hos tiltalte ettersom det er vanlig at eggssamlere lurer hverandre for å oppnå bedre pris.

Bruk Eurojust i miljøraker. Eurojust har mye å bidra med i saker om miljøkriminalitet. ØKOKRIM setter stor pris på initiativet som er tatt. Vi vil bidra etter beste evne, og håper at lokalt politi i større grad benytter denne lett tilgjengelige muligheten i saker med forgreninger til utlandet. Det vil ofte finnes erfaring med bruk av Eurojust i politidistriktet fra for eksempel narkotikasaker.

Eurojusts fokus på miljøkriminalitet passer godt inn i bildet av et kriminalitetsområde som Europa virkelig har fått øynene opp for de siste årene, etter hvert som alvorlige saker om særlig avfallsdumping er blitt avdekket. EU-kommisjonen skal i gang med kontroll av medlemsstatenes gjennomføring av miljøkriminalitetsdirektivet (direktiv 2008/99/EC om vern av miljøet ved strafferettslige bestemmelser), og miljøkriminalitet ligger godt an til å bli satsningsområde i Europol i 2015.

Tekst/foto: politioverbetjent **Kenneth Didriksen**, ØKOKRIM / Foto: **Politihøgskolen**
// kenneth.didriksen@politiet.no

Organisert kriminalitet i mange former

Nyleg blei det etablert eit norskstøtta samarbeidsforum kalla Global Initiative against Transnational Organised Crime, for å freiste å blåse nytt liv i debatten om korleis ein effektivt kan kjempe mot organisert kriminalitet og ulovleg handel, og bli betre på å motverke nye trugslar.

I starten av januar inviterte Konsortium for forskning om terrorisme og internasjonal kriminalitet til seminar på Politihøgskolen i Oslo. Seminaret fekk stønad frå Utanriksdepartementet og Jus-

Global Initiative against Transnational Organised Crime, og rapportar som dei har produsert. Mellom anna tok dei for seg ulovleg handel og organisert kriminalitet og korleis dette verker på styresett og tryggleik.

Direktøren og primus motor i organisasjonen er Mark Shaw, som mellom anna har lang erfaring frå fredsbevarande operasjonar i Afrika, og har ti års fartstid frå UNODC. I tillegg har Shaw også vore engasjert som direktør i arbeidet med å analysere korleis ein jobbar med tryggleik i heimlandet hans, Sør-Afrika, etter at apartheid var avskaffa.

Nye trugslar og innfallsvinklar. Forumet, ein såkalla NGO, engasjerer seg mot organisert kriminalitet i mange former, og ser også etter moglege fellestrekk. I rapportens form tek denne

organisasjonen opp tema som våpensmugling, datakriminalitet, narkotika, miljøkriminalitet, økonomisk kriminalitet, menneskehandel og piratverksemd og ser dei i samheng med vilkåra i område som opplever stor uro som følgje av maktkampar, naturkatastrofar og fattigdom. Global Initiative jobbar tett med både nasjonale styresmakter og internasjonale nettverk og organisasjonar, og ønskjer å vise korleis organisert kriminalitet påverkar samfunnet i stor skala, og korleis ein kan førebyggje og forhindre dette.

«Analyzing Organized Crime – What to Watch in 2014» er tittelen på ein rapport med ei ti-på-topp-liste over dei nøkkelområda som blir mest aktuelle dei neste åra.

Du kan lese meir om forumet og laste ned denne og andre rapportar på www.globalinitiative.net.

« Global Initiative ønskjer å vise korleis organisert kriminalitet påverkar samfunnet i stor skala, og korleis ein kan førebyggje og forhindre dette

tis- og beredskapsdepartementet, og målet var å presentere dette forumet, Network of the

Tingrett

Fengsel for ulovlig innførsel av fremmede arter og grovt bedrageri av rovilterstatningsordningen

TKISA-2013-137704 – Kristiansand tingrett

Kristiansand tingrett har dømt en sauebonde i Åseral til fengsel i ett år og tre måneder for grovt bedrageri av erstatningsordningen for rovviltskader på bufe og for grov miljøkriminalitet ved utsetting av fremmede svartelistede arter i norsk fauna, som blant annet mårhund og vaskebjørner.

Mårhunden er en særlig farlig smittebærer og -spreader av blant annet rabies og parasitter som også kan smitte til husdyr og mennesker. Mårhunden utgjør et stort problem i blant annet Finland, hvor det finnes cirka en million dyr i vill tilstand. Sauebonden holdt fire mårhunder, fire vaskebjørner, tre nesebjørner og to amerikanske ekorn (chip munks) på gården og lot dem yngle. Dersom dyrene hadde sluppet ut i norsk sørlandsnatur ville mårhundene og vaskebjørnene vært i stand til å spre seg raskt og yngle i stort antall i løpet av få år. Disse fremmede artene har evne til å fortrenge andre arter i stor grad og er altetende. Dersom de kommer opp i større antall

utgjør de en stor trussel for alle våre fuglearter som legger reir på og nær bakken. Det gjelder flere av våre skogsfugler og sjøfuglene langs kysten. En vaskebjørn hadde påviselig rømt fra gården, om det gjaldt flere er fortsatt uvisst. Gårdbrukeren ble også dømt for flere tilfeller av inhuman jakt på rådyr.

Alle de fremmede artene som ble funnet på gården ble avlivet, og mårhundene og vaskebjørnene obdusert og sjekket for parasitter. Vaskebjørnene var infisert av en svært hardfør parasitt, *Baylisascaris procyonis*, som tidligere ikke er påvist i Norge. Denne parasitten kan smitte videre til andre dyr og mennesker hvilket har vekket bekymring hos veterinærmyndighetene. I verste fall kan spredning av parasitten (og andre som mårhunden er bærer av) gjøre at vi ikke kan bruke vår natur slik vi er vant til. Avføring og urin fra disse fremmede artene kan gjøre det utrygt å plukke bær og sopp eller å dyrke grønnsaker på friland. Sterke allmennpreventive hensyn gjør seg gjeldende i en slik sak, og retten var derfor «enig i at det må ilegges en streng straff for overtredelsene».

Straffereaksjonen mot bedrageriet på til sammen 680 937 kroner fra rovilterstatningsordningen, er den første i sitt slag i Norge. Dommen er viktig vurdert mot at erstatningsordningen også gir direkte grunnlagstall for rov-

viltforvaltningen. Det var omfattende bevisførsel knyttet til bedragerispørsmålet og komplekse analyser av ulike driftsparametere ved tiltaltes sauedrift og fremsatte erstatningskrav.

Miljøkrimavdelingen ved ØKOKRIM bisto som medaktør i saken knyttet til innførselen av fremmede arter.

Dommen er rettskraftig.

Fengsel for ulovlig høsting av havørnegg

13-175645MED-DALA /13-175658MED-DALA – Dalane tingrett

To personer er dømt til henholdsvis 45 dager ubetinget og 21 dager betinget fengsel for å ha tatt et egg fra et havørnpar på Eigerøya i Eigersund. De tiltalte ble observert og tatt kort tid etter den ulovlige sankingen av politiet som var på oppsyn i området. Politiets raske reaksjon gjorde det mulig å legge egget tilbake i reiret.

Under ransaking på en av de tiltaltes bopel ble det funnet et havørnegg som var ulovlig sanket ved en tidligere anledning. På bakgrunn av DNA-analyser presentert under bevisførselen, la retten til grunn at havørnegget som ble funnet hjemme hos tiltalte stammer fra det samme

Foto 1: Fylkesmannen i Agder

Foto 2/faksimile: Dalane tidene – Ulf Svensen – http://dalane-tidende.no/index.php?page=vis_nyhet&NyhetID=10849

havørnparet som det nye egget ble tatt fra.

Retten la videre til grunn at de to tiltalte var sammen om den straffbare handling. Begge hadde på selvstendig grunnlag gjort seg skyldig i «høsting eller annet uttak» av havørnegg uten tillatelse, blant annet annet gjennom å fire og heise hverandre ned skrenten til fjellhyllen hvor havørnreiret befant seg. Egget funnet på bopel ble gjenstand for inndragning.

En av de tiltalte har også kort tid forut for saken i Dalane tingrett blitt dømt for overtredelse av CITES-regelverket for ulovlig innførsel av 10 papegøyer.

Dommen er rettskraftig for én av de tiltalte.

Betinget fengsel for ulovlig innførsel av grå jaco papegøyer på CITES-II listen

13-156198MED-HALD

– Halden tingrett

En av de tiltalte i Havørnegg-saken ble i desember 2013 av Halden tingrett dømt for ulovlig innførsel av i alt 12 grå jaco papegøyer (*Psittacus erithacus*), en art som står på CITES-II listen. Overtredelsen ble ansett som grov og foretatt under særlig skjerpende omstendigheter, hvilket ble et særskilt tema på grunn av at saken hadde blitt gammel og spørsmålet om foreldelse kom opp. Retten kom til at overtredelsen av både innførsle- og utførsleloven og tolloven var å anse som grov og foretatt under særlig skjerpende omstendigheter, blant annet som følge av at handlingen var overlatt og med vinnings hensikt. Ingen av overtredelsene i tiltalen var således foreldet.

Tiltalte kjente godt til CITES-regelverket og tok en kalkulert risiko. Med utgangspunkt i påstand om 30 dagers ubetinget fengsel ble

straffen gjort betinget av hensyn til at saken var blitt gammel (november 2010). Saken er anket

Betinget fengsel for hensettelse av stort antall kjøretøy i naturen

TLARV-2013-144360 – TLARV-2013-144370

– Larvik tingrett

To tiltalte hadde hensatt en rekke lastebiler, busser, anleggsmaskiner og personbiler i naturen uten å foreta forsvarlig miljøsanering. Kjøretøyene ble ansett som «avfall», jf. forurensningsloven § 79 første ledd bokstav a, jf. § 28. Miljøfarlige stoffer kunne renne ut og føre til uopprettelige skader både på miljø og helse, og kan hope seg opp i levende organismer og gi langtidsvirkninger som kreft, reproduksjonsskader og arvestoffskader. Begge de tiltalte ble dømt til 45 dagers betinget fengsel og bot på henholdsvis 75 000 kroner og 50 000 kroner.

Det var også nedlagt påstand om inndragning i saken, dvs. av alle de hensatte kjøretøyene. Retten tok ikke påstanden om inndragning til følge med denne begrunnelse:

Retten har kommet til at kjøretøyene er å anse som «avfall». Av den grunn ser retten det som svært lite hensiktsmessig at søppel inndras til fordel for statskassen.

Når de tiltalte ikke har etterkommet pålegg om opprydning av avfall i henhold til forurensningsloven § 37, kan forurensningsmyndighetene administrativt sørge for iverksetting av opprydningstiltak med hjemmel i forurensningsloven § 74 første ledd. Kostandene til tiltakene kan etter dette kreves dekket av de tiltalte som eier avfallet, jf. forurensningsloven § 76 første ledd. Om kjøretøyene skulle inndras til det offentlige, og eiendomsretten går over, vil forurensningsmyndighetene ikke kunne kreve kostnadene til

opprydningen dekket av de tiltalte.

Dette vitner om en pragmatisk tilnærming til problemstillingen fra rettens side og godt forankret i forurensere-skal-betale prinsippet.

Høyesterett

Spørsmål om felling av totalfredet hønsehauk var straffri, fordi den ble foretatt i nødverge for en høne.

HR-2014-497-A

Saken gjaldt spørsmål om felling av totalfredet hønsehauk var straffri, fordi den ble foretatt i nødverge for en høne, jf. naturmangfoldloven § 75, jf. § 15 og § 17 andre ledd andre punktum. Tingretten mente at avliving i medhold av § 17 andre ledd andre punktum bare kunne skje når det «må anses påkrevd» for å verne dyr som nevnt i bestemmelsen, og kom til at dette kravet ikke var oppfylt i denne saken. Lagmannsretten var enig i tingrettens tolkning av naturmangfoldloven § 17 andre ledd andre punktum, men kom til at avlivingen av hønsehauken var påkrevd. Hovedspørsmålet for tingretten og lagmannsretten var derfor grensen for når avliving «må anses påkrevd», og hvilke handlingsalternativer som eventuelt må være vurdert og uttømt før unntaksregelen i § 17 kommer til anvendelse. Dette spørsmålet ble for eksempel ikke behandlet direkte hønsehaukdommen i Rt-1997-1341 etter den gamle viltlovens § 11 andre ledd.

Lovendringen fra viltlovens § 11 andre ledd til naturmangfoldloven § 17 andre ledd andre punktum ble avgjørende for Høyesterett i denne nye hønsehauksaken. Naturmangfoldlovens nødvergebestemmelse har fått en annen ordlyd enn i den gamle viltloven. Høyesterett ut-

taler at naturmangfoldloven § 17 andre ledd andre punktum reiser spørsmål om det kan innfortolkes et krav i loven om at felling «må anses påkrevd» for å verne dyr som er nevnt i bestemmelsen, herunder fjørfe.

Høyesterett la til grunn at ordlyden ikke oppstiller et slikt vilkår, og at bestemmelsen heller ikke inneholder noen henvisning til andre ledd første punktum der dette vilkåret er inntatt. Om det kunne innfortolkes et slikt tilleggsvilkår slik både tingretten og lagmannsretten hadde gjort, måtte vurderes på bakgrunn av kravet om at ingen kan straffes uten hjemmel i lov, slik dette er forankret i Grunnloven § 96 og EMK artikkel 7. Høyesterett viser til at det i nyere høyesterettspraksis er foretatt innstramning av kravet til presis gjengivelse av det objektive gjerningsinnholdet i straffebestemmelser. Videre viser Høyesterett til at Grunnloven § 96 stiller samme krav til klarhet til angivelse av det straffbare

forholdet som EMK artikkel 7, jf. Rt. 2012 s. 313 avsnitt 29.

Høyesterett kom etter dette til at verken ordlyden i § 17 andre ledd andre punktum eller bestemmelsen lest i sammenheng, talte for at det kunne innfortolkes tilleggsvilkår om at avlivingen «må anses påkrevd» for å verne dyr som nevnt i bestemmelsen. Hva som eventuelt var måtte ha vært lovgivers intensjon, var da uansett – på bakgrunn av lovkravet i Grunnloven § 96 og EMK artikkel 7 slik dette er tolket i nyere høyesterettspraksis – ikke avgjørende. Høyesterett uttaler at dersom loven ved en glipp har blitt annerledes enn uttalt, måtte dette rettes opp ved lovendring. Tingrettens og lagmannsrettens behandling av spørsmålet om avlivingen måtte anses påkrevd var etter dette unødvendig og basert på en uriktig lovforståelse. Tiltalte var imidlertid frifunnet av lagmannsretten, og anken ble etter dette å forkaste.

Foto/faksimile: Nils-Eirik Kvamme – <http://www.op.no/nyheter/article3548337.ece>

Tidligere nummer av Miljøkrim finner du på
www.miljokrim.no

Materiellfrist Miljøkrim 2#2014

23. juni

Miljøkrim er et fagblad som inneholder aktuelle artikler om miljøkriminalitet. Hovedområdene er natur, forurensning, kunst og kultur, og arbeidsmiljø. Det distribueres til politiet, påtalemyndigheten, domstolene, kommunene, naturoppsyn, miljø- og kulturminneforvaltningen, med flere. Bladet blir utgitt tre ganger i året.

Ansvarlig utgiver:

Miljøkrimavdelingen ved ØKOKRIM

Utgitt:

April 2014

Ansvarlig redaktør:

Førstestatsadvokat Hans Tore Høviskeland

Redaktør:

Politioverbetjent Tuva Brørby

Redaksjon:

Politioverbetjent Kenneth Didriksen
Politiadvokat Inge Svae-Grotli

Grafisk formgivning:

Rådgiver (design og kommunikasjon)
Lillian Nordby Øktnær

Språkvask:

Språkseksjonen ved Kripos

Opplag og trykk:

4 000, NorEngros / Erik Tanche Nilssen AS

Forsidefoto:

Shutterstock og Utrykningspolitiet

Der annet ikke er nevnt i magasinet, er fotografiene fra Shutterstock.

Adresse:

ØKOKRIM. Pb. 8193 Dep., 0034 Oslo

Besøksadresse:

C.J. Hambros plass 2 C, 0164 Oslo

Telefon: 23 29 10 00

Telefaks: 23 29 10 01

E-post: miljokrim.okokrim@politiet.no

Nettside: miljokrim.no
okokrim.no

Miljøkrimavdelingen ser positivt på bidrag fra leserne, både i form av innspill og forslag til tema.

Stoff kan bare gjengis etter tillatelse fra redaktøren og skal krediteres fagbladet Miljøkrim.

Redaksjonen forbeholder seg retten til å redigere innsendte bidrag.

Denne trykksaken er svanemerket og trykket hos NorEngros / Erik Tanche Nilssen AS.

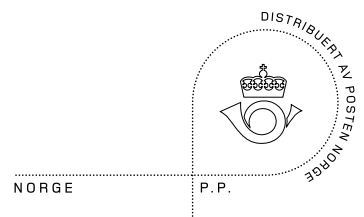

Returadresse:

ØKOKRIM

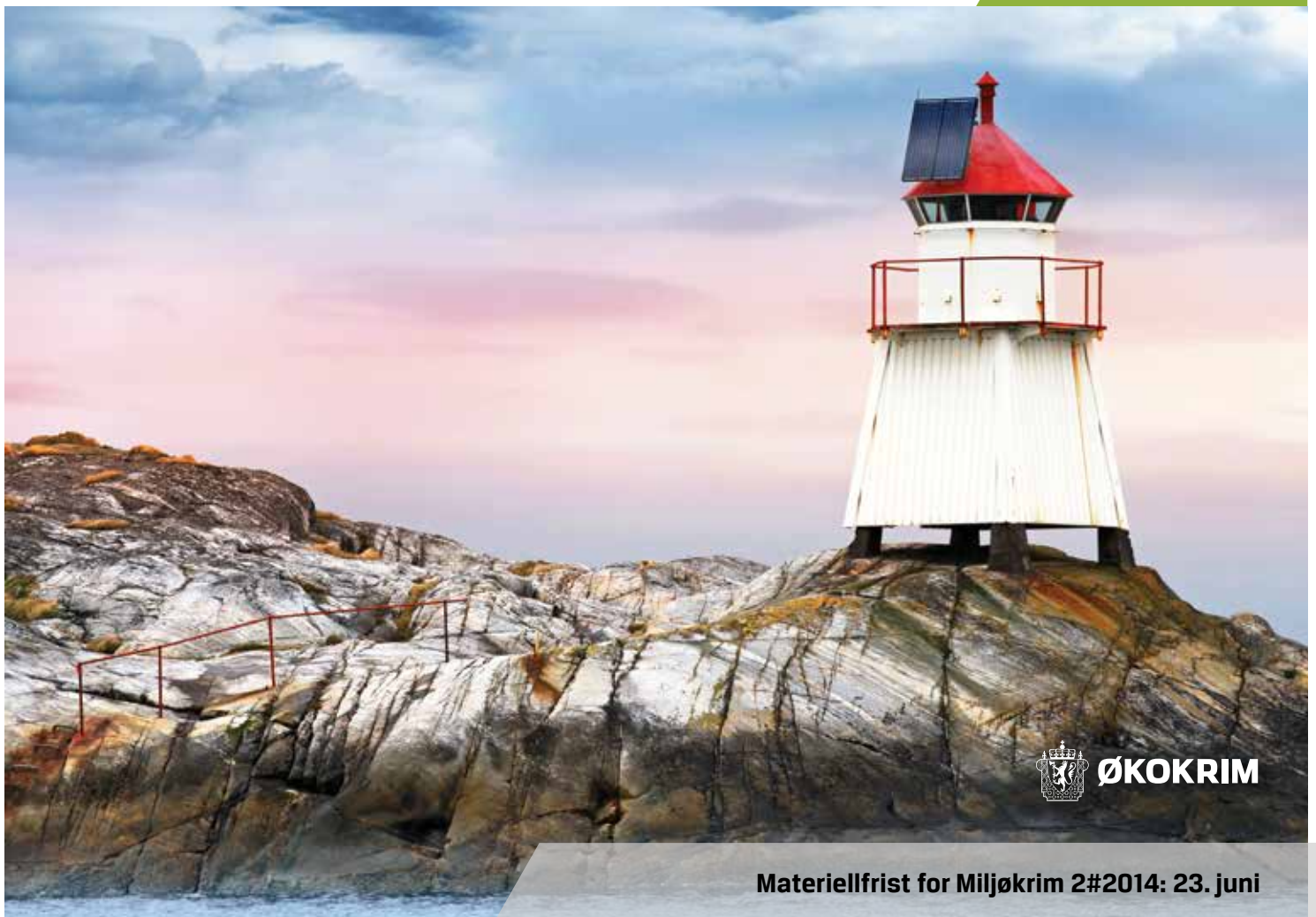
Pb. 8193 DEP

0034 OSLO

NESTE NUMMER

KOMMER SOMMEREN 2014

ØKOKRIM

Materiellfrist for Miljøkrim 2#2014: 23. juni